

Seyhan Arslan:
Şehirler Tarihe Yaslanmalıdır

Hafıza Kazısı:
Kahramanmaraş
Arkeoloji Müzesi

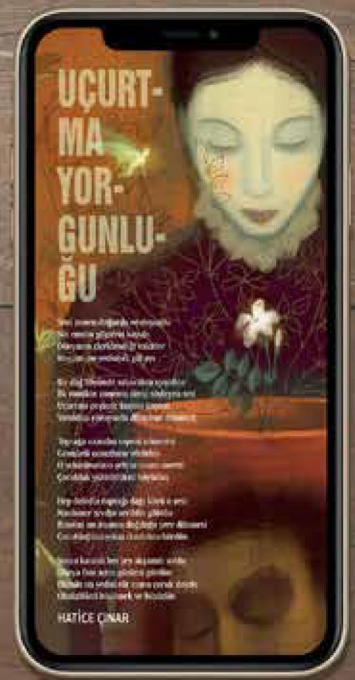
Sıfır Noktası:
Asrın Felaketini Yaşamak

Söyleşi:
Hasan Keklikci

Çocukluğumun
Maraş'ı:
Hüseyin Yorulmaz

Ali Bal ile
Maraş'ta Bir Gün

***İ SÖZLER, YENİ ŞEYLER
SÖYLEMEK İÇİN...
BERDÜCESİ'NİN
9. SAYISI ÇIKTI!***

Edebiyat, dergilerde yaşar. Sadece edebiyat mı? Felsefe, sosyoloji, müzik, resim, tiyatro ve daha akla hayale gelmeyecek kadar çok sanatsal ve düşünsel alanın yuvası tarih boyunca dergiler olmuştur. Yakın zamana kadar özellikle Türk dergiciliğinde bu alanların tamamının iç içe işlendiğini görürdük. Bir dergiyi açtığımızda orada sosyolojik bir tartışmayı da, yeni bir piyesin içeriğini, izleyicilerle buluşmasını da, son dönem şairlerinin şiirlerini veya poetik görüşlerini de bulurduk. Her alanda olduğu gibi dergicilikte de branşlaşma gerçekleşti. Artık okuyucular edebiyatı edebiyat, sosyolojiyi sosyoloji dergilerinden okumak istiyorlar.

Bizim dergilerimiz bugünle gelecek ve geçmiş arasındaki bağı kurma iddiasında. Bir de dijitalleşen dünya var. Dijitalin dolayısıyla sosyal medya, bloglar, web siteleri ve yapay zekanın hayatımıza girişiyle yayıncılık anlayışının dönüşeceği mukadderdi. Dijital dünyanın daha çok ilgiliye ulaşmayı kolaylaştırdığı ise reddedilemez bir gerçek. Aynı gerçeğin edebiyatımıza neler kazandıracacağı ya da kaybettireceği, ucu bucağı olmayan bir tartışma konusu. Bizim derdimiz; verimli ve cömert Kahramanmaraş kültürünü, tarihini, edebiyatını tanıtmak, göstermek ve gelecek kuşaklara aktarmaktır. Bu yüzden *Maraş'ta Edebiyat*'ın yanı sıra *Evelâhir*, *Yitiksöz*, *Müşterek* ve *Berdücesi* dergilerimiz için de internet platformları hazırladık. Artık internetle bağlantısı olan herkes kolaylıkla bizim dergilerimize de ulaşabilecek.

Hayatımızın her alanında ılıtısıyla yol aldığımız kadim Kahramanmaraş kültürü, artık matbu ve dijital bütün platformlarda...

Fırat GÖRGEL
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı

**KAHRAMANMARAŞ
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR-SANAT VE ŞEHİR DERGİSİ**

Mayıs - Haziran 2024
Sayı: 21 Yerel Süreli

Büyükşehir Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Fırat GÖRGEL

Yazı İşleri Müdürü
Duran Doğan

Yayın Danışmanı
Yusuf Genç

Editör
Ömer Yalçınova
Elif Naz Baykuş

Tasarım ve Uygulama
Ali Şenocak

Kapak Tasarım
Ali Şenocak

Kapak Fotoğrafı
Antik Fil, Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi

Son Okuma
Sevgi Korkut

ISSN: 2718-0662

Baskı
Akbaba İletişim Matbaa

Baskı Adresi
Akbaba İletişim Matbaa Basım Yayın
Tanıtım Eğitim Danışmanlık ve Anket Hizmetleri
Şazibey Mah. 2. Sk. Hisar Apt. No:10/A
Onikişubat / KAHRAMANMARAŞ
Tel: (0344) 235 40 02 - 0532 517 62 24
akbabailetisim46@hotmail.com

Sertifika No
40581

Sosyal Medya
instagram - twitter - facebook
@evelahirdergisi

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahallesi Azerbaycan Bulvarı, No: 25
Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş

Dergide yer verilen yazı ve fotoğrafların
hukuki sorumluluğu ürün sahibine aittir.

İÇİNDE

04

ŞEHİRLE ARAMIZDA OLAN

Salih Koca

14

ŞEHİR KONUŞMALARI

Söyleşi: Ömer Yalçınova

18

SOSYAL MEDYA İLE DEĞİŞEN MAHREMİYET ALGISI

Emine Erdemsoy

22

KOPUKLUK YA DA KAFAMDAKİ ŞEHİR

Murat Küçükçifci

30

ÇOCUKLUĞUMUN MARAŞ'I

Hüseyin Yorulmaz

34

TARİHE ÇIKANLAR

Orhan Alimoğlu

EKİLER

60

TARİH VE HAFİZA

İbrahim Kanadıkırık

64

MARAŞ'TA BİR GÜN

Ali Bal

66

YAŞAYAN MARAŞ

Yaşar Ercan

68

MARAŞ'TA KİTAP

Söyleşi: Enver Çapar

74

DEYZEE BİZE İÇİK EKMEK VER HEERİ

Arif Bilgin

76

LEZZETİN MEKÂNI

Betül Aslantürk

78

KÜLTÜR SANAT ETKİNLİK

ŞEHİRLE ARAMIZDA OLAN

SALİH KOCA

Şehir ve insan arasındaki ilişki öyle tutkulu, öyle beklentiler içerir ki bu yoğun ilişkinin sağlıklı sürmesi için arada ayrılıklar yaşamalıdır.

İnsanlar zamanlarını sevdikleriyle ya da mecbur kaldıklarıyla geçirirler. Evlerinde ya da işyerlerinde geçirirler. Çalışarak ya da aylıklık ederek geçirirler. Zevk alarak ya da acı çekerek geçirirler. Ve bunların hepsini bir şehirde yaşarlar. İnsan ve şehrin karşılaşması, kaynaşması ve nihayetinde ayrılması her zaman dönüm noktasıdır. Bir şehirle karşılaşmanın heyecanı, onunla birleşip kaynaşmanın coşkusu, zamanı gelince ayrılmanın hüznü bütün duygularımızın üstündedir ve bağımsızdır. Cenazede ya da düğünde, yalnızlıkta ya da dostlar arasında değişmez, bitmez ve azalmaz. Ertelemediğimiz inançlarımız gibidir ona bağlılığımız. Sosyolojik değil, fiziki parçamız olur zaman geçtikçe. Yıllar içinde, yaşıyıp gördükçe içinde

yaşadığımız şehri, içimizde yeniden inşa ederiz. Bir süre sonra içimizdeki şehir, içinde olduğumuz şehrin en güzel yanlarını alır, kendine taşır ve süsler. Sokakları, mekânları caddeleri yeniden kurgularız hatıralara göre. Hayallerimizde gezer gibi gezeriz bir süre sonra meydanlarında. Masala dönüşür her mahalle, girip çıktığımız her bina.

Karşılıklı beklentiler oluşur şehirde ve insanda zamanla. Sitemler ve öfkeler sevgiliye hissedilir gibi keskinleşir. Ona ömrümüzü çaldığı için kahretmeye, sitem etmeye başlarız ya da ömrümüze anlam kattığı için minnettarlık duyarız. İşyanlar en çok şehirlere yapılır. Ve en çok bir şehirle aramızdaki duygu bittiğinde uzaklara gitmek isteriz. Her bir parçası bize karşı olduğu dönemlerde biz de parçalanarak ona uyarız. Çoğu kez ya şehir bize benzer ya biz şehire benzeriz. Her şey yolunda olduğunda

açılan her pencereden bir tanıdık çıkıp selam verecekmiş gibi gelir. Her şeyin ters gittiği zamanlarda, kavuşmaların azalıp terkedişlerin çoğaldığı mevsimlerde, meydanları az önce birini asmışlar gibi uğursuzlaşır. Ama bütün bunlara rağmen herşey normale dönmeyi yine de başarır. İçimizdeki "Ben bu şehirde varım... İstanbulluyum, Maraşlıyım, İzmirliyim, Ankaralıyım..." diyerek hangi şehirde yaşıyorsak o şehirle tekrar gururlanmaya başlarız. İşte bu yüzden gel gitler yaşasak da şehirle aramızda her zaman sevgisel bir bağ ayakta kalır. "Uğruna aşk şiirleri yazılmamış şehir var mıdır?" sorusu cevapsız kalır.

En çok gençlerle hesaplaşır kentler. Yaşlılar tek hâkimi oldukları şehirleri gençlerle paylaşmaya hiçbir zaman gönüllü olmazlar. Kim vazgeçer ki sevdiğinden, kim bırakır ki sevdiğini birine? Bu yüzden kuşaklar arası gizli hesaplaşmalar şehirler üzerinden olur. Önceki nesile öfkeli olanlar şehri yıkar, bozar, kendince yeniden yapar. Onu evi görüp mânevî mirasına sadık kalanlarsa tamir eder, ihya edip yeniler ve kutsal bir mabede dönüşen yapılarını korur.

**İnsan ve şehrin
karşılaşması,
kaynaşması ve
nihayetinde ayrılması
her zaman dönüm
noktasıdır.**

hayat verdiğini, ne zaman günah keçisine dönüştüğünü ve nasıl hikâyelerimizin kahramanı olduğunu ancak ayrılıklarla bilmek mümkündür. Ayrılık da acı verdiği oranda sevgiye daırdır. Bir şehir de ayrılırken verdiği hüznün kadar yer kaplar içimizde... Uzaklara gittiğinde senden uzaklaşmıyorsa anlarsın sevdiğini ve sevildiğini...

Tarihte sahip olmak için en çok kan dökülendir şehirler. Son bin yılda kaç şehir kırmızıya boyanmıştır, kaç şehir insanlar arasındaki güç değişimine kurban edilmiştir bilinmez. İntikam için kaç şehir yakılıp yıkılmıştır, kaç şehrin insanları sırf orada yaşadıkları için cezalandırılmıştır tahmin edilemez. Cezalandırılmanın ve ödüllendirmenin sembolüdür şehirler. Muktedirler topyekûn cezalandırmayı şehirler üzerinden yaparlar. Muzaffer komutanlar ödüllendirmeyi şehirlere payeler vererek gerçekleştirirler.

Bu anlamda "korumak", "yık-mak", "kültür" ve "cehalet" en çok şehirle kendini ispat eder. Bu kavramların yansıması en çok şehirde görülür. Bir şehirde gördüklerin söz konusu olduğunda fazla söze de gerek yoktur. Çıplak apaçık ortadadır. Kentin o anki görüntüsü, atmosferi, yerden göğe kadar uzanan dev bir aynadır o an şehirde yaşayanların ruhunu gösteren. Gördüklerin bir öğrencinin teslim ettiği ödev kâğıdı gibidir. Artık değiştirilemez, müdahale edilemez ve yanlışına bahane gösterilemez. O yüzden sokak sokak, cadde cadde, meydan meydan okursun ve notunu verirsin yapılanların. Bir şehri değerlendirirkenki kadar kimse

âdil olamaz değerlendirmelerinde. Orada gördüğü yapılan kötü ve iyi şeyi söylememezlik etmez. Şehre karşı oluşan duygulara kimse de itiraz edemez. Yaşanılan yerlere karşı gelişen duygular yanlış içerse bile doğruya yakın kabul edilir. Çünkü kişinin tamamen özgür hissiyatıyla oluşmuştur ve kişiye özeldir. Bu açıdan tartışmak faydasızdır.

Şehir ve insan arasındaki ilişki öyle tutkulu, öyle beklentiler içerir ki bu yoğun ilişkinin sağlıklı sürmesi için arada ayrılıklar yaşmalıdır. Bir şeyin varlığı aynı zamanda geride bıraktığı boşluğun büyüklüğü kadar olduğuna göre, şehrin içimizde nelere

**İnsan, sevilmediğini
bildiği ne evde ne
de şehirde kalabilir.
Kalsa da zaten eriyip
gider. Bu yüzden
iyiler ve kötüler
şehirlerin sevgisini
kazanmak için sürekli
rekabet ederler.**

İyiler ve kötüler bilirler ki şehirde oluşan kanaatler onların yeryüzündeki kaderleridir. Şehirlere hizmetkâr olmaları bu yüzden. İnsanlardan çok şehirlerden bahsetmeleri bu sebeptendir. Gönlnü çelmek istedikleri sevgiliyle uğraşır gibi kentlerle uğraşmaları bundandır.

İnsan, sevilmediğini bildiği ne evde ne de şehirde kalabilir. Kalsa da zaten eriyip gider. Bu yüzden iyiler ve kötüler şehirlerin sevgisini kazanmak için sürekli rekabet ederler. Kendini sevdirecek başa geçip şehrin anahtarını alanlar yeni dönem başladıklarında aynı kalmaz. Çoğu dönüşerek tanınmaz hâle gelir. Şehrin kapılarını kilitleyip sahip oldukları anahtarı da zamanın derin, karanlık sularına atar. Bazı kötüler ise artık kötü olmalarına

gerek olmadığından, herşeyden ellerini eteklerini çekerler. İyi olmayı da başaramazlar, şehrin vaat ettiği zevklere kapılarak yok olurlar.

Kentler öyle yerdir ki hem kutsal hem lanetlidir hem rakı masalarında hem dualarda dildedir. O yüzden her kent ve insan ilişkisi özeldir, genel bilgilerden çok kişisel değerlendirmelerle tanımlanır. Herkes aynı şehirde yaşasa da herkesin şehri farklıdır.

Elbette hastalıklı şehirler de vardır. Ve onlara körkütük tutkulu insanlar... Umutları kesilmiş olarak, sadece geçmişteki izleri aramak için gezerler sokaklarında. Cadeleri çıkmaz sokaklara dönüşür...

Geçmişini temizlemeden her taşınma ihanet gibi gelir. Kararlarımızı netleştirecek "İyi şehir, kötü şehir" ayırımı yapmadan da bu şehirlerden kurtulmak zordur.

İnsana bütün duyguları yaşatır şehirler ama kendileri de insana dair bütün duygularla yaşar ve bütün duygularla tarif edilebilir. "Üzgün bir şehir kaldı geride" diyene kim itiraz eder. "Somurtkan ve huysuz bir kentin içinde bugün akşama kadar gezdim" deseniz kim tuhaf karşılar? Ya da "bana âşık olduğumu hissettiğim bir şehirde yaşamak istiyorum" diye hayal edene ne diyebiliriz? Bütün bunları bir insana da bir şehire de aynı tonda, aynı şekilde söyleyebiliyorsak ortada itiraf edilmiş, satırlara dökülmüş ve hatta resmîleşmiş sıra dışı bir bağ yok mudur?

TARİH BOYUNCA KENT: **TARIM TOPLUMUNDAN AĞ TOPLUMUNA ŞEHİRLER**

AHMET MELİH KARAUĞUZ

Modern şehirlerin oluşumunda planlama ve düzenleme önemli bir rol oynamıştır. Şehir planlaması, şehirlerin sürdürülebilir ve yaşanabilir olmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır.

Şehir kavramı, insanlık tarihinin en temel yapı taşlarından biridir. İnsanlar ekonomik, sosyal, kültürel ve politik aktivitelerini yoğunlaştırdıkları şehirlerde medeniyetlerini inşa etmişlerdir. İlk şehirler, tarım devrimi sonrası yerleşik hayatın başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Mezopotamya, Mısır, İndus Vadisi ve Çin gibi bölgelerde kurulan antik şehirler, insanlığın ilerlemesinde önemli rol oynamıştır. Modern şehirlerin oluşumu ise Sanayi Devrimi ile hız kazanmış ve şehirleşme süreci büyük değişimler geçirmiştir.

Sanayi Devrimi ile kırsal alanlardan şehirlere büyük göçler başlamış ve şehirler hızla büyümüşür. Bu dönemde şehirler sadece ekonomik faaliyetlerin değil, aynı zamanda sosyal değişimlerin de merkezi haline gelmiştir. Şehirlerdeki bu hızlı büyüme altyapı, konut ve kamu hizmetleri gibi alanlarda büyük gelişmelere yol açmıştır. Modern şehirler, bu unsurların etkili bir şekilde bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır.

Modern şehirlerin oluşumunda planlama ve düzenleme önemli bir rol oynamıştır. Şehir planlaması, şehirlerin sürdürülebilir ve yaşanabilir olmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Bu planlamalar altyapı, ulaşım, konut, yeşil alanlar ve kamu hizmetleri gibi

unsurları kapsamaktadır. Modern şehirler, bu unsurların bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasıyla daha yaşanabilir hâle gelmektedir.

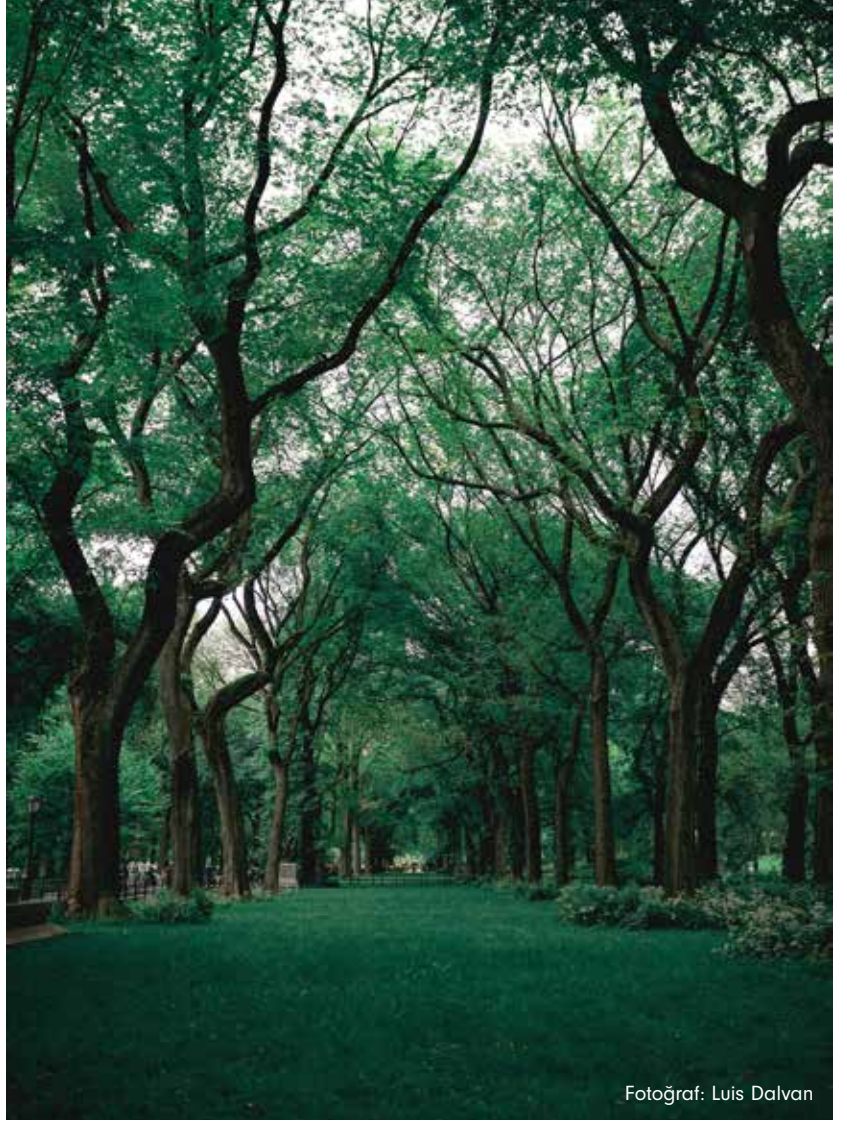
Akıllı şehir kavramı, şehirlerin daha yaşanabilir, sürdürülebilir ve verimli hâle getirilmesi amacıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) kullanılmasıdır. Akıllı şehirler, çeşitli elektronik veri toplama sensörleri kullanarak şehirdeki varlıkları ve kaynakları verimli bir şekilde yönetmek için gerekli bilgileri sağlar. Akıllı şehir kavramı, 1960'larda sibernetik olarak planlanan şehirler fikriyle ortaya çıkmış, 1980'lerde ağ şehirler ve 1990'larda akılcı büyüme hareketi ile gelişim göstermiştir. Günümüzde ise teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte akıllı şehirler, çevresel sürdürülebilirlik, enerji verimliliği, yaşam kalitesinin artırılması gibi birçok alanda yenilikçi çözümler sunmaktadır.

Akıllı şehirlerin temel hedefi, şehrin mevcut ve gelecekteki beklenti ve problemlerini öngörerek, sistematik, çevik ve sürdürülebilir bir şekilde çözüm üretmektir. Bu hedefe ulaşmak için şehirdeki organizasyonel yapılar arası etkileşimi sağlayarak bütünleşik hizmet sunumu ve yenilik üretme potansiyeli ortaya çıkarılmaktadır. Akıllı şehirler, çeşitli özelliklere sahiptir ve bu özellikler sayesinde şehirlerin daha yaşana-

**Akıllı şehir kavramı,
şehirlerin daha
yaşanabilir, sürdürülebilir
ve verimli hâle getirilmesi
amacıyla bilgi ve
iletişim teknolojilerinin
kullanılmasıdır.**

bilir ve sürdürülebilir olması sağlanmaktadır. Akıllı altyapı sistemleri, haberleşme, enerji dağıtımı ve ulaşım sistemlerinde akıllı çözümler sunarak şehirlerin verimli bir şekilde yönetilmesini sağlar. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın olarak kullanılması, eğitim, güvenlik, sağlık hizmetleri gibi alanlarda akıllı çözümler sunulmasına olanak tanır. Çevresel sürdürülebilirlik, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kullanımı ve atık yönetimi gibi çevre dostu uygulamalarla desteklenir. Akıllı trafik yönetimi, akıllı park yerleri, elektrikli ve paylaşımlı ulaşım araçları gibi çözümlerle trafik yoğunluğunu azaltır ve ulaşımı daha verimli hale getirir. Akıllı binalar, enerji ve su tüketimini izleyerek ve optimize ederek hem maliyetleri düşürür hem de çevreyi korur. Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, vatandaşların kamu hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak için dijital kiosklar, akıllı şehir mobil uygulamaları gibi dijital çözümler kullanır.

Dünyada birçok şehir, akıllı şehir konseptini benimseyerek çeşitli projeler hayata geçirmiştir. Londra, çevresel sürdürülebilirlik ve dijital katılım alanlarında önemli adımlar atmıştır. Kentte, sadece karbon emisyonu sıfır olan araçların girebileceği Sıfır Emisyon Alanları oluşturulmuş ve geniş katılımlı anket çalışmalarıyla kent planlamasına vatandaşların katılımı sağlanmıştır. New York'un akıllı kent stratejik

Fotoğraf: Luis Dalvan

planlaması, konut, kamusal alanlar, su dağıtımı, ulaşım altyapısı, enerji verimliliği gibi alanları kapsamaktadır. Kentte, akıllı kent uygulamalarıyla ilgili kurumsal bir yapı oluşturulmuş ve bu yapı, kent halkının ihtiyaçlarını analiz ederek çözümler üretmektedir. Türkiye'de akıllı kent uygulamalarının öne çıktığı şehirlerden biri olan Konya, akıllı atık yönetimi, akıllı toplu ulaşım sistemi, akıllı kavşak sistemi gibi projelerle dikkat çekmektedir. Kentte, fiber optik altyapı düzenlemeleri ile elektronik haberleşme ve ulaşım altyapıları geliştirilmiştir.

Kenti Akıllandırmak ya da Ağ Toplumu

Akıllı şehirler, yalnızca teknolojik yeniliklerin ötesinde, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği sağla-

ma hedefiyle de dikkat çekmektedir. Şehirlerde yaşayan insanların yaşam kalitesini artırmayı, enerji verimliliğini sağlamayı ve doğal kaynakları korumayı amaçlayan bu şehirler, birçok alanda yenilikçi çözümler sunmaktadır.

Örneğin, akıllı enerji sistemleri, fosil yakıtların yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını teşvik etmektedir. Güneş ve rüzgâr enerjisi gibi kaynaklardan elde edilen enerji, hem çevre dostu hem de ekonomik açıdan avantajlıdır. Akıllı binalar, enerji tüketimini optimize ederek, enerji maliyetlerini düşürmekte ve karbon ayak izini azaltmaktadır. Sensörler ve akıllı sayaçlar sayesinde binaların enerji tüketimi anlık olarak izlenebilmekte ve gerekli düzenlemeler yapılabilmektedir.

Bu da hem bireysel hane halklarının hem de genel olarak toplumun enerji verimliliğini artırmaktadır.

Akıllı ulaşım sistemleri, şehir içi trafik sorunlarını çözmek için önemli bir rol oynamaktadır. Gerçek zamanlı trafik bilgisi, sürücülere en uygun güzergahı seçme imkânı sunarak, trafik sıkışıklığını azaltmakta ve ulaşım süresini kısaltmaktadır. Elektrikli ve paylaşımlı araçlar, toplu taşımının yanı sıra bireysel ulaşım da çevre dostu bir alternatif sunmaktadır. Bisiklet ve yaya yollarının planlanması, şehir içi ulaşım da sürdürülebilirlik ve sağlık açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

Güvenlik, akıllı şehirlerin bir diğer önemli bileşenidir. Güvenlik kameraları, sensörler ve diğer teknolojik araçlar sayesinde şehirlerdeki suç oranları azaltılmakta ve vatandaşların güvenliği artırılmaktadır. Akıllı güvenlik sistemleri, potansiyel tehditleri anında tespit ederek, gerekli müdahalelerin hızlı bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, afet yönetimi ve acil durum müdahale sistemleri, olası doğal afetlerde veya acil durumlarda etkin bir şekilde çalışarak can ve mal kaybını en aza indirmektedir.

Akıllı şehirlerin temel hedefi, şehrin mevcut ve gelecekteki beklenti ve problemlerini öngörerek, sistematik, çevik ve sürdürülebilir bir şekilde çözüm üretmektir.

Sağlık hizmetleri de akıllı şehirlerin kapsamına girmektedir. Tele sağlık hizmetleri, mobil sağlık uygulamaları ve akıllı sağlık cihazları, sağlık hizmetlerinin daha erişilebilir ve etkili olmasını sağlamaktadır. Vatandaşlar, sağlık durumlarını sürekli olarak izleyebilir ve gerektiğinde sağlık profesyonelleriyle anında iletişim kurabilirler. Bu da hem bireysel sağlığın korunmasına hem de genel sağlık sisteminin verimliliğinin artmasına katkıda bulunmaktadır.

Eğitim alanında da akıllı şehirler önemli yenilikler sunmaktadır. Dijital öğrenme platformları, online eğitim ve akıllı sınıflar, eğitimde fırsat eşitliğini artırmakta ve öğrencilerin bilgiye daha hızlı erişimini sağlamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımı, eğitimde kaliteyi artırmakta ve öğrencilerin geleceğe daha iyi hazırlanmalarını sağlamaktadır.

Akıllı şehirlerin en önemli özelliklerinden biri de vatandaş katılımını artırmaktır. Dijital platformlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla vatandaşlar, şehir yönetimine aktif olarak katılabilir, geri bildirimde bulunabilir ve karar alma süreçlerine dahil olabilirler. Bu da daha demokratik ve katılımcı bir şehir yönetimi anlayışını beraberinde getirmektedir.

**Güneş ve rüzgâr
enerjisi gibi
kaynaklardan elde
edilen enerji, hem
çevre dostu hem de
ekonomik açıdan
avantajlıdır.**

Akıllı ve Katılımcı Bir Şehir Modeli Olarak Konya

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin ASELSAN ile yürüttüğü 2030 Master Planı, Türkiye'de akıllı şehir uygulamalarının öncüsü olma yolunda önemli bir adım olarak dikkat çekmektedir. Bu plan, Konya'nın gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam kalitesini artırmak amacıyla hazırlanmış kapsamlı bir stratejiyi temsil etmektedir. ASELSAN'ın teknoloji ve mühendislik alanındaki uzmanlığı ile Konya'nın şehircilik vizyonu birleşerek, yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler sunan bir yol haritası oluşturulmuştur.

Ulaşım sistemleri, bu master planın merkezinde yer almaktadır. Konya'daki trafik yoğunluğunu azaltmak ve ulaşımın daha verimli hale gelmesini sağlamak için akıllı trafik yönetim sistemleri uygulanacaktır. Gerçek zamanlı veri analizi ve sensör teknolojileri sayesinde trafik akışı düzenlenip, sürücülerin en uygun güzergahları seçmesine yardımcı olunması planlanmaktadır. Toplu taşıma araçları, akıllı duraklar ve mobil uygulamalarla entegre edilerek daha erişilebilir hale getirilecek ve vatandaşların seyahat deneyiminin iyileştirilmesi hedeflenmektedir.

Enerji yönetimi, 2030 Master Planı'nın bir diğer önemli bileşeni olarak öne çıkmaktadır. ASELSAN'ın enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji konusundaki uzmanlığı kullanılarak, Konya'nın enerji tüketimi-

nin optimize edilmesi ve çevresel sürdürülebilirliğin artırılması amaçlanmaktadır. Akıllı şebeke sistemleri ve yenilenebilir enerji kaynaklarının entegrasyonu sayesinde, Konya'nın enerji ihtiyacının daha verimli ve çevre dostu bir şekilde karşılanması hedeflenmektedir. Bu durum, enerji maliyetlerinin düşürülmesiyle kalıyacak, aynı zamanda karbon ayak izinin de azaltılmasını sağlayacaktır.

Altyapı projeleri de bu master planın önemli unsurlarından biri olarak dikkat çekmektedir. ASELSAN'ın gelişmiş sensör ve izleme sistemleri kullanılarak su ve kanalizasyon sistemlerinin izlenmesi, atık yönetimi ve çevresel izleme gibi alanlarda etkin çözümler sunulması planlanmaktadır. Bu sayede, Konya'nın altyapı hizmetlerinin daha etkin ve

sürdürülebilir hâle getirilmesi ve şehirdeki yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmektedir.

Güvenlik alanında da önemli yenilikler planlanmıştır. ASELSAN'ın ileri teknoloji güvenlik çözümleri kullanılarak şehir genelinde güvenliğin artırılmasına yönelik çeşitli uygulamalar hayata geçirilecektir. Akıllı güvenlik kameraları ve izleme sistemleri ile potansiyel tehditlerin anında tespit edilmesi ve hızlı müdahale imkanı sağlanması hedeflenmektedir. Bu sayede, hem suç oranlarının düşürülmesi hem de vatandaşların kendilerini daha güvenli hissetmeleri amaçlanmaktadır.

Eğitim ve sağlık hizmetleri de 2030 Master Planı kapsamında dijital dönüşümden faydalananak önemli alanlar arasında yer almaktadır.

Dijital öğrenme platformları ve akıllı sınıflar sayesinde eğitimde fırsat eşitliğinin artırılması ve öğrencilerin bilgiye daha hızlı erişimi sağlanması planlanmaktadır. Mobil sağlık uygulamaları ve akıllı sağlık cihazları kullanılarak sağlık hizmetlerinin daha erişilebilir ve etkili olması hedeflenmektedir. Vatandaşların sağlık durumlarını sürekli olarak izleyebilmeleri ve gerektiğinde sağlık profesyonelleriyle anında iletişim kurabilmeleri sağlanacaktır.

Vatandaş katılımı, bu planın en kritik bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Dijital platformlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla Kon-

ya halkının şehir yönetimine aktif olarak katılması, geri bildirimde bulunması ve karar alma süreçlerine dahil olması sağlanacaktır. Bu katılımcı yönetim anlayışı sayesinde, şehirdeki hizmetlerin daha şeffaf ve etkili olması hedeflenmektedir.

Geleceğin Kentlerini Kurmak

Akıllı şehirler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla, şehirlerin daha yaşanabilir, sürdürülebilir ve verimli hâle getirilmesini hedefler. Akıllı şehir uygulamaları, enerji verimliliği, akıllı ulaşım sistemleri, çevresel sürdürülebilirlik ve dijital kamu hizmetleri gibi birçok alanda yenilikçi çözümler sunmaktadır.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin ASELSAN ile yürüttüğü 2030 Master Planı, Türkiye'de akıllı şehir uygulamalarının öncüsü olma yolunda önemli bir adım olarak dikkat çekmektedir.

Ancak akıllı şehirciliğin beraberinde getirdiği riskler de göz ardı edilmemelidir. Teknolojiye aşırı bağımlılık, güvenlik ve gizlilik sorunlarını beraberinde getirebilir. Büyük veri kullanımının artması, kişisel verilerin korunması konusunda ciddi endişeler doğurabilir. Ayrıca, akıllı şehir teknolojilerinin maliyeti yüksek olabilir ve bu teknolojilere erişim konusunda eşitsizlikler ortaya çıkabilir. Sosyal adalet ve erişim eşitliği sağlanmadığı takdirde, akıllı şehirler, toplumsal ayrılmaları daha da derinleştirebilir.

Kentlerin tarihsel serüveni, sürekli bir değişim ve gelişim sürecini yansıtırken, akıllı şehirciliğin sunduğu fırsatlar ve riskler de bu serüvenin önemli bir parçasını oluşturuyor. Akıllı şehir teknolojileri, şehirleri daha yaşanabilir ve sürdürülebilir hâle getirme potansiyeline sahip olsa da bu süreçte dikkatli planlama ve düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Teknolojik dönüşümün getirdiği fırsatları en iyi şekilde değerlendirmek ve riskleri minimize etmek için, şehir yönetimlerinin, teknoloji firmalarının ve vatandaşların birlikte çalışması büyük önem taşımaktadır. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin ASELSAN ile yürüttüğü 2030 Master Planı gibi projeler, bu dönüşümün başarılı bir örneği olabilir ve diğer şehirlere ilham verebilir. Geleceğin şehirlerini inşa ederken, tarihsel birikimden ve akıllı teknolojilerden faydalanarak, daha adil, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentler yaratmak mümkündür.

SEYHAN ARSLAN:

“ŞEHİRLER
TARİHE

YASLANMALIDIR.”

SÖYLEŞİ: ÖMER YALÇINOVA

Mazisi olmayan, yapay şehirleri sevmiyorum. Bir şehir ne kadar eskiye dayanıyorsa o kadar şehir. Tarih çok bilmem ama şehrin kuruluşu Selçuklu'ya, Anadolu Selçuklu'ya veya Beylikler dönemlerine kadar dayanıyorsa orası şehirdir.

Şehir deyince ne anlıyorsun? Aklına ilk neresi geliyor? Neden?

Bozkır olmayan yer... Aklıma ilk gelen şehir; evim neresiyse orası benim şehrim. Dünyanın en güzel şehri bile olsa orada evim yoksa yaşamak istemiyorum. Muhtemelen biraz köksüzlükten kaynaklanıyor bu. Annemler Rize'den çıkıp Terme'ye yerleşmişler. Babamın babası Maraşlı'dan önce Bayburt'a sonra Haymana ve arkadaşlarının "Buralar çok güzel!" diye haber salmasıyla Mahmutiye'ye yerleşmiş. Mahmutiye Eskişehir'in küçük bir köyü o zamanlar. 1949'da ilçe oluyor. Memleket kavramı çok karmaşık benim için. Bir şekilde çok yerliyim. "Bizim orada şöyle söylenir ya da bizim orada bu şöyle yapılır" derken buluyorum kendimi ama bizim orası dediğim yer neresi acaba?

Edebiyatla şehir arasında bir bağlantı var mı? Şiirde mekan konusuna dair neler söylersin?

Şiirle şehir arasında illaki bir bağ var. Edebiyat bence kalabalıkta meydana çıkar; kalabalık ve karmaşada. Sadece edebiyat değil sanat ve bilimsel yaratıcılık da kalabalıktan çıkar ve beslenir. Her şeyin hep aynı olmasından hiç sıkılmayan, ruh dinginliğine sahip şiirle, sanatla bir hobi olarak belki ilgilenir.

Seyhan Arslan şiiriyle yaşadığı şehirler arasında bir ilişki var mı? Bursa mı senin şiirinde daha belirleyici oldu, yoksa İstanbul mu?

Seyhan Arslan şiiri bozkırda doğdu doğal olarak. Bozkır beni öldürüyor çünkü. Beni Bozkır'ın ortasına bırakın, hızlı olsun diyorsanız, fonda caz çalsın çabucak ölürüm. O durağanlık, o kahverengi tonları,

toz, zaten hiç kurtulamayacağım sıkıntıyı dayanılmaz hâle getiriyor. Kurtuluş: şiir. Bursa'ya üniversite için gittim. Kasabadan çıkmanın en meşru yoluyla üniversite kazanmak. Şiir şiir şiir! Ne kadar mutsuzsan ne kadar acizsen o kadar şiir. Şiirim Bursa'da ergenliğini yaşadı, bence; ilk şiirlerimdeki beni kimse anlamasın/beni kimse anlamıyor ikilemi çok net görünür. Tam ergen tavrı. Sonrası İstanbul yetişkinlik dönemi. Bence ilk dönem babamın ölümü, ikinci dönem annemin ölümü, üçüncü dönem mutsuzluğun bir kader olmadığını anlamam, dördüncü dönem, evlat acısı.

İlk kez gittiğin bir şehirde nelere dikkat edersin? O şehirde ilk dikkatini çeken şeyler ne olur?

Mazisi olmayan, yapay şehirleri sevmiyorum. Bir şehir ne kadar

eskiye dayanıyorsa o kadar şehir. Tarih çok bilmem ama şehrin kuruluşu Selçuklu'ya, Anadolu Selçuklu'ya veya Beylikler dönemlerine kadar dayanıyorsa orası şehirdir. Merkezi önemli. Siteler kısmını sevmiyorum. Siteler siteler... Uzun geniş korunaklı ve hangi şehirde olduğunuzu size hissettirmeyen siteler bence korkunç. Ha site içerisinde yaşayan birine gidince, ya güzel, konforlu, güvenli vs. Aslında niye mız-mızlanıyorum ki diyorum ama bence bir şehri öldüren iki şey var: biri site kültürü diğeri AVM'ler. Tanıdıklarımın olmadığı bir yere gitmek istemiyorum. Mesela benimle turistik geziye gitmeni hiç tavsiye etmem. Şehirleri değil, içindeki insanları, yaşanmışlığı merak ediyorum. Bozkır bile olsa içinde tanıdıklarım, sevdiklerim varsa giderim. Ama evime istediğim an dönmek kaydıyla.

Görmek isteyip henüz göremediğin bir şehir var mı? Neresi orası?

Bu soruya Petersburg cevabı verebilirim, "artizlik" olsun diye ama esasen cevap: yok.

Kahramanmaraş sevdanı biliyorum, bunun şahidiyim. Bu sevdane zaman ve nasıl oluştu?

Eşim Baki, Maraş'ta askerlik yaptı. Maraş'ı bizi ayıran değil, kavuşturan yer olarak algıladım. İlk andan itibaren. 2007 Aralık-2008 Mayıs arası üç haftada bir Maraş'a gittim. Bilinçaltında şu varmış sanırım: Babamın Maraşlı köyünden olması. Birine niye âşık olduğunuzu anlatamamak gibi Maraş'ı sevmem. Seviyorum nokta.

Deprem sonrasında da defalarca Maraş'a gelmiştin. Deprem ve Maraş deyince gözlem ve yorumlarını merak ediyorum.

Bir kere şair olduğumu unuttum. İnsan şairim şairim diye yaşama-malı. Uzun bir dönem yaptım bunu,

şair olduğumu hep aklımda tuttum, her yerde şiir aradım. Böyle böyle büyük şiir yazabileceğimi zannettim. Ne zamanki şiir şiir şiir demeyi bıraktım, ondan sonra bence çok daha iyi şiirler yazdım. 6 Şubat 2023 sabahından itibaren aylarca -bence hâlâ etkisi sürüyor- hayatta bakışım değişti. Hayatla zaten ince olan bağımı bile unuttum. Hiç ağlamadım biliyor musun; herkes burada deprem bölgesinden uzakta hüngür hüngür ağlarken benim aklıma ağlamak gelmedi, elime kalem almak da. Sadece "dünya tozu" diye bir şey dolandı kafamda: "dünya tozu dünya tozu".

Deprem bölgesinde insanı görüyorsun, insanın iç yüzünü görüyorsun aslında. Bu tip büyük felaketler insanın kabuğunu çıkarıyor ve içini gösteriyor sanırım. Felaketi yaşayan, felaketi duyan her tarafın kabuğunu sıyrıp atıyor, hani şey gibi, deprem

Şiirle şehir arasında illaki bir bağ var. Edebiyat bence kalabalıkta meydana çıkar; kalabalık ve karmaşada.

**Birine niye âşık
olduğunuzu
anlatamamak
gibi Maraş'ı
sevmem.
Seviyorum nokta.**

bölgesinde asıl gördüğüm oydu sanırım, şey deriz ya yaşlı insanlar huysuz olur. Gençliğinde törpülenmemiş, sadece bastırmış huysuzluklar, yaşlanınca hortluyor ya mesela. Baskın huylar, bu tip felaketlerden sonra palazlanıyor. Olumlu ya da olumsuz. Acizlik diz boyuydu (diz boyu az kalır, acizliğe gömülmüştük). Tabii ki yani biz deprem bölgesi dışında olanlar için de bu böyleydi, içinde olanlar için de. Sadece acizlik diyemiyorum, çok daha korkunç bir şey yani evsizlik, köksüzlük. En basiti/en korkuncu paranın beş para etmediği zamanlar yaşamak.

Ben artık tamamen Maraşlıyım, bana öyle geliyor. Maraş'ta tanıştığım gönüllü arkadaşlarım var kırk yıldır birlikteymiş gibi. Hala görüşüyoruz onlarla. Maraş'ta teklifsiz kapısını çalabileceğim arkadaşlarım var artık. Türkoğlu... Zaten

nüfusumu Türkoğlu'na aldırısam kimse itiraz etmez diye düşünüyorum. Yakın olsa, 3-4 saatlik mesafede bir yer olsa, yılda kaç kere hani gidip iki bardak çay içeyim döneyim isterim. O kadar özlüyorum.

Eylem insanı olduğum söylenemez, yani ben kendimi en azından öyle değerlendirmiyorum. Tembel olduğum bile söylenebilir, üşenirim. İşi benden daha iyi yapacak biri varsa, böyle ortaya atladiysa, kenara çekilirim tamamen, tembellikten ama 6 Şubat'ta bir şey oldu yani başkaları gitsin, başkaları yapsın diyemedim. Gidince ne yapabileceğimi de bilmiyordum açıkçası. İlk gittiğim yer İskenderun'du. Orada bir hafta kadar kaldıktan sonra geri döndüm ama uyum sağlayamadım. Gerçekten uyum problemim oldu, sürekli fırsat kolladım. Ben tekrar gitmeliyim, tekrar gitmeliyim, burada

durmamalıyım, evimde kocam, oğlum, kızım bensiz de idare eder yani, ben orada olmalıyım. Bununla ilgili çok eleştiri de aldım. Oğlum Selim LGS'ye girecekti. "Nereye gidiyorsun" dediler, "Nereye gidiyorsun çocuk var, kendi çocuklarını düşün..." Ama orayı gördükten sonra insan burada neyini düşünecek ki... Baki ve çocuklarım sonuna kadar destek oldular, haklarını teslim etmem lazım.

Geçen sene Kurban Bayramı'ndan önce gittim Maraş'a. Maraş, Türkoğlu, İskenderun... En son İskenderun'da arabayı park ettim ve 6 Şubat'tan beri ilk kez ağladım. Nasıl bir ağlamak! Sanırım çok hisli bir insan değilim. Ya deprem oldu ve herkes kocaman kocaman şiirler yazmaya başladı, şiirler yazdı. Ben şair olduğumu unuttum ya da şöyle diyeyim şair olmak sadece şiir yazmak değil. Şiir yazmak, şairin aklını başında tutma yolu.

SOSYAL MEDYA İLE DEĞİŞEN MAHREMİYET ALGISI

EMİNE ERDEM SOY

Hızla küreselleşen ve dijitalleşen bir dünya, bireylerin algılarında ve yaşayış biçimlerinde yadsınamaz bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Hayatımızın büyük bir alanını kapsayan sosyal medyanın getirdiği bu değişimlerin hepsinin pozitif yönde olduğu söylenemez. Şöyle ki yaşadığımız bu devrim niteliğindeki değişim birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Hiç şüphesiz bu konulardan bir tanesi de sosyal medya ile hezimete uğrayan mahremiyet algısıdır.

Günümüzde sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ve ulaşılabilirliğinin zahmetsiz olması mahremiyet kavramının medya üzerinden tartışılan etik bir konu haline

getirilmesine zemin hazırlamıştır. Kişiden kişiye ve kültürden kültüre, değişebilen bir kavram olan mahremiyet olgusu, sınırlarının ve kurallarının belirlenmesi gündem konusu haline gelmiştir. Bireyler sosyal medyada neyin paylaşılabılır, neyin paylaşılamaz olduğu konusundaki sınırlarını kaldırmış durumdadır. Özel, genel, açık, gizli fark etmeksizin her şey sosyal medya için bir dijital içerik değeri taşımaktadır. Bu bazen, kişinin kendi ürünüymüş gibi, giydirip süslediği çocuğu, bazen hasta yatağında en mahrem hâliyle ameliyat sırası bekleyen annesi olabiliyor. Ne için? Bir beğeni, bir tık daha fazlası için mi? Bireylerin mahremiyetleriyle ilgili bilgilerin sosyal medya aracılığı ile yayılımının top-

lum açısından tehlike arz ettiği yönündeki hipotezin doğruluğunun desteklenmeye çalışıldığı yazımızda, yaşamımızın birçok noktasında kolaylık sağlayan sosyal medyanın aynı zamanda da nasıl hezimete uğrattığı sorgulanmaktadır.

Yeni medya araçları ile açık ve sınırsız hale gelen mahremiyet algısı, aktif ve pasif sosyal medya kullanıcılarını cezbetmektedir. İçinde yaşanılan çağa, dijital çağ, bilgi çağı, bilişim çağı, siber çağ, enformasyon çağı gibi çeşitli adlandırmalar yapılırsa da, hepsinin tekbir amacı vardır; o da içinde bulunduğumuz çağı nitelemek. İletişim teknolojilerinde meydana gelen devrim niteliğindeki gelişmeler, sosyal hayattan

Yeni medya araçları ile açık ve sınırsız hâle gelen mahremiyet algısı, aktif ve pasif sosyal medya kullanıcılarını cezbetmektedir.

ekonomik hayata, kültürel ve siyasal hayata kadar birçok alanda köklü değişim ve dönüşümler yaşanmasına sebep olmuştur. İnsanlar artık dijital bir çağda yaşayan, siber toplumun üyeleridir. Hayatın büyük bir bölümünü bu sosyal ağlar üzerinden sürdürülmektedir. Bireyler orada sosyalleşmekte, orada alışveriş yapmakta ve oradan bilgi sahibi olmaktadır.

Bu değişimleri göz önünde bulundurulduğunda, mahremiyet olgusunun da bir dönüşüme uğradığından söz etmemiz mümkündür. Söz konusu mahremiyetin dönüşümü olduğunda şüphesiz bu konuda ilk akla gelen kişi İngiliz Sosyolog Anthony Giddens denilebilir. Mahremiyetin dönüşüm sürecine detaylı bir şekilde ele alan Giddens, tezini savunurken

de Foucault ve Freud'u eleştirmekten geri durmuyor. O; mahremiyetin dönüşümünü, bireylerin modernizm sürecinde, kişisel ilişkilerde yaşadıkları büyük değişimler olarak yorumlamaktadır. Modernizmin temelde dayandığı fikir de geleneksel olan her şeyi bırakıp yeni bir kültürün icat edilmesidir. Günümüze geldiğimizde ise sosyal medya ile modernizmin de üzerinde bir anlayışın söz konusu olduğu söylenebilir.

Artık bireylerin, çok hızlı değişen ve gelişen kontrolü kolay olmayan, müdahaleye kapalı olduğu gibi ne pozitif ne negatif sonuçları olan dijital bir mecrada varlığını sürdürmesi söz konusudur. Bu dijital mecranın varlığını görüntülerle sürdürceği siber âlem ise sosyal medyadır.

Sosyal medya ortamlarında var olmanın gereklerinden biri de görünür olmaktır. Şayet modern dünyada bireyin değeri "iyi tanınırlığıyla" ölçülebiliyorsa bireyin takipçi sayısı da, o kadar önemli hale gelmektedir. Zygmunt Bauman'ın iyi bilinen mottosunda ki gibi: "Görülüyorum, o halde varım!" döneminden söz edilebilir.

Ses, görüntü, yazı gibi tüm analog içeriğin dijital ortamda yeniden üretimi ile büyüyen bu yeni toplumsal mekân, aynı zamanda yeni bir kültürü de doğurmuştur. Bu kültür, bir yönüyle hiçbir şeyin ve hiç kimsenin gizli kalma hakkına sahip olmadığı, her şeyin görünür olmak zorunda olduğu bir kültürdür. Söz konusu olan görünür olmak ise gerektiğinde mahrem olanın da paylaşılmasını, ortaya dökülmesini ifade eder. Google CEO'su Eric Schmidt'in "gizleyecek şeyleriniz şayet varsa paylaşmayın" sözleriyle mahremiyeti normalleştiren bir ifadede bulunmuştur.

Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg, ise 2010'da yaptığı bir konuşmada mahremiyetin artık bir ölçü olmadığını belirtmiştir. Bu durum, bireylerin sosyal ağlar içinde görünür olma çabasına karşılık gönüllü ifşa felsefesine dayandığının bir sonucu olabilir.

Başka bir ifade ile bize sunulan ısıltılı dünya karşılığında ödenecek bir bedel olarak mahremiyet ihlaline rıza gösterilmekte ve var olan duruma sessiz kalınmaktadır. Bireylerin sosyal medya aracılığıyla gönüllü olarak özel sınırlarından kişisel bilgilerine, mal varlığından dış görünüşüne kadar hatta mahrem alanlarına kadar dijital âleme açabilecek kadar meşrulaştırabilmeleri başka türlü açıklanabilir mi? Goffman'ın "kişisel vitrin" diye tabir ettiği sosyal medya bütün bunlar için kitlelere muazzam bir ortam sunmaktadır. Her türlü bilginin kayıt altına alındığı bu dijital

İnsanlar artık dijital bir çağda yaşayan, siber toplumun üyeleridir. Hayatın büyük bir bölümünü bu sosyal ağlar üzerinden sürdürülmektedir.

mecrada kitle iletişim araçları aracılığıyla tek tuşla yayınlanabildiği bu çağda, mahrem ve mahrem olmayan arasındaki çizgi giderek belirsiz bir hal almıştır.

Bireyler, içinde yaşadıkları bu yenisidünya düzeninde, mahremiyet haklarından kendi rızaları dâhilinde, gönüllü vazgeçmiş gibi görünmektedir. Denetlenmek ya da gözetlenmekten şikâyetçi ama lakin kendi mahremiyetini ortaya dökmekten, gözetimin önüne sunmaktan rahatsız olmadıkları gözlenmiştir. Bu durumun, mahremiyet kavramının sosyal medya aracılığıyla normalleştirilmesine neden olduğu düşünülmektedir. Mahremiyet kavramı, uluslararası topluluklar tarafından temel hak olarak kabul edilmiş,

tanınmış ve korunması açık bir şekilde belirtilmiştir. Sosyal medyada görünür olmak adına mahremiyet kavramı feda edilebilmektedir. İçinde yaşadığımız siber toplumda, mahremiyet kavramı giderek dar bir alana sıkışıp kalmıştır. Hal böyle ki, bireyler hasta yatağında, kaza anında, ameliyat masasında, hatta doğal afetlerde bile bu mahremiyet algısını yok saymış ve görüntü alma yarışına girmiştir. Hatta bir kaza anında yoldan geçenlerin aklına ilk yardımdan önce fotoğraf ve video çekmenin geldiği bir dönemden söz edilmektedir.

Netice itibarıyla; görmek, görünür olmak, varlığını sosyal medya ile ortaya koyma- nın zararları şüphesiz hiç düşünülmemiştir.

KOPUKLUK YA DA KAFAMDAKİ ŞEHİR

MURAT KÜÇÜKÇİFCİ

Ankara

Gezmeyi sevmem. Şehir şehir dolaşmak ya da bir şehrin "görülmesi gereken yerlerini" görmek bana göre değil. Bu yüzden "şairin şehirleri" gibi bir başlık altında söyleyebileceğim pek bir şey yok. Üstelik böyle bir başlıktaki "şehirler" fazlasıyla burjuva çağrışımlara sahip. Benim şehirden anladığım ise fazlasıyla taşralı ve kitabi çağrışımlarla örülü. Doğup büyüdüğüm köy, ilk gençliğimi yaşadığım kasaba bir heyula gibi şehrimin üzerinde oldu hep. Heyula mı, nimet mi? Bakalım.

Niyazi Berkes bir alan araştırmasında şehirli sayılmak için üç nesil şehirde doğup büyümüş olmak gerektiğini söylüyor. Bilmiyorum, sosyolojide genel bir kabul olabilir bu ölçüt. Dedemin babası şehirde doğup büyüdüyse şehirliyim demek ki. Kendimizi, yani en azından seksenli yıllarda doğan okur yazarları bu ölçüye vurduğumuzda köylülükten kaç kişi paçayı kurtarabilir? Araştırılması. Paçayı kurtarmak da nasıl bir ifade üstelik? Vakit kalırsa ona da bakalım.

Akil balığ olduktan sonra, yani kendimi doğadan ayırtırmayı yarım yırtık da olsa denediğim zamanlardan itibaren köyde ilk dikkatimi çeken şey doğanın var oluşuydu. Kendimi önce içinde, sonra yanı başında, çok sonraları karşısında bulacağım bir doğa vardı. Köydeki bütün hanelerin ışığı bir yerlerden düğmeye basılmışçasına aynı anda sönüyordu sözgelimi. Kar tek katlı evin yarı beline ulaşmış hayatı durduruyordu. Hayat durur muydu hiç?

İster gündüz olsun ister gece, gökyüzü bütün heybetiyle kanıma işliyordu. Göğe bakmak için durağa ihtiyaç yoktu. Senetler harmana imzalanıyor, tarla komşuları arasında sınır kavgaları bitmek bilmiyor, sonradan toprak reformu, ATÜT, feodalizm, geç Batılılaşma gibi fazlasıyla entelektüel kavramlarla ilişkilendireceğim olaylar, varlığını bağıra çağıra veya fısıldayarak fakat her halükarda kesintisiz duyuran doğanın ortasında yaşanılıyordu.

Ankara'da doğanın yerini kapılar aldı. Şehir benim için cadde boyunca karşılıklı sıralanan kapılardan ibaretti neredeyse.

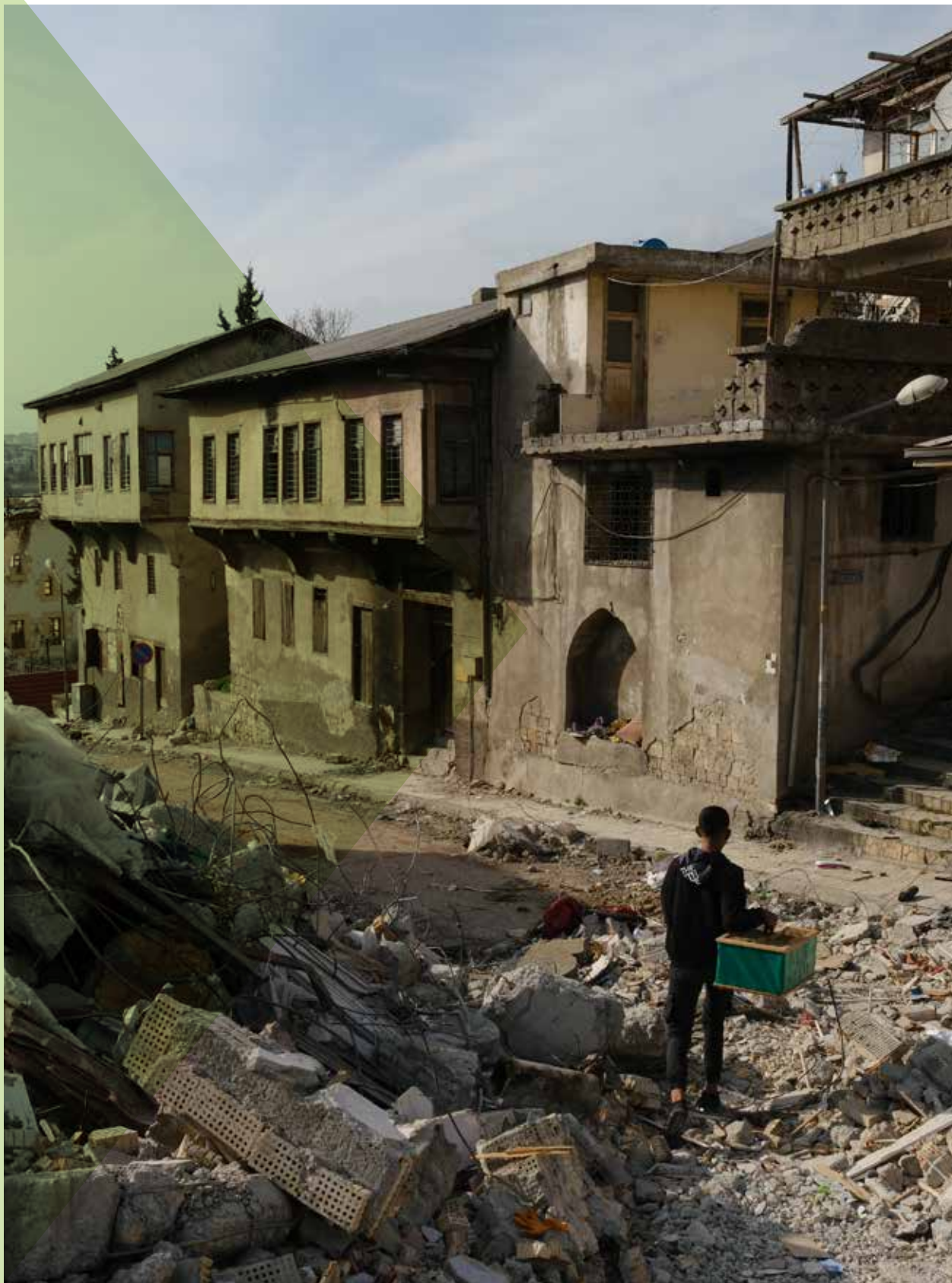
Türk çocuklarının çoğunun yaşadığı sosyal hareketliliği ben de yaşadım. Üniversite okumak için Ankara'ya gittim. Ankara'da doğanın yerini kapılar aldı. Şehir benim için cadde boyunca karşılıklı sıralanan kapılardan ibaretti neredeyse. Yüksek binaların altında irili ufaklı kapılar. Her kapıdan girebilir, kim bilir neler görebilirdim. Bilmem kaç kilometre sonra dazlak bozkır uzanmışmışçasına her yer tika basa doluydu. Kendime nasıl yer açacaktım?

Sanırım önce şiir, sonra da bilgiyle. Doğadan ayrışmanın mütekamil bir hal alması için öğrenmem gerekiyordu. Neyi, niçin öğrendiğimin farkında değildim. Şehrin sokaklarında kalabalığa karışmak ne kadar zevkliyse, ne işime yarayacağını bilmediğim bilgi kalabalığına dalmak da bir o kadar zevkliydi. Bu terbiye edilmemiş öğrenme aşkında yardımına kültür kavramı koştı diyebilirim. Karmaşanın yanında düzen de vardı bu kavramın içinde. Şehre uyum yanında aykırılık, tatmin yanında pişmanlık, bilgi yanında sevgi, dinin yanında sanat. Geç kalmışlık hissiyatına ilaç gibi gelmişti bu kavram.

Geç kalmak, bir hareketlilik tasviri. Geç kalan, olduğu yerde kalmıyor. Bir yerden başka bir yere giderken binbir türlü sebeple gecikiyor. Tam da bu nedenle sosyolojinin bir dönem gözde konularından olan köyden kente göç başlığı, ne yaşadığımı anlamamı kolaylaştırmıştır. Benim açımdan bu göç, şehirde mukim olmama rağmen bir bahanesini bulup kendini farklı zamanlarda yeniden üretmiş, üretmeye de devam eden bir göçtür. Zihnimde, dolayısıyla bedenimde taşıdığım geçmişle yine zihin-beden bütünlüğü içinde deneyimlediğim şimdi arasındaki otobanda trafik hiç seyrelmez. Her insanda böyle olduğu söylenebilir ama benim anlattığım geçmiş, belli bir yaştan öncesini olduğu kadar şehirden önceyi de imler.

Küçücük sandalyeye bağdaş kurup Sahlins okumamın anlamı nedir? Kendini sürekli yeniden üreten göç, böyle anlamsız sorularla insanın kendisini sürekli nesneleştirmesini de kaçınılmaz kılıyor. Göç, hem kopmayı hem bağlılığı çağırıyor ilginç biçimde. Bu gerilimdeki insan, ağrıyan kas gibi kendini fark ederek yaşamak zorunda kalıyor. Bohem dedikleri şeyi ben olsam "kopuk" diye çevirdim Türkçeye. Şehir kopuk zihinlerin vatani bana göre. Bu kopukluğu ben her yönüyle olmasa da pek çok yönüyle tanıyorum.

SIFIR NOKTASI

KÜBRA KURUALİ VE

ALEYNA AYAN'LA

KİTAP SÖYLEŞİSİ

SÖYLEŞİ: ÖMER YALÇINOVA

Ömer Yalçınova: *En başa dönelim mi? 6 Şubat depremleri olduğunda neredeydiniz? Deprem haberlerini aldığınızda neler hissetmiştiniz?*

Kübra Kurualı: 6 Şubat öncesi bir haftalık tatildeydim. O sabah yol yorgunu uyandığımda haberi gördüm ve şok oldum. Türkiye'nin neredeyse yarısı yıkılmıştı. Ve bu iller arasında yakınlarım, arkadaşlarımdan olduğu yerler vardı. Dolayısıyla ilk etapta onlara ulaşmaya çalıştım. Bir kısmına ulaşabildim, bir kısmıyla çok uzun süre konuşamadım, ortak tanıdıklarımın onların haberlerini aldım. Senin ve ailenin iyi olduğu haberini de Merve'den almıştım. Seni de uzun süre arayamadım. Tanıdığım pek çok insan artık doğup büyüdüğü şehirlerde yaşamıyor.

Aleyna Ayan: Sanırım evimdeydim ve uyandıktan sonra öğrenmiştim. Zihnim o anı silmiş gibi, hatırlamakta zorlanıyorum. Haberleri okuduğumda, televizyona baktığımda depremin etkisini tam anlayama-

miştım. Elbette deprem olması beni o şehirlerde yaşayan insanlar adına korkutmuştu ama geride kalan yarının boyutunu günler içerisinde karşılaştığım görüntülerle, insanların yardıma ulaşmak için enkaz altından yaptığı paylaşımlarla anladım. Bir hafta sonrasında elim telefona gitmemeye başladı. Ailemle birlikte deprem bölgesindeki insanlar için herkes gibi biz de elimizden geliyorsa yapmıştık ama telefonu elime alıp yeni görüntülerle karşılaşınca kendimi yetememiş, bencil hissediyordum. Ve o dönem çalıştığımız derginin konusu da deprem olmuştu. Bölgeye giden gazetecilerin "Her taraftan yardım çağlıkları geliyor ama bir şey yapamıyoruz." şeklindeki açıklamalarını ben de telefonuma, televizyona bakınca, metroda insanların sohbetlerine kulak misafiri olunca hissediyordum.

ÖY: *İkinizin de deprem öncesinde Kahramanmaraş'a geldiğinizi biliyorum. Deprem öncesiyle sonrası*

Kahramanmaraş'ı kıyaslamanızı istesem, neler söylersiniz?

AA: Biz Kahramanmaraş'a deprem sonrası gittiğimizde depremin üzerinden neredeyse bir yıl geçmişti ama yine de yıkılmış bir şehirle karşılaşmanın beni nasıl etkileyeceğini, neyle karşılaşacağımı bilmiyordum. O yüzden Kahramanmaraş'a yenden gitme planı şekillenirken kendimi içten içe sorguladım: Kaldırabilir misin? Açıkçası yürüdüğümüz yolları, gittiğimiz restorani, çarşı pazarı hatırlayacağımı düşünmüştüm. Ama hiçbir yeri tanıyamadık. Bir Kahramanmaraşlı şoför arkadaş bize rehberlik etti. Nerenin önceden ne olduğunu söylese de hafızamda iki görüntüyü mantıklı bir zeminde yan yana getiremeyeceğim kadar şehir değişmişti. Şehrin merkezindeki büyük boş arazilerin yanında konteyner mağazalar...

KK: Deprem öncesi Maraş'a senin davetin üzerine bir defa gelmiş ve çok kısa kalmıştık.

Açıkçası yürüdüğümüz yolları, gittiğimiz restorani, çarşı pazarı hatırlayacağımı düşünmüştüm. Ama hiçbir yeri tanıyamadık.

AA: Bir telefon konuşmamızda Kübra Hanım, depremle alakalı bir kitap projesi olduğunu ve psikolojik olarak dayanıklı birini aradığını söylemişti. Üzerine düşünmeden kabul ettim. Benim sorgulamalarım süreç içerisinde belirlemeye başladı. Açıkçası Kahramanmaraş'a varıp ilk hikâyeyi dinledikten sonra projeye yabancılaştım. İstedüğimiz kadar uzaktan ağlayıp üzülelim; insanların acısının şiddetini televizyon ya da telefon ekranından anlamak asla mümkün değilmiş. Bunu fark edince bir acı üzerinden kitap yapma fikri kötü gelmeye başladı. Ama orada kaldığımız bir hafta içerisinde insanların acılarını paylaşma isteği fikrimi değiştirdi. Başlarda böyle bir kitabın etik açıdan sorunlu olduğunu düşünmüştüm; dönerken Kahramanmaraş'a yeni bir ev yapmak nasıl bir hizmetse bu kitabın da benzeri bir hizmet olduğuna karar verdim.

ÖÖ: Söyleşi yapılacak kişi ve aileleri nasıl belirlediniz? O ailelerle söyleşi yaparken unutamayacağınız anlar oldu mu? Birkaç tanesinden söz etmenizi istesek anlatır mısınız?

AA: Hikâyesini dinleyeceğimiz isimler Kültür Dairesi Başkanlığı tarafından seçilmişti. Sadece listeye depremin merkez üsleri olan Elbistan ve Pazarcık ilçelerini ekledik.

O yürüdüğümüz Trabzon caddesinin hatta biz oraya İstiklal'e benzetmiştik, tamamen yok olmuş olması, birlikte program yaptığımız Yedi Güzel Adam Müzesi'nin ve pek çok tarihi yerin hasar almış olması, şehrin çok büyük bir bölümün yıkık olması... Aslında galiba söylemeyecek bir şey yok... Tüm şehirler için sözün bittiği yerdeydik.

ÖÖ: Sıfır Noktası'na gelecek olursak, böyle bir kitap çalışması teklifi aldığınızda neler düşündünüz? Yapılabilir mi? Yapılamaz mı gibi sorular geçti mi aklınızdan?

KK: Bu kitap teklifi bana geldiğinde Adıyaman'la ilgili belgesel çalışmalarım devam ediyordu. Açıkçası ilk etapta yetiştiremeyeceğimi söyledim. Fakat saha işi olması ve deprem şehirlerine dair bir şeyler yapma isteği beni vakit olarak zorlasa da kabul etmek istedim. Daha sonra Aleyna'dan destek istedim. Onunla birlikte olunca hem saha da hem masada daha pratik bir şekilde toparlayabildik. Yaklaşık 20 yıldır televizyon ve dergi haberciliği ve editörlük yapıyorum. Bir iş yaparken hiç bu kadar canımın yandığını hatırlamıyorum.

Hikâyelerin pek çoğu
hafızamda ama ilk gün
Ömer abiyi dinlemiştik.

Onun o evlatlarını
anlatması, en son
gün türkü söylemeleri,
evlatlarına
duyduğu sevgi...

Bu ilçelerde depremi yaşayan insanlarla görüşmezsek projenin yarım kalacağını düşündük. Bir hafta boyunca dinlediğimiz hikâyeler birbirinden zor ve birikti. Benim aklımdan bir babanın enkaz altındayken ikiz çocuklarına olan vedası çıkmıyor. Son kahvaltılarında çocukları saz çalmış, o da hanımıyla beraber Erzurumlu Âşık Maksut Feriadi'den "El gözünde dertsiz gamsız biriyim, benim neler çektiğimi kim bilir!" türküsünü söylemişler. Bunu yazarken bile yüreği acıyla dolan babanın gözleri aklıma geliyor. Dinlediğim ilk hikâyeydi ve belki benim için depremin gerçekliğine dair yediğim bir tokattı.

KK: Aleyna'nın söz ettiği liste tabii yedekliydi, biz oradan bazı hikâyeleri Aleyna ile bir format belirleyip eledik. Belediyeden Ceyhun Çolakoğlu Bey de bize yardımcı oldu. Enkazdan çıkanlardan mutlaka dinleyelim, enkaza koşup yardım edenlerden mutlaka dinleyelim, o gece çalışan devlet görevlileri olabilir, özel sektör çalışanları olabilir, onlardan dinleyelim... Bu tasniflerle yaptık seçimlerimizi ve kitabı da bu başlıklar üzerinde hazırladık.

Hikâyelerin pek çoğu hafızamda ama ilk gün -Aleyna'nın anlattığı- Ömer abiyi dinlemiştik. Onun o ev-

latlarını anlatması, en son gün türkü söylemeleri, evlatlarına duyduğu sevgi... Çok ağır bir hikâye ile giriş yapmış olduk. Ebru ve Ayça hanımın hikâyeleri de ilk aklıma gelenlerden... Dünyanın en güçlü kadınlarıyla kucaklaşmış olduk. Burada bana asıl ağır gelen şey acıda herkesin eşitlenmiş olmasıydı. Ve o acıyı insanların ifade ediş şekillerindeki farklılıklar da oldukça sarsıcı. Fark ettiyseniz tüm hikâyeler onların ağzından derlendi. Ve pek çoğuna sadece editörlük yaptık. Yani acının insanların öyküleme diline yansıması ya da usta bir öykücüye böyle

bir öykü yaz desek asla böyle bir metin ortaya çıkaramayacak olması durumu da benim için epey ağır bir deneyim oldu.

ÖÖ: *Kitap için temel motivasyonunuz ne oldu? "Sıfır Noktası şu işe yararsa amacımıza ulaşmış oluruz" dediğiniz bir hedef var mıydı?*

KK: Bu kitabı çalışmanın çok zor olacağını biliyordum. Ama hayattayken böyle bir şeye şahit olmuştum ve bu afetle ilgili elimden geleni yapmaya çalışmalıydım. Bunun unutulmaması

**Sıfır Noktası ile
insanlara teknoloji
araçlarına kıyasla
daha kalıcı bir hafıza
sunuyoruz aslında.**

kıyasla daha kalıcı bir hafıza sunuyoruz aslında. Bu hafızayı oluşturan olaylar, insanlar, coğrafya okuyucunun aklına yer ederse ve kitabın sunduğu gerçeklerle yüzleşirse benim için proje hedefine ulaşır. *Sıfır Noktası* okunduktan sonra yapısal bir dönüşüm ümidi biraz iyimserlik olur. Bizim bu proje vesilesiyle karşılaştığımız acıların sayıca çok daha fazlasıyla yetkililer karşılaşıyordur zaten.

ÖÖ: *Acının açığa vurulması, bir yerde rahatsızlık uyandırabilir. Metinleri oluştururken ve kitaba seçerken hangi ilkelerden yola çıktınız?*

AA: Görüşmelerimizin sadece yakını kaybetmiş insanlardan oluşmasına özen gösterdik. Yoksa *Sıfır Noktası* bir acı fetişine dönüşecekti. Depremden birincil derecede önem taşıyan itfaiyeci, hemşire, ambulans şoförü gibi bazı meslek grupları vardı. Bir kaybı olmamasına rağmen imkânlarını depremzedelere sunmuş hayırseverler vardı. Elindeki çekiç, kazma gibi aletlerle komşusunun imdadına koşanlar vardı. Biz de elimizden geldiğince farklı örnekleri bulup kitabın bir tekrara düşmesine engel olmaya çalıştık.

KK: Şuna da dikkat çekmek lazım: Öncelikle insanların anlatmak istemediği, anlatmakta zorlandığı hiçbir şeyde zorlamadık. Bunu çok açık yürekle söylüyorum, kendileri kabul etmezse asla röportaj yap-

ile ilgili dergi haberciliği yapıyoruz, bunu defalarca gündeme getirdik. Bu kitabın da aslında bir iz bırakmasını, biz çok kolay unutan bir ülkeyiz biliyorsun, bu acının asla unutulmamasını ve Maraş tarihine bir not düşürülmesini istedim. Motivasyon olarak deprem şehirlerine dair bir şey yapmak isteği hep var içimde... Adıyaman belgesel oldu, Maraş kitap... Diğer şehirlerle ilgili de inşallah bu acıya şahit olmuş biri olarak elimden geldiğince unutulmaması için kayıt düşmek istiyorum.

AA: Öncelikle okuması zor bir kitap ve roman okur gibi okunmaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü deprem veya savaş zamanları düzenli olarak acı görüntüler görmek nasıl bizi duyarsızlaştırıyorsa aynı matematik okuyucuyu *Sıfır Noktası*'nın anlamından da uzaklaştıracak ya da fazla tetikleyecektir. O yüzden okuyucu metne ara ara bakarsa ya da içinden bölüm seçip okursa bizim insanları dinlerken hissettiklerimizi hissedecektir. Ben bunun yeterli olduğunu düşünüyorum. *Sıfır Noktası* ile insanlara teknoloji araçlarına

**Sıfır Noktası'nın zorluğu
sadece acılardan
kaynaklanmıyor;
okuyucuyu yüzleşmeye
diretiyor.**

mak için, onu dinlemek için ısrar etmedik. Belediyedeki arkadaşlar aramış olsa bile anlatmak istemiyorsa, o orada bitti. Acısını paylaşan insanlar zaten gönüllü olarak geldiler ve anlatmak istediler. Anlattıkları esnada rahatsız oldukları bir şey varsa, orada kayıt cihazını kapattık. Cihaz kapalı değilse ve bu kısmı almayın dediyse metinleri hazırlarken o kısımları kullanmadık. Kitabı dikkatle okuduğunuzda sadece bu insanların yaşadıkları acı hikayelerini değil onların deprem öncesine, anına, sonrasına dair hem bireysel hem toplumsal hem de yönetsel olarak neler yapılabileceğine nokta atışı önerilerde bulunduklarını göreceksiniz. Yaşadıkları acı deneyimden çıkardıkları derslerle hepimizi uyarıyorlar. Benim yapmak istediğim de aslında tam olarak tarihe kayıt düşerken meseleyi bu deneyimlerle taze tutmaktı. Umarım bu kitap hem tek tek insanlara hem de yönetimdeki pek çok kişiye bu acılı insanların önerileriyle de yol gösterici olur.

ÖÖ: Sıfır Noktası için *hassaten teşekkür etmek istiyorum. Çok önemli bir projeydi. Üstesinden hakkıyla gelmişsiniz. Söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?*

KK: Öncelikle bize söz hakkı verdiğin için sana teşekkür ediyorum. Ama özellikle bize güvenip sohbet etmeye gelen, acısını paylaşmaya gelen Maraşlılara çok teşekkür edi-

yorum. Umarım bu kitap ulaşması gereken her yere ulaşır, alınması gereken pek çok tedbir alınır. İnşallah bu hikayeleri başka şehirler yıkılıp da tekrar dinlemek zorunda kalmayız.

AA: Elbette ki herkesin gönülden istediği şey böyle felaketlerin yaşanmamasıdır. Ama artık isteklerimizden sıyrılıp gerçeklerle yüzleşmemiz lazım. Sıfır Noktası'nın zorluğu sadece acılardan kaynaklanmıyor; okuyucuyu yüzleşmeye diretiyor. Kaçmaya devam ettiğimiz sürece aynı senaryoyu farklı kombinasyonlarla yaşamaya devam edeceğiz.

“ÇOCUK YÜREĞİMİN ATEŞ ALDIĞI YER”

HÜSEYİN YORULMAZ

Başkonuş'un doğu eteklerinde bulunan Döngöle köyünde oturan Ahmetçeler (baba tarafım) ve Küçükhüseyinler (ana tarafım) sülalesi nüfus itibarıyla nerdeyse köyün dörtte birine denk gelirdi. Köyün en varlıklı ailelerinden biri olan Hacı Ahmet'in bir kızı ve altı oğlu vardı. Kendisiyle beraber, en büyük oğlu olan babam çekip çevirirdi evi. Ev dediğime bakmayan, iki katlı ve yedi odalı şatafatlı bir konak da diyebilirsiniz. Yüksekçe bir tepenin kuzeye bakan eteklerine konuşlanmış bahçeli iki katlı bir konak. Babam evlendiğinde en büyük odayı ona vermiş dedem. Sonra İbrahim Amcam ve ardından Ali Amcam evlenince onlara da aynı evin kalan odalarından verilmiş.

Bir kazan kaynardı konakta. 10-15 kişilik ailenin her bireyi o sofranın etrafında oturur, aynı kaba kaşık sallardı. Dedemin oğulları kazandıklarını babalarına verir, kazançları bir havuzda toplanırdı. Konakta misafir eksik olmazdı. İleride bulunan yedi-sekiz köye gidip gelenlerden (Rahmacılar, Yol-yanı, Kerimli, Saygılı, Varyanlı, Anabat'ın irili ufaklı tüm köyleri...) yolda kalan olur, geciken olur, dedemin konağında misafir edilirdi. Kapı her daim açık tutulur, kazan hep kaynardı. Sonra babam askere gitti ve konağa yakın bir yere ev yaparak ayrıldı. Evli olan diğer iki amcam da Almanya'nın yolunu tuttu. Birkaç sene çalıştıktan sonra gelip Maraş merkezden ev aldılar ve çocukları şehirde okula başladı. Ali Amcam, Mansur Baydemir'in ortağı olarak 14 numaralı Sebze Hali'nde birlikte çalıştılar. Ben de boş zamanlarımda yardım ederdim. Civar köylerden gelen domates, patlıcan, yoğurt, üğürtmek (yeşil soğanın

cücüğü), nar, incir, üzüm vs. sebze ve meyveler satılırdı daha çok. Tabii İskenderun ve Adana'dan gelen kamyon kamyon elma ve portakalların da ardi arkası kesilmezdi.

İlkokulu köyde bitirdiğim yıl ortaokula gitmek için amcamın evinde kaldım. Yalnız ortaokula başlamadan önce babamla aramızda geçen bir konuşmayı hatırlıyorum: Maraş'ta ortaokula başlayacağım yaz, babamla ormanda kesim yaptığı Osmaniye sınırlarına yakın Çayırğan'a gittik beraber. Gidişimiz çok saltanatlı oldu: Maraş'tan bir kamyonun karoserine altı adet beygiri ve birkaç çuval yemlerini yükledikten sonra Kümperli'de indik. Kümperli ile Çayırğan arası 5-6 saatlik bir mesafe. Hayvanın dördüne yük yükledik, ikisine de babamla ben bindim gidiyoruz. Bir süre sonra hayvanın biri yükün altında kaldı ve öldü. Onu orada bıraktık yola revan olduk. Çayırğan'a ancak dört hayvanla varabildik.

O günlerde babam her gün yanında 14-15 kişi çalıştırırdı. Kimi Stihl marka hızar motoruyla ağaçları devirir, kimi ağacın kabuğunu gövdesinden sıyrarak kamyonla yüklenilecek bir noktaya yuvarlardı. Ben de çalışan işçilerin sakalığını yapardım. Çok sıcaktı ve bir gün babamı bir ağacın gövdesine sırtını yaslamış olarak buldum. Yarım saatlik mesafede bulunan soğuk suyu getirerek susayanları suvarırdım. Suyu sarp bir derenin yamacında konuşlanmış oluklu bir çeşmeden doldurup getirdim. Şalvarının cebinden havlumsu mendilini çıkardı, terini sildi. Teri soğuyana kadar dinlendi. Bir ara, "Fahı dedi (Fakih'in halk arasındaki söyleniş) mekteplerin açılmasına da az kaldı, güzden sonra nasıl etsek, Maraş'a mı göçsek!?"

Köyden Maraş'a hiç göçmedik. Ortaokulda okurken amcamın evinde kaldım. Ayda bir gerektiğinde 35-40 km'lik yolu otobüsle ve kamyonla gidip geliyordum. Ali Amcam Almanya'nın Stuttgart şehrinde çalışır ve yazları gelirdi birkaç haftalığına. Gelen mektupları ben okurdum Döne Ablama ve cevabi mektupları da yine ben yazardım. Dört çocuğuna göz kulak olmak da bana düşerdi. Ev, Erkek Sanat Okulu'nun üstündeki İnönü Caddesi'nde, halen ayakta olan ahşap yapı tescilli tarihi bir yapıdır. İki eski ev yan yanaydı. Sonradan öğrendim ki yandaki evin sahibi Hilmi Amca (Çalkaya), Rasim Özdenören'in hanımı Ayşe Yengenin amcası imiş. Hilmi Amca'nın sabah namazından önce Davudî sesiyle okuduğu Kur'an sesi hâlâ kulaklarımın süsü. Amcalar arasında en çok da Ali Amcamla muhabbetliydik. Köyde iken bağ bahçe işlerine daha çok beni götürürdü. Ayda birkaç kez Hartlap bıçağı aldığını hatırlıyorum. Demek ki çok sık kaybederdim. Bahçede en çok bıçağa ihtiyaç duyardım. Pamuk tarlasında karpuz keserdik mesalâ. Söğüt dalından düdük yapardık. Çam kabuğunu oyarak araba ve fırıldak yapardık.

Bugün 45 dakikada gittiğimiz şehir, çocukluğumuzda 3-4 saatlik mesafede idi. Babam gençliğinde Döngöle'den Andırın'a giderdi. Köyde yetiştirilen üzüm, nar, soğan vs. ne varsa mevsimine göre sabah namazından önce hayvanlarla yola çıkar, öğleye Andırın'a varırlardı. Sattıkları ile oradan da gaz, şeker, tuz... ne lâzımsa alıp gece yarısı köye dönerlerdi. 1940'lı, 50'li yılların gençleri Maraş'ın merkezini ve başka şehirleri ancak askere giderken görürdü.

1940'lı, 50'li yılların gençleri Maraş'ın merkezini ve başka şehirleri ancak askere giderken görürdü.

Bir gün babam alışması için amcasının oğlunu beraberinde Andırın'a götürmüştü. Amcaoğlu Başkonuş'un iç içe geçmiş sıra dağlarını aşarken şaşırılmış tabii, "Emmi-oğlu demiş" babama, "Türkiye bu kadar büyük müydü yahu?" Ne yapsın 15'indeki delikanlı, köyden dışarı hiç çıkmamış. Türkiye'yi köyünün ufku kadar zannediyor.

Eskiden yaya yolu ile Başkonuş üzerinden Andırın'a çıkarken yolunuz 800 yıllık büyük çınar ağacının dibinden geçerdiniz: Oynak Çınarı. Osman Sarı'nın bir yazısında da üzerinde durduğu gibi, Karacaoğlu'nun şiirlerinde geçen devasa çınar motifi bu ağaçtan kaynaklanır.

Maraş merkeze ilk defa ortaokulu okumak için geldim. Karamanlı Mahallesi'nde bulunan Cumhuriyet Ortaokulu'nda okudum. Burada unutamadığım öğretmenlerim oldu. Erdem Bayazıt Türkçe dersimize geldi ve edebiyatı bize sevdirdi. Alirıza Küçüksaraç Fen Bilgisi dersimize gelirdi ve karıncayı bile incitmekten çekinen karakteriyle biz öğrencileri üzerinde derin etkiler

biraktı. Kemal Şekeroğlu müdürümüzü de amcamın aile dostuydu. Ali Corcu, Halil Sarı, Alirıza Yurtsever aklımda kalan öğretmenlerimizden. Maraş Lisesi'nde okurken Şeref Akben okul müdürüydü. Tarih dersimize gelirdi ve disiplinli bir hocaydı. O kadar sert görünümüne rağmen öğrencileriyle bir baba şefkati gibi ilgilenirdi. Liseden hatırladığım Mustafa Atatanır, Muzaffer Ramazanoğlu, Mustafa Yılmaz hocalar ilk aklıma gelenlerden. İstanbul'a edebiyat okumaya gittiğimde Atatanır'ın Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öğrencisi olduğunu hocam Mehmet Çavuşoğlu'ndan öğrendim. Yedi Güzel Adam dediğimiz Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Akif İnan vs. yazar ve şairlerin liseden hocaları olduğunu da.

Orta ve lisede adını yeni yeni duyduğumuz Sezai Karakoç, o yıllardan 25-30 sene önce ortaokulu "leyli meccânî" (parasız yatılı) olarak Maraş'ta okumuştur. Ergani'den Maraş'a gelen Karakoç'a göre şehir Ahırdağ'ının eteklerine konuşlanmış büyükçe bir dağ kasabası hüviyetindeydi. Geleceğin büyük şairi Maraş'ta ilkleri yaşar: Meselâ zeytin ağacını ilk defa Ahırdağ'ının eteklerinde görür. Üzümden sucuk, samsa, pestil gibi onca çeşit zahire yapıldığına burada şahit olur. Tarlalardan toplanan biberlerin toprağa yayılarak kırmızı biber tarlasına dönüştüğüne ilk defa burada rastlar. Tarhana denilen kışık zahirenin Maraş usûlü yapılışını başka yerde görmemiştir. Bahar aylarında şehrin her yanından pırl pırl

Hacı Ahmet Yorulmaz

akmaya başlayan coşkun suların şırlıtısını unutamaz. O zaman genellikle toprak yokuşları olan yollarda, ufak ufak su kaynakları berrak bir çizgi halinde aşağı doğru akar, Uzunoluk ve Kanlıdere'de toplaşır. Ahırdağı'nın eriyen karı böylece şehrin merkezinde binbir kaynağa dönüşerek Aksu ovasında bir araya gelir, hemen sonrasında Ceyhan'da buluşurdu.

1940'lı yılların Maraş coğrafyasında üç-dört yılını geçiren Sezai Karakoç hatıralarında şöyle bir cümle kullanır: "Maraş, çocuk yüreğimin ateş aldığı yerdir." 1989 yılında *Diriliş* dergisinde hatıralarını yayınlarken okuduğum bu cümleyi hiç unutmadım. O kadar unutmam ki kendi hayatımda kabul ettim. Çocuk yüreğimin ateş aldığı yer asıl benim Maraş'ım. Çocuk yüreğimin Maraş'ta aldığı ateş, sonraki yıllarda da beni yalnız bırakmadı, bir çıra olarak önümü aydınlatmaya ve içimi ısıtmaya devam etti. Ortaokul ve lisede okuduğum 70'li yıllarda, Sezai Beyin bıraktığı Maraş'tan çok şeyler vardı. Meselâ 12 Şubat Çete Bayramı canlı bir şekilde kutlanırdı. Kışta kıyamette köyden şehre onun için gelirdik. Savaş çeteler tarafından canlı bir tablo gibi tasvir edilirdi. Fransız askerine karşı Sütçü İmam'ın cesaretle silahını doğrultuşu, kalede dalgalanan Fransız bayrağının indirilerek yerine Türk bayrağının çekilişi hepimizi gönendirir ve böylece kendimizi birden Kurtuluş Savaşı yıllarında bulurduk.

Sütçü İmam Çeşmesi

Nerden nereye!... Eyy bugünlerde 20'li 30'lu yaşlarını süren Maraşlı genç hemşehrilerim. Bu anlatılanların sizler de ucuna yetiştiniz. Bursalı Ahmed Paşa'nın dediği gibi:

Bir vakt olur ki derler o da bir zamân imiş

Evet, Batıpark'tan Cumhuriyet Ortaokulu'na ve Trabzon Caddesi'nden Kara Lise'ye doğru giderkenki yıllar daha dün gibi. Sezai Karakoç'un, Tanpınar'ın, Erdem Bayazıt'ın, Vehbi Vakkasoğlu'nun Maraş'la ilgili hatıralarını bugün sanki asırlar önce yaşanmış gibi okuyoruz. Acaba bizim şu yazdıklarımız da yeni nesillere öyle mi geliyor? Daha yakınlarda

**Eskiden yaya yolu ile
Başkonuş üzerinden
Andırın'a çıkarken
yolunuz 800 yıllık büyük
çınar ağacının dibinden
geçerdi: Oynak Çınarı.**

20'li yaşlarındaki bir yeğenim "Bizim zamanımızdaki Maraş..." diye söze başlayınca, tamam dedim, değişen bir şey yok. Herkes kendi devrini yaşıyor. Herkesin Maraş'ı farklı farklı.

BİR ELBİSTAN KAYMAKAMININ HATIRALARI-I

ORHAN ALİMOĞLU

Anadolu lisesi Md. Hanefi Şahin ile...

1988 yılı Eylül başlarında Geyve’de vazifeye başladık. Geyve’nin adını ilk üstad Sezai Karakoç’un “Mona Roza”sından, bir de evvelce çalıştığımız “Diyarı Akşemseddin”den Göynük’ten dolayı biliyorduk. Geyve, ecdadın ülfet ettiği yerlere yakın tarihi bir ilçeydi. Sakarya’nın en köklü en kıdemli kazası idi. Gazi Süleymanpaşa Camii, Elvanbey Medresesi, Sakarya Nehri üzerinde Mimar Sinan Taşköprüsü yüzyılları aşmış eserlerdi. İnsanları da manav tabir edilen uzun yıllardır oranın yerlisi, halim selim sakın hürmetkâr insanlardı.

Bizden evvel Muharrem Tozçeken Ağabey kısa süre maiyet memuru, Kaymakam vekili görevi yapmış, Geyvelilerce çok sevilmişti. Onun da teziyesi ile Geyveliler bize çok kolay ve çabuk alıştı. İlk ziyaretçilerimizden bazıları asası ve ak sakalı ile Osmanlı heybeti taşıyan Hacı Mümin Doğru Amca idi. İleri yaşına rağmen erken öksüz kalan torunlarının başında taşocağı işletmekte, ekmeğini taştan çıkarmakta idi. Yine onun yakın dostları Sadullah Çakır, Güçer Döven, Rasim Erdem, Kuyumcu Mustafa’nın babası, Selahattin Pınar, Sami Hırka, Ahmet Pehlivan, Şaban Çakır kısa sürede kaynaştığımız insanlar olmuştu. O zamanki anlayışımıza göre de birinci mesele mektepler ve çocukların iyi yetişmesi idi. Geyve nüfus planlaması tuzağına erken düşenlerden olduğundan talebe sayısı çok azdı. Ama gene de okullar sabahçı-öğlenci değil de tam güne dörnerse daha iyi olacağı kanaatinde idik. Onun için devlet-millet işbirliği ile kısa sürede mekteplere ilave sınıflar yapıp meseleyi hallettik. O zamanki Valimiz merhum Nurettin Turan’dı. O bizim niyet ve gayretimizi fark etmiş. İl müdürlerine “Geyve Kaymakamına ne isterseniz verin, izahat istemeyin” talimatı vermişti. Böylelikle Vilayette işlerimiz kolaylaşmıştı.

Zamanın Kahramanmaraş Milletvekili Adil Erdem Bayazıt Ağabeyle, merhum Fehmi Kuyumcu Ağabey vasıtasıyla Ankara’dan aşinalığımız vardı. Elbistan kazası; kalabalık nüfusu, büyük ovası, Ceyhan Nehri ile iktisadi canlılığı olan büyük ilçelerden idi.

Elbistan’da da milli eğitim, okuma okutma işine ağırlık vermeye gayret ettik. Orası zaten okumuşu, şairi çok bir memleket imiş.

O yıllar terör hareketleri hızlanmış, özellikle Nurhak ve Ekinözü kasabalarında terör hadiseleri başlamıştı. Mevcut kaymakamın süresi dolduğundan nakli yapılacaktı. Erdem Ağabey, bizim adımızı o zamanki Sayın Bakana söylemiş. Geyve’de iki yılımız dolmadığından Bakanlıktan böyle bir düşünce var diye bilgi verip fikrimizi sordular. Adil Erdem Ağabey’in talebi varsa itiraz edemeyiz dedik. Böylelikle ağustos ayı sonlarında tayinimiz çıktı.

İki yılın altı ayı da İngilizce-İngiltere geçtiğinden Geyve’den tayinimiz beklenmiyordu. Duyulduğu günün gecesi o zaman yaşı 70’i mütecaviz olan Hacı Mümin Doğru Amca Sadullah Çakır Beyle beraber evimizin kapısını çaldılar. Mümin Amca gayet üzgün ve ciddi “Olmas böyle şey, daha yeni geldiniz, gidemezsiniz” dedi. Benim böyle bir talebimin, Geyve’den bir şikayetin olmadığını, bunun Bakanlık tasarrufu olduğunu ifade ederek teskine çalıştım. Sabah ola, hayrola deyip ayrıldık. Onların özellikle o zaman Em.G.Md. de önemli bir makamda olan Muharrem Tozçeken Ağabey vb. üzerinden bazı teşebbüsleri olmuş. Bizim itirazımız olmayınca bir hafta on gün içinde vaziyet yatıştı. Bizi uğurlamaya geldiklerinde Hacı Mümin Amca müteessir, gözü yaşlı idi. Mahzun ve muhabbetle kucaklaştık. İrtibatı koparmamaya söz verdik. Öyle de nasip oldu. Körfez’e ve Sakarya’ya gelince yeniden gelini ve torunları ile irtibatı arttırdık. Gelini Fatma Abla, kocasını bir iş kazasında çok erken kaybetmiş, iki oğlu Mümin Amca ve hanımı ile kocasının işlerini yürütmüş,

müeddep ve mütevekkil bir abla idi. Halen ailecek dostluğumuz devam ediyor. Geyve deyince bir de Sadullah Çakır ve oğulları Şaban ve Mehmet beyleri, kızları Prof. Dr. Adalet Ağaoğlu ve Topkapı’da uzman melek sıfat Merve Hanım’ı hatırlamamak olmaz. Şaban Bey ise ewel zaman dervişlerinin “Gözellerin ahire kalmışlarından” Geyve Ahî’lerindendir. Halen muhabbetimiz berdevam olup Geyve’de tek kişilik bir arıtma-ayılma tesisi olarak faaliyet göstermekte. Yunus-Eşrefoğlu-Salih Baba divanları okuyup okutmaktadır.

Geyve deyince birkaç dosttan daha bahsetmesek kadir na-şinaslık olur. 33 sene geçtiği hâlde irtibatımız kopmamış, muhabbetimiz eksilmemiştir. Bunlar muallimler, Halk Eğt. Md. Abdullah Eşsiz, Lise Md. Hikmet Aktürk, İlkokul müdürleri Asım Gülpek, İsmet Hoca, Md. Yard. İbrahim Şeker, öğretmenler Raci ve Mehmet Beylerdir. Keza karı-koca veteriner hekimler Suat ve Göksel Albostan, hekimler Mehmet Seçkin ve Hasan Büyük, sadık dostlar olarak irtibatımız sürenlerdendir. Kütüphaneci Süleyman Yavuz, esnaftan Ahmet mazlum ve Dr. Münir Derman muhibbanından fırıncı şeref ağabey erken giden yarandandır. Ruhları şâd olsun.

1990 yılı ekim ayı başında Elbistan’da vazifeye başladık. Geyve’ye göre çok canlı bir yer. Memuriyetimiz müddetince Maarif teşkilatına en fazla vakit ayırmayı prensip, düstur edinmiştik. Çünkü, bütün meslek ve sanatların temeli oraya istinat ediyordu. Ahlaki değerler ve güzel insan vasıflarının kazanılması yine aile ile beraber mektebe, hocaya bağlı idi. Elbistan’ın eski Milli Eğt. Md. Kemal Küçük Hoca ilk ziyaretçilerimizdendi. O ne kadar zarif ve latif bir insandı. Ancak kısa müddet sonra dostları Dr. Ömer Mızrak ve Dr. Ramazan Kuş’un yanlarında dâr-ı bekâyâ teşrif etti. Erzincanlı Salih Baba’dan mülhem ismi ve sıfatı Salih olan bir oğlu vardı. Cela’nın köklü ailelerindenmiş. Eşlerimiz uzun süre görüşüp dost oldular. Elbistan’da ilk Maraş valimiz Mustafa Demir Bey idi. Mersin’in yörüklerinden “tam yerli ve milli”, güvenilir kaymakamlara inisiyatif tanıyan kıymetli bir

Bayram töreni...
Bld Başk. Abdullah Dede ile...

Millî E. Md. Hamza Doğuç, Yard. Necati Kul ile...

Ekinözü Kaym. Mustafa Nazmi Sezgin ile...

zât-ı şerif idi. Daha sonra gelen "Dirayet-i zâtî, malumat-ı kâfi sahibi" valilerimizden Atilla Osman Çelebioğlu ile fazla çalışmak nasip olmadı çünkü üçüncü yıl sonunda Kocaeli Körfez ilçesine tayin olmuştuk.

Ekinözü ve Nurhak kasabaları biz Elbistan'da başladıktan sonra ilçe olmuş, yeni kaymakamlar tayin edilmişti. Onlara biz teslim etmiştik. İki yıldan fazla beraber çalıştığımız o iki arkadaştan da bahsetmeliyiz. Ekinözü Kaymakamı Mustafa Nazmi Sezgin Bey boylu poslu, mehabetli, Çanakaleli bir arkadaştı. O heybetli görünüşünden beklenmeyecek zarafet ve hassasiyet sahibi nüktedan, okur yazar bir arkadaştı. Bir oğlu ve bir kızı vardı. Çok kısa zamanda canı gönülden dost olmuştuk. İnce ruhlu, şiir sever, sohbet muhabbet ehli bir zâtı şerif idi. Maraşlı gönül mimarı ve insan sarrafı merhum Hakkı Debgici Ağabey ile de tanıştırmıştık. Hakkı Ağabey, zaman zaman onun yokluğunda "Bu Mustafa Bey'i nerden buldunuz? Bu ne güzel bir insan." derdi. İkimizi de kendi inşa ettiği bir binada ev sahibi yapmış ve sonra da satıp bedelini bize göndermişti.

1990 yılı ekim ayı başında Elbistan'da vazifeye başladık. Geyve'ye göre çok canlı bir yer.

Mustafa Nazmi Bey, hassas yapısı, hak ve adaletperestliği, eğriliğe tahammülsüzlüğü, hakşinaslığı sebebiyle meslekte çok huzurlu olamadı. Bizim dostluğumuz kesintisizdi. Ben Sakarya'da özel idare genel sekreteri iken Sakarya büyükşehir oldu ve merkez ilçeler kuruldu. Bunlardan ikisi de merkez Erenler ve Adapazarı kazalarıydı. Biz de Erenler'e Mustafa Nazmi Bey'in gelmesini istiyorduk. İtiraz edeceğini bildiğimizden kendisini haberdar etmedik. O Yalova vali yardımcısı olarak devam etmek istiyordu. Rızası hilafına Erenler kaymakamlığına tayini çıkınca yine hatırınaşlık göstererek bizi de kırmayıp gelip vazifeye başladı.

Çok zeki, çok hassas, çok sevimli, çok gayretli bir insandı. İşe aşkla sarıldı. Birkaç ay sonra biz Aksaray'a tayin olduk. O da daha sonra Çanakkale'ye yakınlığı sebebiyle İzmir Dikili'ye nakldi. Mukadderat neyse tecelli ediyor. Orada amansız bir hastalığa duçar oldu. Tedavileri devam etti ise de şifayab olamadı. Telefon görüşmelerimizde o güzel mütevekkil, sâbir hâli hissediliyordu. Türkçesi de İngilizcesi de mükemmel. Yunus Emre, Sâlih Baba, Kuddûsi Baba divanlarına aşına, muhibbi ehlullah ve Resûl-ü mücteba aziz bir dost idi. Erken gidenlere dahil oldu. Kalan yârânını da yakarak. "Yine mülâki olmak" ümit ve temennisiyle kendisine rahmet mağfaret niyaz ediyoruz. Oğlu avukat Gökhan Bey, İstanbul'da Vakıflar Bankası'nda çalışıyor. Biz de ona hayırlı bir eş arıyoruz.

Diğer yeni ilçe Nurhak idi. Oraya da Mustafa Nazmi Bey'in mektep ve meşrepten devre arkadaşı Nusret Şahin Bey gelmişti. O da çok zeki, çok nüktedan, büyük küçük herkesle dost olabilen bir güzel âdem idi. Oğlumuz ilk okuldaki Kemâl ile dost olduğu gibi jandarma

komutanları Mehmet Yılmaz ve Abdülkadir Onay yüzbaşılar ve savı Okan Beyle de çok candan dost idik. Fevkalade nüktedanlığı sebebiyle efkârlı zamanlarımızda onu davet eder, sohbetini dinlerdik. Bir çeşit dert alan ya da gam-küsar idi. Ordulu olan Nusret Bey evlendi, çoluk çocuk sahibi oldu. Öğretmen çocuğu olduğundan benim yerime babam okumuş diyerek çok kitap okumaz ama okuduğu ve dinlediğini çok iyi kavrar ve muhafaza ederdi. Hâlen Antalya ili merkez Kepez ilçesinde vazifeye devam ediyor. O milleti; Cenâb-ı Hak da kendisini güldürsün. Ve Nasreddin Hoca vari güldürerek düşündürsün temenni ederiz.

Elbistan'da da milli eğitim, okuma okutma işine ağırlık vermeye gayret ettik. Orası zaten okumuşu, şairi çok bir memleket imiş. Lisesinin adı *Mükrimin Halil Yinanç Lisesi* idi. Ord. Prof. Dr. Mükrimin Halil Yinanç Hoca zekâsı, çalışkanlığı, ilmi ve nüktedanlığı ile meşhur bir Selçuklu tarihçisi imiş. Yazılı eseri çok yok ise de pek çok adem

Ekinözü ve Nurhak kasabaları biz Elbistan'da başladıkdan sonra ilçe olmuş, yeni kaymakamlar tayin edilmişti.

yetiştirmiş. İstanbul'da Marmara Kırathanesi İbn-ül Emin Mahmud Kemal İnal'ın konağı gibi ilim irfan muhitlerinin baş müdavimlerindenmiş. Merhum Mehmet Niyazi Özdemir Ağabey onunla ilgili pek çok nükteli hikâye anlatırdı.

Mükrimin Halil Hoca, konağına devam ettiği ve yakın dost olduğu İbn-ül Emin Mahmud Kemal Bey'e bir ağır, na-lâtif nükte yapmış. İbn-ül Emin de ona "Elbistanlı kelbistanlı" diye mukabele etmiş. Hoca Paris'te doktora yaparken bize ait sirkat edilmiş, aşırılmış bir risaleye rastlamış. Onun suretini, fotoğrafını almak istemiş. Müsaade etmemişler. O da ezberleyinceye kadar kütüphaneye

devam etmiş. Her gün gelip ezberine aldığı kısmı gidip defterine yazarmış. Böylelikle tamamını ezberleyip bu tarz bir istinsah gerçekleştirmiş. Hayret verici bir zekâ! Bunlar emsali az bulunur Osmanlı Selçuklu bakiyesi zevattan imiş. İlim, irfan, sohbet, muhabbet zevkine sahip olmuşlar. Bu köklerden yeni filizler zuhur etmektedir inşallah.

Elbistan'dan bir kıymetli şair Hacettepeli Hoca da Ali Akbaş'tır. Kendisiyle şahsen mülaki olmak Elbistan'dayken de, daha sonra da henüz nasip olmadı. Ama kitaplarından ve şiirlerinden haberdar olduk. Kültür bakanlığınca neşredilen *Kuş Sofrası* isimli enfes kitabını pek çok muallim ve talebeye hediye ettik. "Kelâmından olur mâlum kişinin kendi miktarı" mazmununca şimdi tekaüd olan hocamıza hayırlı uzun ömür niyaz ederiz.

Ceyhan Nehri Elbistan pınar başından kaynadığı gibi pek çok şair de Elbistan'da yetişmiş. Bunlardan Abdurrahim Karakoç, Bahattin Karakoç kardeşler, merhum Hanefi Kara Hoca gibi diğerlerinden gelecek yazımızda bahsetmek istiyoruz.

Dr. Ramazan Kuş, Sağlık M.L.Md. Durmuş Hoca ile beraber...

Bir köy okulu ziyareti...

Fotoğraf: İsa Terli

NURHAK VE DAĞLARI

GÜLİZAR GÜNEŞ

Kahramanmaraş'ın en yüksek dağları Nurhak ilçesinde bulunuyor. İlçe ismini bu yüksek dağlardan almış. Dağın eski ismi: Nur-ı hak. Peki neden nur? Bir rivayete göre burada bulunan bir maden geceleri yıldız gibi parlar ve çevresini aydınlatırmış. O yüzden nur. Ağaçları, ormanları pek yoktur. Ama yazın bile üşütecek kadar soğuk yaylaları vardır. Bir de tabii buz gibi kaynak suları.

Bu sular, kışın bol miktarda yağın karların eseridir. Bir de mağaraları vardır Nurhak Dağları'nın. Bu mağaralarda çobanlar, sürüler yeri gelir yağmurdan kardan korunurlar yeri gelir kurttan ve diğer saldırgan hayvanlardan. Sadece dağcılarının ve çobanların dostu değildir Nurhak Dağları. Eski dönemlerde Kayseri-Elbistan arasında bulunan İpek Yolu bu dağlardan geçmiştir. Malatya ve Antep'e uğrayıp Halep'e kadar uzanmış. O yüzden yer yer Nurhak Dağları'nda ve İpek Yolu'nun devamında yer alan bir kale veya han kalıntısına rastlarsanız şaşırmayın.

KAHRAMANMARAŞ TREN GARI VE DEMİRYOLU

İBRAHİM GÖKBURUN

Geleneksel üretim biçimi ve yaşam koşullarını temelden sarsan Sanayi Devrimiyle başlayan süreç, büyük ve köklü bir değişime yol açmıştır. Sanayi Devriminin ilk pratik uygulamalarından biri olan buhar gücüyle çalışan gemiler ve trenler; dünyanın dört bir tarafına hızla yayılmıştır. Teknolojinin, endüstriyel üretimin ve ulaşım sistemlerinin gelişmesiyle birlikte toplumsal yaşam ve mekanlar değişip dönüşmüştür. Kahramanmaraş'ta bu değişimin etkileri 1940'lı yıllar itibarıyla görülmeye başlamıştır. 1948 yılı Kahramanmaraş il merkezine ulaşan demiryolu ulaşımı, şehrin sosyoekonomik yaşamında büyük değişime yol açmıştır. Kahramanmaraş Tren Garı, 1950-1990 döneminde şehrin nirengi noktalarından biri olmuştur. 1990 sonrasında adeta unutulmuş Kahramanmaraş Tren Garı; 6 Şubat depreminde ray sisteminin hasar görmesi nedeniyle kullanılamaz hale gelmiştir.

Kahramanmaraş Tren Garı ve demiryolunun ilginç bir serüveni var. Osmanlı döneminden başlayalım. Osmanlı İmparatorluğu'nda demiryolu ulaşımı ilk olarak Mısır Hidivliği'nde 1851-1856 döneminde inşa edilen Kahire-İskenderiye hattıyla başlamıştır. Raylı sistem ve buharlı trenlerin ülkeye girişi birçok teknolojik yeniliğe göre çok daha erken olmuştur. Türkiye'deki ilk demiryolu 1856'da İzmir-Aydın demiryoluyla başlamıştır. 130 km uzunluğundaki demiryolu inşası Osmanlı Demiryolu Şirketi (Ottoman Railway Company) adıyla kurulmuş bir İngiliz şirketi tarafından başlatılmıştır. Bu hat 10 yıllık bir çalışmanın ardından 1866'da

1990 sonrasında adeta unutulmuş Kahramanmaraş Tren Garı; 6 Şubat depreminde ray sisteminin hasar görmesi nedeniyle kullanılamaz hale gelmiştir.

Sultan Abdülaziz döneminde hizmete girmiştir. Bu süreçte İngiliz, Fransız ve Alman şirketleri Osmanlı topraklarında demiryolları inşa etme ve işletme imtiyazı elde etmiştir. Rumeli topraklarındaki Köstence-Cernavoda demiryolu ve Varna-Ruşuk demiryolu inşa edilmiştir. 1883'te ilk seferini yapan Şark Ekspresi (Orient Express) Paris-İstanbul arasında 1977 yılına kadar devam etmiştir.

Demiryolu ulaşımının yaygınlaşmasıyla tarihi kervan yolları önemini yitirmeye başlamıştır. Bağdat Demiryolu, bu değişimin vücut bulduğu, somutlaştığı yerlerden biri olmuştur. Tarihi kervan yolları üzerinde stratejik bir noktada yer alan Maraş, Bağdat Demiryolu hattının ulaşımına açılmasıyla eski hareketliğini yitirmeye başlamıştır. Mezopotamya düzlüklerinin sona erdiği, Toros Dağları'nın yükseldiği bir sahada bulunan Maraş; asırlarca Anadolu'nun güneydeki ulaşım kapısı olmuştur. Mezopotamya-Anadolu arasındaki ana ulaşım hattı olarak kullanılan kervan yolları üzerinde bulunan Maraş'ın kaderi, Sanayi Devrimi'nin ürünü ulaşım araçlarıyla

birlikte değişmiştir. Maraş'ın bulunduğu coğrafi ortam, kervan ticaretinin en stratejik güzergâhlarından biri olmuştur. Bu nedenle geleneksel ulaşım biçiminin kullanıldığı dönemlerde Maraş, ayrı bir önem arz etmiştir. Ancak, ulaşım sistemlerinin ve araçlarının değişmesiyle Kahramanmaraş kıyıda köşede kalan bir yere dönüşmüştür. Rasim Özdenören'in *Portre Söyleşileri* adlı eserinde yer alan *"İnsanın yolu Maraş'tan tesadüfen geçmez, Maraş'a ancak azmedilerek gidilir"* cümlesi; Kahramanmaraş'ta yaşanan değişimin özeti diyebiliriz.

Ulaşım sistemleri ve demiryolu ulaşımı açısından *"kör nokta"* olarak tanımlanan yerlerden biri olan Kahramanmaraş Tren Garı; lokomotifin varış güzergâhının son bulunduğu geri dönmek zorunda kaldığı yerlerden biridir. Belki de bu sebepten görememe sorunu ifade eden *"kör nokta"* kavramı doktorlar, edebiyatçılar kadar, şoförlerin de ilgi alanı olmuştur. Sürüş esnasında veya park halinde aracın çevresinde bulunan fakat yan ve dikiz aynalarından görülmeyen alanları tanımlamak için kullanılan *"kör nokta"* kavramı Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde: *"Trafikte sürücünün geriden gelenleri aynalarda göremediği bölge; kör alan, ölü aç, ölü nokta"* şeklinde tanımlanmaktadır. Uğradığı durakları ve güzergâhları geliştirip dönüştüren modern dünyanın ulaşım sistemleri, Kahramanmaraş'ı olumlu etkilediği söylenemez.

Kahramanmaraş Tren Garı ve demiryolunun hikâyesi, Bağdat Demiryolu projesiyle doğrudan ilişkilidir. Bilindiği üzere askerî ve ekonomik açıdan önem arz eden demiryolları, geniş topraklara

sahip Osmanlı Devleti'ni yeni projelere zorladı. İlk olarak 1865'te demiryollarının inşası için Edhem Paşa'nın başkanlığında Nâfia Nezâreti kuruldu. İstanbul'u Bağdat'a bağlayacak demiryolu hattı Nâfia Nezâreti'nin ilk projelerinden biridir. 1872'de planlanan Bağdat Demiryolu projesi İstanbul- Eskişehir- Konya- Adana- Halep- Bağdat güzergâhını kapsamaktadır. Haydarpaşa-Bağdat demiryolu güzergahında 1889'da başlayan projenin ilk kısmı Haydarpaşa-İzmit hattı kısa sürede tamamlandı. 1890'da İzmit-Adapazarı, 1892'de Haydarpaşa-Eskişehir-Ankara, 1896'da Eskişehir-Konya hatları tamamladı. 1903'te demiryolunun ilk bölümü olan Konya-Ereğli arasındaki hattın inşası başladı. Konya-Karaman ve Ereğli'den sonra Toroslar'ı aşarak verimli Çukurova'ya ulaştı. Adana'da mevcut Adana-Mersin demiryolu hattıyla birleşerek bir yandan Akdeniz'e açılan hat diğer yandan Torosları geçip Mezopotamya'ya ulaştı.

Cumhuriyetin ilk yıllarında demiryolu ulaşımına büyük önem verilmiştir. 1924'te düzenlenen bir kanunla Anadolu Demiryolu'nun satın alınıp millileştirilmesi planlandı. 1928'den itibaren millileştirmeye başlanan demiryolları, 1948'de yabancı şirketlerden tamamen satın alınmıştır. Böylece Bağdat Demiryolu'nun Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında kalan bölümü tamamen devletleştirilmiş

6 Kasım 1948'de hizmete giren Köprüağzı-Kahramanmaraş demiryolu hattı, "kör nokta" olarak tanımlanan Maraş Tren Garı'nda son bulmaktadır.

oldu. Ancak demiryolu ulaşımının işgal altındaki bir ülkenin sınırlarından geçmesi nedeniyle ülke sınırlarında yeni güzergahlar belirlenmiştir. Yeni demiryolu güzergahında Kahramanmaraş ilinde Türkoğlu, Köprüağzı, Narlı ve Pazarcık olmak üzere dört istasyon bulunmaktadır. Narlı Tren İstasyonu, Fevzipaşa-Karkamış demiryolu hattı ile Fevzipaşa-Yolçatı demiryolu hattının kavşak noktası olması nedeniyle ayrı bir önem arz etmektedir.

TCDD tarafından inşa edilen Fevzipaşa-Narlı-Yolçatı hattı, 1934'te hizmete girmiştir. Narlı Tren İstasyonu, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir kısmı işgal edilen Suriye sınırları içinde kalması nedeniyle bağlantısı kopan Adana-Fevzipaşa-Halep demiryolu ile Halep-Karkamış-Nusaybin Demiryolu'nu Türkiye sınırları içinden birbirine bağlamak amacıyla inşa edilen Narlı-Karkamış Demiryolu'nun başlangıç noktasıdır. Ayrıca, Narlı Tren İstasyonu, Fevzipaşa-Yolçatı hattının da başlangıç noktasıdır. Elâzığ ili Yolçatı Tren İstasyonu'nda ikiye ayrılan hattın güneye yönelen istikameti Diyarbakır-Ergani üzerinde geçip Kurtalan'da son bulmaktadır. Kuzey doğuya yönelen istikameti Yolçatı-Tatvan Demiryolu; Elâzığ ve Muş üzerinden Tatvan'a ulaşır. Van Gölü üzerinden feribotla Van'a ulaşan hat, Özalp üzerinden Türkiye-İran sınırındaki Kapıköy Tren İstasyonu'nda son bulur.

Fevzipaşa-Narlı-Yolçatı demiryolu güzergahı, Maraş il merkezine uğramasa da Türkoğlu (Eloğlu), Köprüağzı, Narlı ve Pazarcık duraklarından geçmektedir. Kahramanmaraş il merkezine ilk demiryolu 1948 yılında ulaşmıştır. 6 Kasım 1948'de hizmete giren Köprüağzı-Kahramanmaraş demiryolu hattı, "kör nokta" olarak tanımlanan Maraş Tren Garı'nda son bulmaktadır. Türkoğlu ve Narlı arasında bulunan Köprüağzı İstasyonu'ndan Kahramanmaraş'a 26

kilometre uzunluğundadır. Kahramanmaraş İstasyonu açılmadan önce ise Türkoğlu (Eloğlu) Tren İstasyonu'nu kullanan Maraş halkı, buradan posta kamyonlarıyla şehre ulaşım sağlamıştır. Kahramanmaraş Tren İstasyonu, 1948 yılında faaliyete geçince ulaşım kolaylaşıyor, şehrin ticari hayatı canlanıyor. Bu süreçte ülke genelinde olduğu gibi Kahramanmaraş'ta kara yolu çalışması hızlanıyor. Kahramanmaraş'ta 1948'de yolcu ve yük treni olarak hizmet veren tren istasyonu, 1998 yılında yolcu ulaşımına kapanarak sadece yük trenlerinin kullandığı bir istasyonu dönüştü. Türkoğlu Lojistik Merkezi'nin inşasıyla Kahramanmaraş Tren İstasyonu yük taşımacılığı oldukça azalmıştır.

Çukurova'dan çıkıp Amanos Dağları'nı aşır Fırat Havzası'na giden demiryolu güzergâhının Türkoğlu'ndan veya Narlı'dan bir dirsek çizerek Maraş'a uğraması; ana istikameden saparak kuzeye yönelen hattın 50 kilometre uzamasına neden olacağı değerlendirilmiştir. Batıdan gelip doğuya giden demiryolu veya karayolları güzergâhının Maraş'a uğraması, yolculuk süresinin uzamasına ve daha fazla enerji sarfına neden olacağı planları değiştirmektedir. Maraş Tren İstasyonu'nu kör nokta, çıkmaz sokak olarak tanımlanmasına neden olmaktadır.

Ulaşımında asıl amaç en kısa sürede en az enerjiyle hedeflenen varış noktasına ulaşmaktadır. Ancak Kahramanmaraş'ın nüfusu,

sanayisi, tarımsal üretimi, su kaynakları ve turizm potansiyeli, ulaşım sistemlerine entegre edildiğinde, bölgenin ve ülkenin kalkınması için çok daha büyük bir kazanım sağlayacak niteliktedir. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'na bağlı Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü tarafından onaylanan Mersin, Adana, Gaziantep yüksek hızlı tren hattına projesine dahil edilen Kahramanmaraş, bu açıdan bölge ve ülke kalkınmasına çok büyük katkılar sunacaktır.

Kahramanmaraş dahil edildiği Yüksek Hızlı Tren Hattı Projesinin onaylandığı bir süreçte 6 Şubat 2023 deprem felaketini yaşadık.

6 Şubat depremlerinde rayların zarar görmesi nedeniyle Kahramanmaraş Tren Garı, tamamen ulaşıma kapandı.

6 Şubat depremlerinde rayların zarar görmesi nedeniyle Kahramanmaraş Tren Garı, tamamen ulaşımına kapandı. Demiryolu rayların yumuşak bakır bir tel gibi S çizmiş olduğunu gördük. Tren raylarındaki kayma ve bükülmeler, depremin şiddet ölçüsünde kullanılan somut parametrelerden biri oldu. Ayrıca, Kuyumcular Köyü Varto Mezrası'ndaki demir köprüünün zarar görmesi nedeniyle Kahramanmaraş kent merkezine tren seferi tamamen durdurulmasına neden olduğunu öğendik.

Yaklaşık 40 lojman ve bir sosyal tesisin de bulunduğu Kahramanmaraş Tren İstasyonu'nda; ana gar binası, gar binasının salonları, su depoları, cer istasyonu olarak bilinen tren bakım atölyesi yer alıyor. Gardaki binaların bir kısmı bazı kişiler tarafından garsoniyer olarak kiralandığı rivayet ediliyor. İstasyon gar müdürlüğü ve personel lojmanlarının bir kısmı ise çürümeye terk edilmiş olduğunu gördük. Kahramanmaraş Tren Garı, yeni evlenen çiftlerin veya mezu niyet, balo vb. etkinliklerin hatıra fotoğrafları için özel bir mekâna dönüşmüş durumda. Biz Kahramanmaraş'a Yüksek Hızlı Trenin gelmesini beklerken, afet nedeniyle tren seferleri tamamen durdu. Kahramanmaraş Tren Garı'nın hizmete açılması, ulaşımın sağlanması, tren garı ve lojmanlarının ise kültür sanat alanı olarak kullanıma açılması Kahramanmaraş'ın yetkisi, etkisi, ilgisi olan herkesin sorumluluğudur.

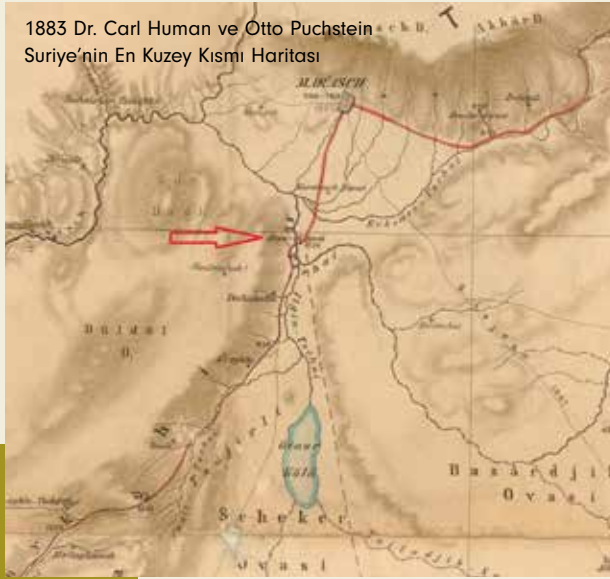
MARAŞ'IN GİRİŞ KAPISI: ALTUN KÖPRÜ

 MURAT YARIM

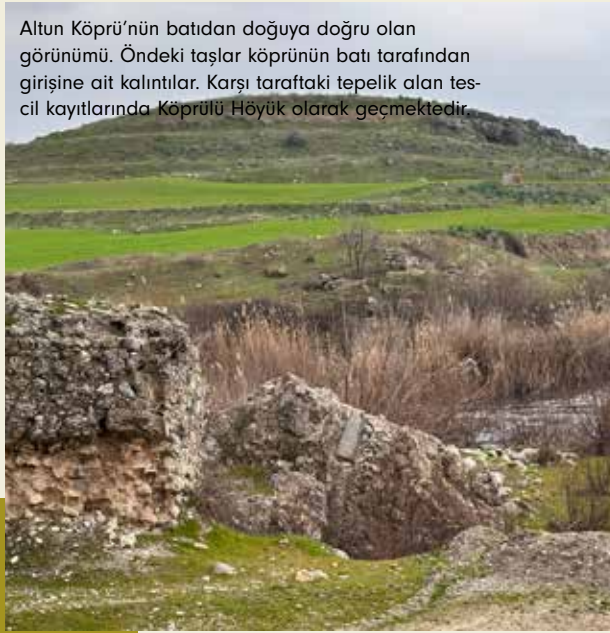
Tarih boyunca Maraş'ta hüküm süren devletler şehre ulaşım sağlamak için Ceyhan Nehri ve Aksu Çayı üzerinde köprüler inşa etmiştir. Çeşitli yıllarda Maraş'ı ziyaret eden seyyahların notlarına ve çizdikleri haritalara baktığımızda Gavur Gölü-Maraş arasındaki batıklık alandan ve Aksu Çayı üzerinden Maraş'a ulaşım sağlayan yol güzergahında bir köprü dikkat çeker. 70-80 yıl öncesine kadar Çukurova bölgesinden

Maraş'a gelen yolcuları Maraş'ın giriş kapısı olma özelliği taşıyan Aksu Çayı üzerinde yer alan Altun Köprü adındaki bu köprü karşıladı. Altun Köprü, bazı kaynaklara göre Aksu Köprüsü, Kahramanmaraş-Türkoğlu Karayolu üzerinde Malik Ejder Tepesine 2000-2500 metre uzaklıkta yolun sol tarafında yer almaktadır. Yoldan dikkatle bakıldığında ağaçların ve sazlıkların arasında köprünün kalıntıları görülmektedir.

Alman Arkeologlar Dr. Carl Human ve Otto Puchstein'in seyahat raporlarına göre çizilen 1883 yılına ait "Suriye'nin En Kuzey Kısım" (Des Nördlichsten Theiles von Syrien) haritasını incelerken Altun Köprü dikkatimi çekti. (1. Görsel) Daha sonra iki kez köprüyü görmeye gittim. İlk olarak Kahramanmaraş-Türkoğlu yolunun bulunduğu batı tarafında incelemelerde bulundum.

Batı tarafında köprünün ayakları ve kemerli kısmından kopan büyük parçalar hâlâ varlığını koruyordu. (2. Görsel) Sazlıkların arasında ve suyu içinde köprünün kalan parçaları görülebiliyordu. Dikkatle incelendiğinde hemen yolun kenarındaki ağacın bulunduğu yerde köprünün girişine ait olduğunu düşündüğüm taşlar hala yerindeydi. Köprünün doğu tarafı çıkışında yer alan höyük bende daha fazla merak uyandırdı. Altun Köprü'nün ne zaman, kim tarafından ve hangi amaçla yapıldığına dair sorulara cevap aramaya başladım.

Köprü hakkında daha fazla bilgi bulmak için kütüphanemde yer alan Maraş tarihi ile ilgili kitapları ve arşivimde yer alan çeşitli yıllarda Maraş'ı ziyaret eden seyyahların

harita ve kitaplarını inceledim. Köprünün tarihi hakkında ilk bilgilere ulaşmaya başladım.

İngiliz seyyah E. J. Davis'in 1879 yılında kaleme aldığı *Çukurova'dan Maraş'a Uzanan Gezi Notları* adlı eserinde Altun Köprü hakkında bize çok önemli bilgiler veriyordu: "Maraş'a kadar uzanan geniş ova o kadar sular altında kaldı ki, bataklıklar nedeniyle kenarından geçmekte bile büyük zorluk yaşadık. Dere ve derelerin sayısı çok fazladır. İmalî deresinin yanı sıra iki büyük derenin yanından geçtik ve kısa süre sonra yola paralel uzanan başka bir büyük ve hızlı dere gözlemledim. Kısa süre sonra Eloğlu (Türkoğlu), Tecirli ve Çakallı köylerini geçtikten sonra hızlı, girdaplı, bulanık ve çamurlu akan hiçbirisi eşit veya birbirine benzemeyen altı kemerli bir köprü ile örtülü Aksu'ya geldik. Misis Köprüsüyle aynı tarzdadır ve şüphesiz Justinianus'un bir eseridir, ancak o zamandan bu yana çeşitli zamanlarda onarılmıştır. Ovanın karşısındaki tepenin yamacından Maraş çok uzaktan görülebiliyordu ama Aksu boyunca uzanan bataklıktan kaçınmak için uzun bir yoldan sapmak zorunda kaldık. Dağlardan esen soğuk kuzey rüzgârından ıslanmış, yorgun, aç ve tir tir titreyerek saat 16.30'da kasabaya vardık."

İngiliz seyyahın, Altun Köprü'nün günümüzde hâlâ ayakta olan Misis Köprüsü'ne benzer bir mimariye sahip olduğunu söylemesi hem de köprünün 6 kemerli olduğuna dair bilgi vermesi çok önemliydi. Bunun yanı sıra köprünün ne zaman yapıldığına dair verilen bilgi de dikkat çekiciydi. E. J. Davis'in köprünün Justinianus'un bir eseri olduğunu belirtmesi köprünün yapım tarihini 5. ve 6. yüzyıllara götürüyordu. E. J. Davis'e göre köprünün yapılış tarihi yaklaşık 1400-1500 yıl öncesine dayanıyordu.

Köprünün yapım tarihine İngiliz seyyah 5. veya 6. yüzyılı işaret ederken Kemallettin Koç, *Kahramanmaraş'ta Sosyal Hayatın Fiziki Yapıya Etkisi* kitabında Altun Köprü hakkında şu bilgileri veriyordu: "İnşa kitabesi olmayan köprünün X. yüzyılda Bizanslılar döneminde inşa edildiği, Anadolu Selçuklu, Dulkadiroğlu Beyliği ve Osmanlılar döneminde de onarımlar görerek kullanıldığı düşünülmektedir. H.1324/M.1906 tarihli Halep Vilayet Salnamesi'nde Aksu üzerinde büyük bir köprü olduğu belirtilmiştir. Köprü Aksu'nun üzerine doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiştir. Kalıntılara göre köprünün, ortada 3.30x3.50 m. boyutlarında üçayağın üzerine istinad eden dört kemer gözlü ve yaklaşık 75 m. uzunluğunda olduğu belirtilmiştir."

Kemallettin Koç verdiği bilgilerde köprünün dört kemerli olduğunu belirtiyor fakat köprüyü bizzat gören İngiliz Seyyah E. J. Davis'in köprünün altı kemerli olduğuna dair verdiği bilgiyi dikkate almamız doğru olacaktır.

İngiltere Savaş Bakanlığının hazırladığı Maraş haritasında Altun Köprü görünürken dikkat çekici bir detay göze çarpar. Altun Köprü'nün taş köprü olduğu notu düşülmüş.

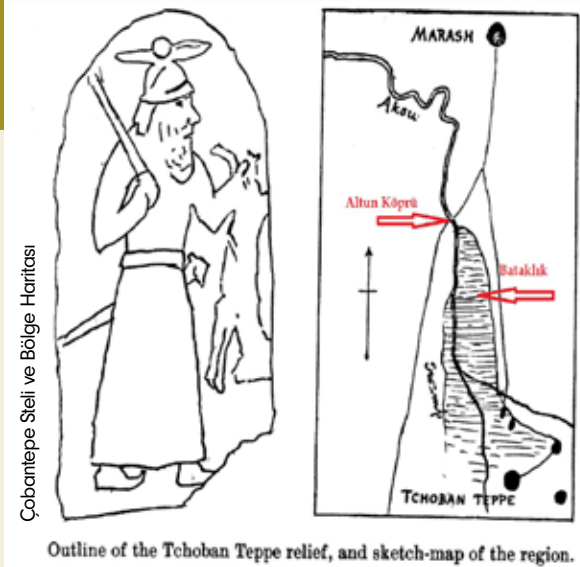
İngiltere Savaş Bakanlığının hazırladığı 1915 yılına ait Maraş haritası.

Altun Köprü hakkında bize bilgi veren bir diğer İngiliz seyyah ise 1906 yılında yolu Maraş'tan geçen John Renwick Metheny'dir. J.R. Methery'in Kilikya ve Kuzey Suriye'de Yolculuk Notları adlı eserinde Çoban Tepe Höyüğüne gitmek için alternatif güzergahları anlatırken Altun Köprü'ye değinir: "Haziran 1906'da Dr. Kiepert'in haritasında Çoban Tepesinin batısı olarak gösterilen kabartmaları aramak üzere Maraş'tan ayrıldım. Dr. Puchtein'in rotasını takip etmeye çalıştım ancak ya aşırı kuru havalarda bu rotayı takip ettiği ya da Altun Köprü'den güneye dört saat boyunca geçilemez bir bataklık uzandığı için rotanın başka bir yerde olduğu sonucuna vardım."

J.R. Methery'in gezi notlarında yer alan "Çoban-tepe Steli ve Bölge Haritası" görselinde bataklık olan ovanın Maraş'a girişin ancak Altun Köprü üzerinden olduğu açıkça görülmektedir.

İngiliz seyyah E.J. Davis'in, Altun Köprü'nün günümüzde hâlâ ayakta olan Misis Köprüsü'ne benzer bir mimariye sahip olduğunu söylemesi çok önemliydi.

Bu bilgileri edindikten sonra köprüyü ikinci kez görmeye gittim. Bu gezide amacım köprünün doğu tarafında köprüye ait kalıntılar var mı onları araştırmaktı. Doğu tarafına geçmek biraz zahmetli oldu. Kışlanın oradan Şerefoğlu köyü istikametine dönüp daha sonra toprak yoldan Köprülü Höyüğüne doğru gitmeniz gerekiyor. Zahmetli bir yolculuktan sonra köprünün doğu tarafına ulaştım. İyi ki gelmişim diyeceğim bir manzarayla karşılaştım. Altun Köprü'nün doğu tarafında da kalıntılar mevcuttu. (5. Görsel) Aslında köprünün neredeyse bütün ayakları duruyordu. Bazı kalıntılar açıkça görünürken bazı kalıntıların toprak ve balçık altında kaldığını düşünmeme neden olan görüntüler vardı.

Altun Köprü, bazı kaynaklara göre Aksu Köprüsü, Kahramanmaraş-Türkoğlu Karayolu üzerinde Malik Ejder Tepesine 2000-2500 metre uzaklıkta yolun sol tarafında yer almaktadır.

Altun Köprü'nün doğudan batıya doğru olan görünümü

Altun Köprü'ye ait ulaşabildiğim tek fotoğraf 1920 yılına ait. Fotoğraf, Maraş Kurtuluş Savaşı döneminde Maraş'a gelen işgal kuvvetlerinin Altun Köprü'yü geçerkenki ana aitt. Fotoğrafa ait açıklamada "*Öncü süvari birlikleri, Çerkes destekçileri ve Cezayirli sipahiler Aksu Köprüsü'nde*" yazılmış. Bu bilgiden şunu anlıyoruz, Maraş'ı işgale gelen Fransız birlikleri de Altun Köprü'yü kullanmış. Fotoğrafta köprü'nün kemerleri görülebiliyor. Bir diğer detay ise Aksu Çayı'nın günümüze göre daha geniş bir yatağa sahip olduğu.

Altun (Aksu) Köprü

Sonuç olarak günümüzde kalıntılarını gördüğümüz Altun Köprü, yüzyıllar boyunca Çukurova'dan Maraş'a gelenler için Maraş'ın giriş kapısıydı. Mevcut bilgilere göre köprü'nün ne zaman yapıldığını şu an için tam olarak bilemiyoruz. 5.- 6. ve 10. yüzyılda yapıldığını söyleyen iki farklı tarih öne çıkıyor. 1920 yılına ait fotoğrafa göre Altun Köprü; altı kemerli, doğu-batı yönünde uzanan taş bir köprüdür. Altun Köprü'yü Kahramanmaraş'taki tarihi köprülerle kıyasladığımızda Kahramanmaraş'ın en eski köprüsü diyebiliriz.

Harita Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı 1955 yılı Maraş Haritasında Altun Köprü'nün hâlâ kullanıldığını anlıyoruz. Fakat sonraki yıllarda ne olduysa köprü yıkılmış, bir daha da onarılmamış. Altun Köprü'nün çevresindeki köylerde yaşayan yaşları altmış-yetmiş arasında olan insanlara köprü'nün ne zaman yıkıldığını sorduğumda köprü'nün ayakta olduğu dönemi hatırlamadıklarını söylediler. Köprü'nün tahminen 1955-1965 yılları arasında yıkıldığını düşünüyorum.

6 Şubat depreminde Kahramanmaraş'taki tarihi yapılar büyük hasar aldı. Restorasyon süreci başlayan ve sırada bekleyen birçok tarihi yapı varken biz yine de buradan çağrımızı yapalım. Yüzyıllardır Maraş'a gelenleri karşılayan Altun Köprü'nün restore edilmesi şehrin hafızasının yaşatılması hususunda çok büyük öneme sahiptir. Köprü'nün doğu tarafında yer alan höyükte arkeolojik çalışmalar yapıldığında Altun Köprü ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olacağımızı düşünüyorum. Köprü ile ilgili araştırmalarımız devam edecek.

KAHRAMANMARAŞ ARKEOLOJİ MÜZESİ

Hafıza Kazısı

- TARİHE YOLCULUK: KAHRAMANMARAŞ
ARKEOLOJİ MÜZESİ
- GEÇ HİTİT DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE
- KAHRAMANMARAŞ VE ONUN PEK
KIYMETLİ MÜZESİ
- KISA AMA DOLU DOLU BİR GEZİ

TARİHE YOLCULUK:

KAHRAMANMARAŞ ARKEOLOJİ MÜZESİ

ŞULE KİRİŞÇİ

Gurgum, Markas, Germanicia, Maraş ve Kahramanmaraş...

Kahramanmaraş'a bu şehirde yaşam sürmüş medeniyetler tarafından verilen isimler geçmişin izlerini bugüne taşıırken büyük arkeolojik mirasın da en görünür nişanesi olmuştur. Aynı zamanda Kahramanmaraş Geç Hititler dönemine başkentlik etmiş olması, Hitit, Asur, Pers, Roma, Bizans, Selçuklu, Memluk, Dulkadiroğlu ve Osmanlı izlerini barındırması, ilk çağlardan bu yana Suriye, Mezopotamya ve İç Anadolu'yu birbirine

bağlayan ticaret yollarının kavşak noktasında yer alması nedeniyle arkeoloji ve müzecilik noktasında önemli verilere sahip bir şehir olmuştur.

Tarih ve kültür zenginliği fışkıran bu şehrin kalbinde binlerce yıllık geçmişe ışık tutan bir müze bulunuyor: Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi...

Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi bu zengin mirası koruyan ve sergileyen önemli bir merkez konumundadır. Bazı kaynaklarda modern anlamda Maraş'ın ilk müzesi Sakarya

Mektebi'nde 1929 yılında kurulduğu ifade edilse de yaygın ve bilinir olan bilgiye göre müzenin ilk olarak 1947 yılında Belediye Caddesi üzerinde yer alan Dulkadiroğulları döneminden kalan Taş Medrese'de kurulduğudur. Daha sonra 1961 yılında Kahramanmaraş Kalesi'ne ve son olarak 1975 yılında Azerbaycan Bulvarı'nda bulunan mevcut binasına taşınmıştır. 1975 yılında şimdiki yerinde ziyarete açılan müze, zaman içerisinde ihtiyaca cevap vermediğinden 2008 yılında yeniden projelendirilerek ve ek yapılarak 2012 yılında yeniden ziyarete

açılmıştır. Envanter kayıtlarına göre 30 bin eserin bulunduğu müzede geçmiş uygarlıklara ait dönemlerin birebir canlandırmasının yapıldığı salonlar ve teşhir bölümleri bulunmaktadır. Bunlar, Antik Fil Sergi Salonu, Direkli Mağarası Kazı ve Canlandırma Salonu, Domuztepe Höyük Canlandırma ve Kazı Sergi Salonu, Geç Hitit Eserleri Sergi Salonu, Mozaik Sergi Salonu, Taş Eserler Sergi Salonu, Mozaik Sergi Salonu ve Kronolojik Arkeolojik Eser Sergi Salonu'dur. Ayrıca bahçede sergilenen eserler de bulunmaktadır.

Müzeyi gezmeye başladığınız andan itibaren müzede yer alan eserlerle birlikte geniş bir yelpazede tarihi yolculuk başlıyor. Şimdi sizlerle birlikte geçmişin derinliklerine doğru bir yolculuğa çıkalım.

Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi'nin kapısından içeri adım atmanızla birlikte binlerce yıllık Hitit, Roma, Bizans ve İslam dönemlerine ait eserlerin yanı sıra bölgedeki diğer medeniyetlere ait buluntular; heykel, steller, lahit, mozaik, seramik ve daha birçok tarihi eserin giyemli dünyasının kapısı açılıyor.

Önce kapıdan girince tam karşıda duran Maraş Fili ile selamlaştık. "Müzede Bir Gece" filmini izleyenleriniz varsa bilir, müzede bulunan tüm heykeller güneş battıktan sonra canlanarak hareket etmeye başlıyordu. Ben de binlerce yıl öncesine gittiğim anda ayakta duran Maraş Fili'nin arka ayakları üzerine yükseldiğini ve hortumunu yukarı kaldırarak "Hoş geldin" dediğini işitir gibi oldum. "Birazdan geleceğim" diyerek müzede ilerlemeye başladım.

Hemen Antik Fil salonunun sol tarafındaki Direkli Mağarası sergi salonuna geçtiğimde kendimi Paleolitik Çağ'ın içinde buldum. Türkiye'de o dönemin ilk yerleşme alanlarından birisiydi burası. Etrafta çakmaktaşıdan yapılmış kesici ve delici aletler; ayı, köpek, öküz, geyik gibi hayvanların kemikleri bulunuyordu. O dönem insanların mağara yaşamına dair önemli bir alan burası. İnsanların yaşam tarzının zamanla nasıl değiştiğini ve hayatta kalma mücadelesi hakkında derin düşünceye sevk eden bu bölüm muhakkak görülmesi gereken yerlerden birisi.

Sonra mağaranın hemen arka tarafında bulunan, insanı MÖ.7000-5000 yıllarına götüren Domuztepe Höyüğü salonuna geçtim. O döneme ışık tutan avlu-ev tarzının yeniden yapılmış hâli. Burada o yıllarda bölgede yaşam sürmüş 2000 kişilik bir topluluğun yaşamına dair kesitler bulunuyor. 7 bin yıl önce bu höyükte bu büyüklükte bir yerleşim merkezinin bulunması, buranın ticari bir koloni olduğunu göstermekte

Bazı kaynaklarda modern anlamda Maraş'ın ilk müzesi Sakarya Mektebi'nde 1929'da; yaygın ve bilinir olan bilgiye göre ise 1947'de Belediye Caddesi üzerinde yer alan Taş Medrese'de kurulmuştur.

ve buranın Irak, Kuzey Suriye, Anadolu ve Akdeniz'i birbirine bağlayan ticaret yolunun keşiştiği bir nokta olduğu anlaşılmaktadır. Yine burada kazıdan çıkan insan kemiklerinden insanların ölü gömme törenleri hakkında bilgi sahibi olmak mümkün. Ayrıca Anadolu'nun en eski tanrıça heykeli yine bu alanda sergileniyor. Anadolu'da bulunan en eski pişmiş toprak materyal olarak değerlendirilen 2,6 cm boyutunda olan heykelin MÖ. 10730 yıllarına ait olduğu belirtilmektedir.

Buradan sağ tarafa doğru ilerleyerek Hittit eserlerinin bulunduğu alanda yer alan Maraş Aslanı'nı görmeye gidiyorum. Maraş Aslanı'nın üzerinde Anadolu hiyerogliflerinin bulunduğu aslan şeklinde bir Geç Hittit hey-

keli olduğunu öğreniyorum. Kaynaklara göre heykel üzerindeki altı satırdan oluşan ve Luvi dilinde yazılmış ilk üç satırında Gurgum krallarının soy ağacından bahsedilmektedir. Geri kalan kısmında ise çeşitli tanrıların lütüflarından bahsedilmektedir. "Ben Halparuntaş, Gurgum şehrinin kralı, Vali Layamaş'ın ilk oğlu, Kahraman Halparuntaş'ın torunu, cesur Muvataliş'in torun çocuğu Prens Halparuntaş'ın torununun torunu, Kutsanmış Muaviş'in torununun torun çocuğu, Büyük Layamaş'ın torununun torununun torunu, Vali Layamaş'ın soyundan Tanrılar tarafından sevilen halkın tanıdığı, uzak ülkelerde bilinen yüce ve lütüfkâr kral beni ve atalarımı seven tanrılar beni babamın tahtına oturttular. Harap olmuş yerleri tekrar ayağa kaldırdım. Tarhunzaş ve Ea'nın izniyle bu şehirleri ihya ettim." MÖ. 810-783 dönemine ait bu heykel, 1883 yılında Maraş Kalesi'nde gerçekleştirilen kazılar sırasında keşfedilmiştir.

Aynı zamanda Hittit eserlerinin de bulunduğu alanda ziyafet sahnelerini anlatan steller oldukça dikkat çekiciydi. Bir zamanlar bu topraklarda yaşamış insanların hayatları, onların ellerinden geçen taşlar arasında resmedilmişti.

Maraş Kalesi'nin güney tarafında, eski bir evin yıkımı sırasında ortaya çıkan, Asatiwasu Heykeli, uzun bir kaftan giymiş bir erkek heykelinin alt yarısı olarak duruyordu. Asatiwasu -bilinmiyor- bir kralın görevlisidir. Sadece kendisine verilmiş arazide yaptırdığı yapıların yanına kendi heykelini dikerek adak yaptığı tahmin ediliyor. Bu heykelin de üzerinde eteğinin üç tarafında beş satırlık Luvi dilinde yazılmış bir metin bulunuyor.

Bir hükümdarı canlandırdığı tahmin edilen, o yüzden Kral Heykeli diye isimlendirilen heykelin de baş kısmı yok. Heykelin sol tarafında kemer asılı halde bir kılıç işlemesi mevcut. Sağ tarafında da yine üç satırdan oluşan Luvi dilinde bir metin yer alıyor.

Müzeyi gezerken her serginin ardında yatan tarihi ve kültürel değeri daha iyi anlamaya başladım. Geçmişin izlerini takip ederek, kendimi adeta bir zaman yolcusu gibi hissettim. Müzenin her köşesinde, insanlığın ortak tarihine dair ipuçları bulmak beni büyüledi. Gezmeye devam ediyoruz. Sonra, Roma dönemine ait mozaiklerin bulunduğu bölümü ziyaret ettim. Renkli taş parçalarının ustalıklı

**Maraş Aslanı heykeli
üzerindeki altı satırdan
oluşan ve Luvi dilinde yazılmış
ilk üç satırında Gurgum
krallarının soy ağacından
bahsedilmektedir.**

bir araya getirilmesiyle oluşturulan mozaikler, beni büyüledi. Her bir mozaik, detaylı bir sanat eseri gibiydi. Renklerin ve desenlerin uyumu, Roma döneminin estetik anlayışını yansıtıyordu.

Taş eserlerin bulunduğu bölümde Roma dönemine ait mezar stelleri, lahit ve pişmiş topraktan yapılmış mezar tipleri, büyüklü küçüklü heykeller bulunuyor. Stellerin üzerinde yer alan yazıtlarda ve figürlerde geçmişteki yaşam, kültür ve gelenekler hakkında bilgiler edinmek mümkün.

Yine bu alanda Asklepios Heykelciği yer almakta. Heykelin sadece gövde kısmı var ve elinde tıbbın simgesi olan yılan dolanmış asa bulunuyor. Kaynaklara göre Asklepios Yunan mitolojisinde sağlık ve hekimlik tanrısı olarak geçmektedir. Apollon ve Kronis'in oğludur. Kızları Hygieia (temizlik tanrıçası), Laso (hastalıklardan iyileşme tanrıçası), Akeso (iyileşme tanrıçası), Aglaea (sağlıklı halin tanrıçası) ve Panakea (evrensel devanın tanrıçası) olmakla birlikte birçok erkek çocuğu da bulunmaktadır. Müzede heykel tıp koleksiyonu ile birlikte sergilenmektedir.

Kronolojik eserlerin yer aldığı bölümde Paleolitik dönemden Bizans dönemine kadar süregelen bir kronoloji takip edilmiş. Her dönem için ayrı ayrı hazırlanmış vitrinlerde günlük hayatta kullanılan eşyalar, el aletleri, süs eşyaları, dini törenlerde kullanılan eşyalar, kaplar, savaş aletleri gibi pek çok eser yer almaktadır. Roma, Bizans, Yunan, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait sikkeler de yine bu alanda sergilenmektedir.

Bahçeye geçmeden önce son durağım söz verdiğim gibi Antik Fili ziyaret etmek oldu. Burada antik dünyanın güçlü ve gösterişli simgesinin timsali olarak heybetli bir şekilde ayakta duran 5 metre yüksekliğinde, diğeri ise cam bölme içinde yatık vaziyette duran diğerine nazaran daha küçük boyutta iki iskelet mevcut. Çocukluğumda -seksenli yıllar- müzede büyük olan Fil'in adı Mamut İskeleti olarak yazılıydı ve yerde duruyordu. Büyük olan fil iskeleti Kahramanmaraş Türkoğlu ilçesinde bulunan Gavur Gölü bataklığından çıkarılmış. Maraş Fili olarak adlandırılmasının nedeni ise tam gövdenin Kahramanmaraş'ta bulunmasından dolayıdır. Aslında bu fillerin türü Büyük Asya Fili olarak geçmektedir.

Maraş Fili ile vedalaştıktan sonra bahçeye çıktım. Bahçede, Kahramanmaraş'ta hüküm sürmüş medeniyetlere ait pişmiş toprak küpler, mezar stelleri, sütun başlıkları gibi taş ve mermer eserler, Roma ve Osmanlı dönemlerine ait dibek, Kahramanmaraş Kalesi'ne ait ahşap kapı sergilenmektedir.

Müze gezimizi tamamladık. Artık aklımızda binlerce yıl öncesine ait hikâyeler ve izler var. Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi, beni geçmişle buluşturan unutulmaz bir deneyim sunmuştu. Niyetim sizlere de bu yazı ile müzede sanal bir gezi yaptırmak, Kahraman şehrin tarihi ile daha derin bir bağ kurmanıza bir nebze olsun katkıda bulunmaktır.

GEÇ HİTİT DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE

NURULLAH KILINÇ

Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi günümüzde, Dulkadiroğlu ilçe sınırları içerisinde kalan, Azerbaycan bulvarı üzerindedir. Kahramanmaraş müzesinde 30.000 civarında eser bulunmaktadır. Bu eserler toplam 7 adet sergi salonunda sergilenmektedir. Kentin simgesi haline gelen ve Hitit dönemine ait olan Maraş Aslanı heykeli de bu müzede sergilenmektedir.

Kahramanmaraş Müzesinde Prehistorik (tarih öncesi) dönemden günümüze kadar arkeolojik ve etnografik öğeler bir arada bulunmaktadır. Bu eserlerden 7052'si arkeolojik, 3012'si etnografik ve 20.636'sı diğer eserler olmak üzere müze 30.000 kadar eski esere ev sahipliği yapmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011:139).

Müze, 2012 yılında tadilatтан geçirilerek yeni galeriler eklenmiş ve böylelikle kapasitesi artırılmıştır. Bu yenileme faaliyetleri tamamlanarak, 2012 yılının Mayıs ayında hizmete açılmıştır. Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesinin toplam 7 adet teşhir salonu bulunmaktadır. Bu salonlardan Antik Fil (mamut) bölümünde teknolojik imkânlar kullanılarak artırıl-

miş gerçeklik uygulaması yapılmaktadır. Ayrıca binanın bahçe kısmında ve dış bölümlerinde de eser sergilendiği için toplam 9 bölümden oluşur.

Müze içerisinde özel bir salon olan Antik Fil Sergi Salonu'nda 3500 yıllık mamut, restore edilerek görsel ve ses efektleri ile antik fil doğa yaşantısı canlandırılmıştır. Bu sayede ziyaretçiler daha keyifli bir ortamda tarihi açıdan bilgilendirilmektedir. Bir diğer sergi salonunda ise Direkli Mağarası ile ilgili oluşturulan gezi platformu üzerinde görsel ve ses efektleriyle ziyaretçilerin hem Direkli Mağarası, hem de o dönemin yaşam şartları hakkında fikir sahibi olmaları kısa süreliğine de olsa kendilerini Paleolitik dönemde hissetmeleri sağlanmaktadır. Domuztepe Höyüğü'nden çıkarılan arkeolojik buluntuların sergilenmesinin yanı sıra, o döneme ışık tutan avlu ve ev rekonstrüksiyonu, ölüm çukuru, dönem insanının canlandırması gibi detaylara da yer verilmiştir. Maraş Aslanı ve Hitit-Geç Hitit eserleri sergi salonunda; ilin çeşitli yerlerinden müzeye taşınan, Gurgum Krallığını yansıtan stel ve heykeller ile Hitit ve Geç Hitit eserleri sergilenmektedir.

**Kahramanmaraş
Müzesinde 30.000
civarında eser,
toplam 7 adet
farklı salonda
sergilenmektedir.**

Mozaik Sergi Salonunda ise Germanicia Antik Kentine ait Roma dönemi taban mozaïği ve Çağlayancerit ilçesinden getirilmiş olan taban mozaïği ziyaretçilere sunulmaktadır. Taş Eserler ve Steller sergi salonunda, ilin çeşitli yerlerinden müzeye taşınmış olan ve üzerlerindeki figür, motif ve yazıtlarla geçmişte yaşamış insanları, onların kültür ve gelenekleri, ekonomik yaşamları canlandırılmıştır. Roma Dönemi mezar stelleri, lahit ve pişmiş toprak mezar tipleri ve heykeller bulunmaktadır. Arkeolojik eserlerin kronolojik sırayla sergilendiği salonda; Paleolitik dönemden başlayarak yine sırasıyla Neolitik, Kalkolitik, Maden devirleri Tunç, Demir, daha sonra Grek, Roma ve Bizans eserlerine kadar devam eden bir düzen içerisinde günlük hayatta kullanılan eşyalar ve insan yaşamının ayrılmaz parçaları olan el aletleri, çeşitli araç ve gereçler, dini törenlerde kullanılan eşyalar, süs eşyaları, çeşitli kap-kacaklar ve savaş aletleri gibi konulara yönelik eserlere sergilenmektedir.

Kahramanmaraş Müze Müdürlüğünden alınan verilere göre, 2018 yılının Ocak ayında 1791, Şubat'ta 1483, Mart ayında 1861, Nisan ayında 2430, Mayıs ayında 1391, Haziran ayında 1160 ve Temmuz ayında 1441 kişi müzeyi ziyaret etmiştir. Bu verilere göre 2018 ilk altı ayında 10 bini aşkın kişi müzeyi ziyaret etmiştir. Bu hesabımıza göre yıllık ortalama 20 bin ziyaretçi anlamına gelir. Ancak bu verileri otellerde konaklayan misafir verileri ve diğer verilerle kıyaslandığında, Kahramanmaraş'a gelen

yerli ve yabancı turistlerin çok az bir kısmının müzeyi ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Yabancı ziyaretçi ise net sayı olmamakla birlikte çok düşüktür. Üstelik bu 10 bin kişinin önemli bir kısmı da turist olmayan öğrenci ve diğer gruplardan oluşmaktadır. Bu durumun birçok sebebi vardır. Ancak alınacak birkaç tedbirle bu sayı artırılabilir. Bunlar; trafik yönlendirme levhaları artırılmalı, otellerde müzeyi tanıtıcı broşürlerin turistlere verilmeli, yani konaklama tesislerinde müzeye yönlendirme olmalıdır. Bu şekilde ile gelen turistlerin önemli bir kısmının müzeyi de ziyaret sağlanabilir.

Kahramanmaraş Müzesi bulunduğu konum itibarıyla şehir merkezinde trafiğin çok yoğun olduğu bir alanda kurulmuştur. Bunun avantajları ve dezavantajları vardır. Şehre gelen turistlerin kaldıkları otelden kısa bir mesafede ulaşım sağlanabilmesi avantajdır. Ancak trafik ve araç park alanlarının yetersiz olması dezavantajdır. Müzenin yakınlarında katlı kapalı otopark çalışmaları olumlu bir gelişmedir. Ancak şehir merkezinin trafik yoğunluğu dikkate alındığında otoparkın yine de yeterli gelmemesi söz konusu olabilir.

KAHRAMANMARAŞ VE ONUN PEK KIYMETLİ MÜZESİ

SİNEM BOZHÖYÜK

“Kahramanmaraş’ta müzelik eserlerin toplanmasına 1907 yılında başlanmıştır. Bundan sonra toplanan eserler XVI. Yüzyılda yapılmış olan Taş Medrese binasında 1947 yılında toplanmıştır. Müzenin 1957 yılından sonra arkeolojik, etnoğrafik eserleri sayıca artmış, çok sayıda sikke de onlara eklenmiştir. Bundan sonra, kale üzerinde bulunan yapının Bakanlık tarafından müze olarak kullanılması uygun görülmüş ve müze buraya taşınmıştır.

Kahramanmaraş ve çevresinin arkeolojik alanları ve eski eserler yönünden zengin oluşundan ötürü bu müze de gereksinimi karşılayamamış ve

yeni bir müze binasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Azerbaycan Caddesi üzerinde yeni müze binasının yapımına 1970 yılında başlanmış ve müze 1974 yılında tamamlanmıştır. Bundan sonra eserlerin teşhir ve tanzim düzenlemesine başlanmış, 29 Kasım 1975 yılında ziyarete açılmıştır. Kahramanmaraş müzesi arkeoloji, etnografya ve taş eserler bölümlerinden meydana gelmiştir. Müze bahçesinde de büyük ölçüdeki eserler sergilenmiştir.” (Türkiye Turizm Tanıtma Platformu)

Kahramanmaraş Müzesi; Kahramanmaraş’ın, depremde büyük yıkıma uğrayan merkezinin tam da ortasın-

da yer alıyor. Konumu, Kahramanmaraş’ın ilk lisesi Maraş Lisesi’nin (Şimdilerde yıkılmış olan Kahramanmaraş Anadolu Lisesi) birkaç metre aşağısındaydı. Böylece orası öğrencilerin gözünün önünde bulunmasıyla cezbedici bir yere dönüşüyordu. Elbette karşısındaki müze durağı yüzünden, birçok öğrenci otobüsü kaçırma korkusundan ötürü okul çıkışlarında müze ziyareti yapmaya vakit bulamazdı. Kahramanmaraş Anadolu Lisesi öğrencisi olarak ben de otobüs beklerken müze binasıyla göz göze gelirdim. Detaylıca müze gezisi yapmak isterdim fakat yirmi beş dakikada bir gelen 25 numara beni durağa bağımlı kılardı.

Şubat depremlerinin ardından Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi'nin içerisinde bulunan neredeyse tüm eserler Gaziantep Arkeoloji Müzesi'ne taşınmış.

Gri ve delikli bir değirmen taşının yanındaki bilgilendirme yazısını aynen aktarıyorum: "Değirmen taşları genellikle antik dönemde öğütme aracı olarak kullanılmaktadır. Yanlarında bulunan delikli çıkıntılara takılan ağaç sapları ile bir binek hayvanının yardımıyla döndürülmekte ve üstten gelen tahıl alttaki dönen değirmen taşı ile öğütmektedir. Bu değirmen taşları günümüz değirmenlerin temelini oluşturmaktadır."

Bu yazıda editöryal bir iki düzenleme yapmak istiyorum izninizle. Derginin gerçek editörü Ömer hocamdan bu kısmı yayınlamasını önemle rica ederek, öncelikle, üstten gelen tahıl altta dönen değirmen taşı ile öğütmektedir, şeklinde okura aktarılması daha anlamlı olur. Ve "günümüz değirmenlerinin" hakkını yemeyelim inşallah diyerek yazıma devam ediyorum.

Bu yazıyı kaleme almak için müze-ye uğradım fakat güvenlik görevlilerinden müzenin kapalı olduğunu öğrendim. 6 Şubat depreminin ardından müzenin içerisinde bulunan neredeyse tüm eserler Gaziantep Arkeoloji Müzesi'ne taşınmış. O an hayal kırıklığı ile düşündüğüm tek şey Gaziantep'in, Kahramanmaraş'ın kültürü ile birlikte birçok mirasına sahip olmak isteğinin Kahramanmaraş'ı gölgelemesiydi. Elbette bu düşüncem yalnızca duygu yüklü bir serzeniş değil. Mesela meşhur Maraş acı biberi, kültürel miras listesine girmekte geciktiği için Gaziantep kendi biberini meşhur kılıp tescilledi. Bunun gibi birçok örnek var lakin şimdi konumuz Kahramanmaraş Müzesi...

Müze bahçesinde birkaç fotoğraf çektikten sonra güvenlik görevlisi ile sohbetimizin ardından müzeden ayrılmam uzun sürmedi maalesef. Bahçede, Roma döneminden kalma küçüklü büyüklü lahitler vardı. Kocaman çömlekler ve Grekçe yazılmış tabletler, yine üzeri yazılı ve yazısız taş haçlara rastladım. Üzerleri işlenmiş taş sütunlar ve kumtaşından yapılmış, üst kısmında insan başı bulunan bir tablet gördüm. Bu insan başlı tabletin Andırın'da bulunduğu yazıyordu.

Bir diğer eser sütun başlığı; bazalt taşından yapılmış ve demir çağından kalma bu başlıklar, sade ve işlemsiz şekilde karşımıza çıkıyor. Müze bahçesinde yine demir çağından kalma bazalt taşından yapılmış bir insan heykeli mevcut. Ancak bilgilendirme yazısını okumadan ona, bu bir insan heykeli demeye bin şahit gerekli. Başı olmayan bu insan vücudunun tam olarak tamamlanmadığını itiraf eden bilgilendirme yazısı, gövde kısmı ve eller kısmen belirgin olarak yapılmıştır diyor fakat üzülerek söylüyorum ki gerçekten de sol üst taraftan hafif bir çıkıntı çıkmış olup düz bir taş tablet gibi görünüyor.

Genç Bizans döneminden kalma mermer bir mezar bizlere Lohannes'in mezar taşı olduğunu söylüyor. Ah bu bilgilendirme yazıları da olmasa gerçek anlamda taşlarla bakışmaktan başka bir şey yapamayacaktık. Her ne kadar anlatım bozukluğu yapılmış olsa da bu yazıları yazanlardan Allah razı olsun diyerek sizi görsellerle etkileşim kurmaya bırakmak istiyorum. İşin şakası, vallahi seviyorum insanımızı, Maraş'ı ve eklemek istediğim son şey; memleketimin hasretine dayanamayıp, ilahiyat eğitimi için gittiğim İstanbul'dan Kahramanmaraş'a koşarak geldim. Sonrasında ayrı kalacak olsak da sen kendine döndürürsün bizi Kahramanmaraş.

KISA AMA DOLU DOLU BİR GEZİ İÇİN

SEDA NUR ÇETİNKAYA

Kültürel mirasın korunmasında ve yeni nesillere aktarılmasında müzelerin ayrıcalıklı bir işlevi bulunmaktadır. Gelin Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesine bir gezinti yapalım.

Lise öğretimi dönemimde sınıf arkadaşlarımla birlikte Kahramanmaraş'ta bulunan Arkeoloji Müzesi'ne gitmeye karar vermiştik. Arkeoloji müzesi, okulumuz olan Kahramanmaraş Anadolu Lisesine yakın olması sebebiyle ulaşımımız daha kolay oldu. Zaten Arkeoloji Müzesi şehrin merkezinde yer alan, ulaşımı en kolay yerlerden biriydi. Yorucu bir okul gününün ardından heyecanla birkaç arkadaşım ile beraber müzeye giriş yaptık.

Müzeye girmeden önce duyduğumuza göre müzede Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesinin, Gavur Gölü bataklığından çıkarılan ve tarihi MÖ. 1400'lü yıllara dayanan mamut heykeli sergilenmekteydi. En çok o iskeleti görmek için heyecanlanıyordum; acaba büyüklüğü ne kadardı, çok ihtişamlı bir iskelet miydi diye düşünüyordum. Müzeye kimlik kontrolünden sonra çanta ve telefonlarımızı girişteki dolaplara bırakarak giriş yaptık. Girişimizle birlikte içerinin ışıkları başta gözlerimizi yormuştu, yer yer loş, yer yer karanlık bir salon mevcuttu. Girişteki salonda Direkli Mağarası'nın ve kazı alanının birebir canlandırılması yapılmış ve bir insan yansıması bulunuyordu. Yü-

rüyüş yaptığımız alan cam bir yoldan oluşuyordu. O kısımdaki adam yansımasından biraz ürkmüş ve hızlı bir şekilde başka bir salona geçmiştim.

Müzede birçok döneme ait salon bulunuyordu. Kazı sergi salonunun yer aldığı kısımdaki çizimler hoşuma gitmişti, o dönemdeki sanat etkileyici düzeydeydi. Başka bir salona geçtiğimizde ise Roma dönemine ait olduğunu öğrendiğimiz mozaiklerle karşılaştık. En çok hoşuma giden ve etkilendiğim şeylerden biri bu mozaiklerdi. Mozaiklerin bazı parçaları eksik olmakla beraber ince işçiliği, narin bir yapıyı gözler önüne seriyordu. Hem şehrimizde bulunan müzelerde hem de ziyaret ettiğim

diğer müzelerde mozaiklerin yeri her zaman etkileyici ve özel olmuştur. Mozaikler, dönemin yüksek sanat becerisini gösteriyordu bence.

Detaylı bir incelemenin ardından arkadaşlarımla beraber diğer salona geçtik, müzenin büyük bir bölümünde mezar stelleri, lahit ve pişmiş toprak mezar tipleri sergilenmekteydi. Doğrusu baktığımızda sadece taş parçasından ibaret olan şeyler bin yıldan fazla yaşa sahipti. Fakat o taşların üzerindeki işlemler şekiller büyük bir sanat içeriyordu. Maraş Aslanı diye bilinen ünlü bir heykel var mesela. Tarihi çok eski yıllara dayanan bu heykel pek büyük bir heykel değildi, bunun gibi onlarcası bulunmaktaydı. Maraş Aslanı heykelinin ayrıcalığı üzerinde Anadolu hiyeroglflerinin yer almasıydı.

Bir başka salonda ise günlük hayatta kullanılan ve yaşamın bir parçası olan araç gereçler, farklı dönemlere ait madeni paralar sergilenmekteydi. Her salona ait kısımda hangi döneme ait oldukları, o dönem insanının yaşantısı hakkında bilgilendirme kısımlarında mevcuttu. Büyük heykellerin yanı sıra minimalist şeyler de bulunmaktaydı müzede. Salonun küçük bir bölümünde Anadolu'nun antik takıları da mevcuttu. Geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşmış yüzük, kolye, bilezik, küpe ve benzeri takılar da dikkat çekiciydi. O kısımda arkadaşlarımla biraz oyalanarak bazı takıların zarıflığından bazılarının da tuhaflığı hakkında konuştuk. Kadınların her çağda güzelliklerine güzellik katmak için takı kullanmaları pek de şaşırtıcı değildi. Fakat burada bulunan takıların değeri elmas ya da altın olduğundan değildi, onları değerli kılan şey onların tarihiydi. Şaşkınlıkla o dönem insanların bu araçlarla neler yapıyormuş, nasıl yapıyormuş diye düşünmeden edemiyordum.

Roma dönemine ait olduğunu öğrendiğimiz mozaiklerin bazı parçaları eksik olmakla beraber ince işçiliği, narin bir yapıyı gözler önüne seriyordu.

Mamut (Fil İskeleti) iskeletine gelecek olursam, doğrusu daha büyük bir iskelet bekliyordum. Çünkü başka müzelerde daha büyükleri olduğunu duymuştum. Gezi sürecinde tam bir tarih yolculuğu içerisindeydim. O eşyalara bakarken benim de milattan önce yaşadığımı ve o eşyaları kullandığımı hayal ettim. Tabi ki bu kulağa pek de hoş gelmiyordu, çünkü o dönem şartları korkutucu derecede zordur. Ama bu sanat becerisinin bende olduğunu hayal etmek ve hiyeroglfleri benim yaptığımı, o dönemde böyle bir ürün yaparak bunu binlerce yıl ötesine taşımak keyif verici bir düşünceydi. Acaba o dönemdeki insanlar bu yapıların binlerce yıl sonra bugüne taşınacağını düşünür müydü?

Birçok arkadaşşıma göre taştan ibaret olan bu müzede yapılar kim bilir hangi tarihi olaylara, ne çok yaşantılara şahit olmuştur. Yaklaşık bir saatimizin geçtiği müzede birçok çağa ait heykeller ve eşyalar bulunmaktaydı. Pek dolu dolu oldu diyemesem de yeterli doluluğa sahip bir müzeydi. Kahramanmaraş'ta yaşayan kişiler için gezilere uygun bir müze olduğunu da eklemek isterim.

Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesinde yüzyıllar önce yaşamış insanların hayat ve ekonomik şartlarını, toplumsal yaşayışlarını görmek ve öğrenmek mümkündür. Çok eski çağlara ait olan bu eserlerin korunmasını, günümüze ulaşmasını sağladığı için önemli bir müze olduğunu düşünüyorum. Eserlerin birçoğunun adının, kullanım amacının, ait olduğu dönemin yazılması anlaşılır ve tatmin edici bir gezi gerçekleştirmemizi sağladı.

ŞEYHADİL MEZARLIĞI'NIN TARİHİ MEZAR TAŞLARINDAKİ AĞITLAR

İBRAHİM KANADIKIRIK

Ölüm insan için fena âleminin sonu, bekâ âleminin başlangıcıdır. Geride bıraktığı yakınları için ise en ağır ayrılık acısının yürekleri dağlamasıdır. Mezar taşları ölenin yakınlarının ona ait yaptığı son maddi hizmettir. Mezar taşları üzerinde toplum yaşamına ait çok sayıda kültürel izler barındırır. Bunlardan biri de mezar taşlarına şiir diliyle yansıyan ağıtlardır.

Kahramanmaraş Şeyh Adil Mezarlığı'ndaki tarihi mezar taşlarında da bu şiirsel ağıtların çeşitli misâlleri müşahade edilebilmektedir. Çoğunluğu genç yaşta vefat etmiş kadınlara veya devasız hastalıklardan muzdariblen vefat eden insanlara ait bu mezar taşları içindeki ifadeler edebiyattan sosyolojiye, kültürden sanat tarihine izler taşımaktadır. Tamamı Osmanlıca mezar taşlarından seçilen bazı ağıtlar şu şekildedir:

Eşbahzâde Mustafa Efendi Eşi

Doğum sırasında bebeğini kaybeden ve bu acıyla hastalanıp doktorların tedavi edememesi üzerine Antep'e götürülen ve burada vefat eden eşe kendi diliyle yakılan ağıt.

*Ey iden lütfen ziyaret-i merkâd-ı buhranımı
Bilesin seng-i mezarım halim efgânımı*

*Zevcesiydim Mustafa Efendi-i Eşbahzâde'nin
Naz ve nimetle geçirmiştim bütün ezmânımı*

*Çattı bir müthiş felaket vaz-ı haml eyler iken
Ah gayb idem ciğerpârem ins-i canımı*

*Hasret-i ferzend ile düşdüm amansız dertlere
Bulmadı hayfa tabibân çare-i dermanımı*

*Son ümitle Ayıntab'a can atıp gittimse de
Sundu encâm-ı hükm-i takdir irca fermanımı*

*Genç yaşımda kırdı evlad derdi tahammül-i kametim
Gurbet ilde can verip terk eyledim sâ mânımı* (Bâb-ı Ukbâ, s.88)

Bayezidzâde Behaeddin Bey Eşi Fatma Zehra Hanım (1902)

Babası Âlim Efendizâde Ali Rıza Efendi tarafından kızına yakılan ağıt.

*Ah ciğerparem senin için dideler kan ağlasın
Dideler diller değil can ağlasın can ağlasın*

*Bulmadım bir çare ruhanî ve cismanî sana
Derdini andıkça ben âlemde duyan ağlasın*

*Sen gözüm nuru cinân bağında gez güller gibi
Derd-i hasretle baban biçare her an ağlasın* (Bâb-ı Ukbâ, s.102)

Hadice Hanım (1890)

*Gey ey mest mi ikbâl ve şân ve şöhret-i dünya
Göz açıp ibret al o simak-ı melek-i dehr ü Süreyya*

*Hadice Hanım davran müsaiy oldu birkaç gün
Gülistan-ı emelde nahl-i karin eyledi bâlâ*

*Bu bizim âlem içre almıştın nûr-i pâkinde bir kâm'ın
Esüb bâd-ı ecel gülzâr-ı ömrün eyledi ifna*

*Nida-yı irca' sem'iyyesi için ayırdı ölüp rahını
Fenadan el çekip süratle oldu âlem-i ukbâ*

*Yakıp nâr-ı firakına zevç ve âl ve akrabasını hep
Devasız derde düştü tazelikte gitti sadd-ı hayfa*

*Kusurun affedip ve hak mazhar-ı gufran ide ruhun
Vere bakîlere sabr-ı cemil ol halık-ı yektâ*

*Haydi, cam-ı güherle fevti için bu nâm-ı tayihi
Hadice can-ı pâkî dâr-ı huldî eyledi mükâvaha* (Bâb-ı Ukbâ, s.162)

(Özetle; "dünyanın sarhoş edici şân ve şöhretini anlamak için zamanın melek yüzlü Süreyya'sından gel de ibret al. Hatice Hanım birkaç günlük süslü gül bahçelerinde yaşarken, genç yaşta devasız bir dertle ecel rüzgârına kapılıp, "Rabbine dön!" emrine uyarak dünyadan ahrete gitti. Ayrılık acısı; eşini, dost ve akrabasını yaktı. Hak kusurunu affedip, kalanlara sabır vere")

Karakızzâde Turan Efendi kızı Hadice Hanım (1899)

Dâd elinden ey felek feryad elinden ah ah
Rahm-i şefkatle idim kimseye itmen nigâh

Karakızzâde Turan Efendinin genç duhterin
Nice kıydın hâk'a pinhân eyledin ey rû-siyah

Zulm-i gadrından yer şütür mende ol çarh-ı denî
Validini gece gündüz eyledikçe ah ve ah

Çare ne hayr ile yâd itsün kamu ihvân-ı din
Okusunlar fatiha kabrin gören adına vîşah

Çıktı ol cevherle rahmeti söyledim tarihini
El-meded el çekti âlemden Hadice Hanım ah (Bâb-ı Ukbâ, s.178)

(Özetle; "Ey talih, ey dünya; başkasından değil senden şikâyetçiyim. Şefkatli ellerdeki Karakızzade Turan Efendinin genç kızına nasıl kıyıp kara toprağa karıştırdın? Ey fani dünya! Zulmünden yeryüzü karmakarışık oldu. Hatice Hanım! Baban gece gündüz acınla "ah" ederken din kardeşlerin seni hayr ile anıp, kabrini görenler fatiha okusunlar")

Hacı Muhammed Efendi eşi Hadice Hatun (1903)

Dâd elinden ey felek feryad elinden ah ve ah
Rahm-i şefkile eder kimseye etmeğe nigâh

Nice kıydın hâk-ı pinhan eyledin ey ru-yı siyah
Zulm-i gadrinden pür şey mend ol ey çarh-i denî

Çare ne hayr ile yâd etsinler kamu ihvân-ı din
Okusunlar kaim-i karin gören adına vîşah

Hacı Muhammed Efendi'nin haremi Hadice
Hatunun ruhu için fatiha (Bâb-ı Ukbâ, s.190)

(Özetle; "Ey talih, ey dünya; başkasından değil senden şikâyetçiyim. Şefkatli ellerdekine nasıl kıyıp kara toprağa karıştırdın? Ey fani dünya zulmünden her şey karmakarışık oldu. Hatice Hanım tüm din kardeşlerin seni hayırla anıp, dost, akraba, yakınlar sana Fatiha okusunlar" denilmektedir.)

Ökkeş Efendi (1911)

Ah kim Ökkeş Efendi düştü bu güç illete
Bulmadılar çare düştüyse etibba gayrete

Sayt-ı ah ve nâlesi çıktı semaya rûz u şeb
Can dayanmazdı gelen tâb u nekbetiyle akıbete

Vah yazık elfazını tekrar bi-tekrar ettiler
Geldiler hâl-i perişanın görenler şefkâte

Şafi'i rûz-ı cezada el-i peygamber ola
Cürmünü affedip gark ede bahr-i rahmete

Geldi Ejderü'l-miyân-dâr (..... tahribattan okunamadı)
Nur (.....tahribattan okunamadı) ruhu için (Bâb-ı Ukbâ, s.206)

(Özetle; “Doktorların çare bulamadığı ıstıraplı hastalığından feryadı gece gündüz göklere çıkarak vefat eden Ökkeş Efendinin ahirette şefaatçisi peygamber olup rahmet denizinde günahları bağışlana”)

Maksudzâde Ali Efendi kızı (1927)

Bu ve alttaki şiir; yan yana iki mezar taşında bağlarındaki kuyunun çökmesi sonucu birlikte toprak altında kalarak vefat eden Maksudzade Ali Efendi ve kızına yazılmış ağıttır.

*Gel ey bedbahtlığından dem vuran şekvâ-yı nekbetle
Oku seng-i mezarım teselliyet bul kalma kasvetle*

*Maksudzâdelerden vâlidim Ali Efendinin
Kızıydım ben de bî-hemta yetiştim naz ve nimetle*

*Meğer bir gün babam bağda inerken kuyuya nagâh
Kazaen üstüne seng pareler enmeden kesretle*

*Halâs ettim nihayet babamı bu bâr-ı ifateden
Ne çare ayırdı ferman-ı kaza hüküm-i meşiiyetle*

*Hücum etti gayyaya bir kütle-i hâk kaldık altında
(.....tahribattan okunamadı) can ettik icabetle
(Bâb-ı Ukbâ, s.223)*

(Özetle; “Bahtsızlığından şikâyet eden kişi! Mezar taşımı oku da teselli ol. Maksudzade Ali Efendinin naz ve nimetiyle yetişmiş kızıydım. Bir gün bağda kuyuya inen babamın üzerine taş parçaları düşmeye başlarken onu kurtarmak için kuyuya indimse de üzerimize kuyunun çökmesiyle birlikte vefat ettik”)

Maksudzâde Ali Efendi (1927)

*Gel ey zair oku bu levhayı velev rûz-ı kaza
Cihan-ı bî-kararın haline bak çeşm-i ibretle*

*Ki Maksudzâdelerden merd-i hakk Ali Efendinin
Vücudu halk yanında şöhet almıştı hamiyetle*

*Meğer bağ hanesindeki kuyuya inmesiyle hayfa
Hücum etmişti toprak kütle-i bir tarafa hikmetle*

*Vücudun setr iden bu kütle ömrümü altında
Boğuldu kendisiyle bir kızı kanlı fecaatle*

*Bin üç yüz kırk ile altı rebîülahir on bir
Fi sene oldu Maksudzâde nagâh bezm-i cennete
(Bâb-ı Ukbâ, s.224)*

(Özetle; “Ey Ziyaretçi! Oku bu kaderin tecellisi olan kaza gününün levhasını ki dünyanın değişken halinden ibret al! Hamiyyet sahibi olmasıyla tanınan Maksudzâde Ali Efendi bağında inmiş olduğu kuyunun üzerlerine çökmesi sonucu kızı ile birlikte boğularak cennet meclisine ulaştı”)

MÜTEVEKKİL ŞEHİR MARAŞ

 ALİ BAL

Fotoğraf: Yasin Mertas

Maraş, insanıyla mı yoksa insanı, Maraş ile mi bende anlam buluyordu? Çok düşündüm. Cevap vermekte zorlandım. Çünkü Maraş'ı görmeden Maraşlıyı tanıımsım.

Maraş'ın sesi, rengi, yüzü, hikâyesi, şiiri, sohbeti, türküsü, ninnisi, geleneği velhasıl hayatını değerli kılan ne varsa onu Maraşlıda gördüm. Maraş'ı görmeden onu tanımaya, sevmeye başladım. İnsan yaşadığı yere benzer, derler. Tanıdığım Maraşlı dostların yüzü, yaşadıkları toprağın rengine; sesleri, ırmaklarının çağışına; mizaçları, oranın iklimine; duruşları, dağlarına; gönülleri, yaylalarına benziyordu. Zihnimde canlanan şehri adeta görmüş gibi olmuştum.

2022 yılı. Mayısın sonu. İlbahara vedanın hemen öncesi. Maraş'ta bir gece. Biraz serindi. Ancak yolun verdiği yorgunluk ile pek hissetmedim. Nice şairin doğduğu topraklara ayak basmış olmak iyi geldi. Nice sesin ve ruhun eski zamanlardan hâlihazıra geldiğini hissettim.

Maraş'taki kültür-sanat ortamlarını, Yedi Güzel Adam'ın filizlendiği toprağın kokusunu hissettim, şehrin dokusunu gördüm. Buradaki sanatın temelini oluşturan Maraş'ın kültürünü merak ettim. Hamle dergisi ve yerli bir anlayışa sahip liseli gençlerin mücadelesini düşündüm. Maraş'a gelen *Pazar Postası* dergisi ile İkinci Yeni şiirini yakından tanıyan liseli gençlerin edebiyat tarihimizdeki ve toplumsal hafızadaki yerlerini, bıraktıkları derin izleri iyiden iyiye öğrendim.

Maraş türküsü dinledim. Efkârımı artırsa da sade kahvenin acısını hafifleten o sese kalbimi verdim: "*Körpe iken kırdın felek dalımı/ Akar gözlerimden yaş gelir*

Maraş'ın sesi, rengi, yüzü, hikâyesi, şiiri, sohbeti, türküsü, ninnisi, geleneği velhasıl hayatını değerli kılan ne varsa onu Maraşlıda gördüm.

gider/ Dünyanın zevkinden çektim elimi/ Mevsim hazan oldu kış gelir gider."

Yalnızdım. Telefon rehberimdeki Maraşlıları düşündüm. Vakit geçmişti. Kimseyi aramadım. Şehrin ışıklarına baktım. Hafif hafif esen rüzgârın tenimde bıraktığı serinlik sanki üşütür gibiydi. İçimde bir ağırlık. Belirsiz ve tanımsız bir sıkıntı. Sade soda içtim. Durduğum yer Maraş'ın tam ortası. Uzaktan gördüğüm şehrin yamaçları kim bilir kimleri yormuştu. Ben ise yorgunluğumu bırakıp gidecektim. Brakamadım. Kim demiş Maraş dondurması meşhur diye? Ben Maraş'tan şiir aldım, biraz da yanık türkü. Yarım kalan masalı ise yolda unuttum, tamamlamadım. Maraş'ta son bulan masal...

Biraz yürüdüm. Sağa sola baktım. Kalbimi yokladım. Tam kalbimin üstünde biriken hüznün. Ben niye böyle olmuştum, niye bu sancı burada beni bulmuştu, cevabını bilsem de cevapsız kalacak ne çok soru birikmişti. Faruk Nafiz'in "Han Duvarları" şiirindeki yolculuk gibi bir hâl. Benim uğradığım han yoktu ama kalbimin duvarları vardı, sarsılan ve sancıyan. Maraşlı Şeyhoğlu'nun ruhun-

dan istimdat eyledim. Derin bir nefes aldım. Başkonuş Yaylası'nın havasını solur gibi oldum. Ağır ağır bedenimi saran ateşi düşürüyordu Ahır Dağı'ndan esen yeller. Ve ozanın bağrımı delip geçen sesi: "*Serin olur Ahırdağı'n havası/ Güller açar Kapıçam'ın ovası/ Bağın da bahçen de güller yuvası,/ Kahramanmaraş'ım bin selam sana."*

Maraş'ta bir lahza. Geçmiş çağırın, içimde feveran. Maraş'ın ırmakları gibi kabardı içim. Orhan Şaik Gök-yay, hâletiruhiyemi anlatıyordu: "*Maraş'ın üstünden aştı turnalar/ Gönlüme bir ataş düştü turnalar/Ben mi şaştım yol mu şaştı turnalar"*.

Şimdi şehirden ayrılma vakti. Acı kahve, sade soda, dağlar, ırmaklar ve şehri süsleyen ışıklar... Maraş'ı içimde taşıyordum sanki. Ben buraya niçin uğramıştım, ne alacaktım buradan? Şair yüzleri geldi aklıma. Edebiyat tarihinden bir sayfa çevirmişim de okuyormuşum gibi. Teklediğim dizeler, dönüp dönüp okuduğum şiirler. Yalnızardıç ağacı gibi kalakalmıştım. Mehmet Gemci'yi dinledim: "*Ahır Dağı eteklerinde/ binlerce yıldır/ yalnızlığının sırrını döküyor/ orada Yalnızardıç/ hâlâ mütevekkil/ şehirdeki tuhaf insanlara/ uzun beton yapıları bakıyor/ orada Yalnızardıç/ hâlâ mütevekkil..."*

Zaman katlandı. Acılar katlandı. Türküler hem göğü hem yeri delip geçiyor. Ve Maraş... Şimdi şehir gibi değil de bir insan gibi düşünüyorum Maraş'ı. Sakin, yalnız, mahzun... Ama asırlardır kök salan, her daim diri ve umut saçan yalnızardıç gibi ve hâlâ mütevekkil!

DÜNYANIN EN KÜÇÜK İŞ YERİNDE 60. YIL: AYAKKABICI ÖKKEŞ USTA

 YAŞAR ERCAN

"Yaşamak zorlaştı ancak bugünüme şükür. Ömrümüz yettiğince çalışacağız."

Kahramanmaraş; Kapalı Çarşı, Saraçhane, Bakırcılar, Semerciler, Mazmanlar, Yeraltı Çarşısı, Demirciler Çarşısı gibi çeşitli ve zengin bir çarşı grubuna sahiptir. Çarşıların isimlerinden de anlaşılacağı üzere belirli meslek gruplarının bir arada çalıştığı çarşılar günümüzde de talep görüyorlar. Böylece ustalık ve maharet gerektiren çeşitli meslek gruplarının güç kaybetmesine karşın şehrimizde bakırcılık, semercilik, külekçilik, kuyumculuk, oymacılık, köşkerlik gibi çeşitli el

emeği göz nuru gerektiren meslekler sürdürülmektedir. Gerek usta-çırak ilişkisi gerekse yaygın öğretim kurslarıyla bu meslekler öğretilmeye devam ediyor.

Ustalar, çıraklıktan yetiştirilip meslek bayrağını devreden bu geleneğin mirasçılarıdır. Kuşaklar arası aktarımın doğrudan faktörleridir. Bu nedenle ustalık gerektiren mesleklerde sürdürülebilirlik önemlidir. İşin devamlılığı önemlidir. Ustanın çırak yetiştirmesi önemlidir. Gelecekte el işçiliklerinin anahtar kelimesi yetiştirmektir. Çünkü bu işçilik türleri uzaktan izlenerek öğrenilemez. Teorik

bilgi pratiğe dökülmeden herhangi bir öğrenme gerçekleştirilemez.

Gelişen ve değişen dünyada üretim teknik ve yöntemlerinin iş gücünü hafifletmesi insan hayatını şüphesiz kolaylaştırdı. Ancak bu kolaylık beraberinde bazı meslekleri icra edenlerin sayısını da azalttı. Örneğin matbaa hattatlığı, hazır giyim terziliği azaldı. Bunların arasında ayakkabıcılığı da sayabiliriz. Vaktiyle köşkerlikten türetilen bu mesleğin ürünlerini günümüzde fabrikalar üretmektedir fakat ayakkabının tamiri yine usta ellere bakar.

Ökkeş Kötüyebakmaz 1949 yılında Kahramanmaraş'ın Dulkadiroğlu ilçesine bağlı Divanlı Mahallesinde doğmuş. Çocukluğunu, ilk gençliği, erişkin olduktan sonraki yıllarını 6 Şubat depremlerinde evi yıkılana kadar hep bu mahallede geçirmiş. Mahalle kültürünü, görgüsünü bilen, paylaşmayı insanın doğasından getirdiğine inanan hoş sohbet bir Maraşlı Ökkeş Usta.

Çocuk yaşlarda ayakkabı boyayarak çalışma hayatına atılmış. Günümüzde yeraltı çarşısı olarak kullanılan Rıdvan Hoca Yeraltı Çarşısı'nın bulunduğu yerde 1980'den önce bulunan ayakkabıcılar hanında çırak olarak mesleğe asil girişini yapmış. Yemeni, çarık, postal, çizme, mes gibi ustalık gerektiren ayakkabı türlerinde kalfalığını ilerletip nihayet usta olduğunda günümüz ayakkabı sanayisinin ustalarından olmuş. Elleriyle kunduranın birçok çeşidini üretmiş. Makosen, tokalı, sandalet, topuklu ve daha niceleri Ökkeş Usta'nın ellerinden çıkıp sokaklarda eskitilmiş. Birkaç kez ayakkabı üretmek için imalathane kursa da çeşitli nedenlerden dolayı iflas etmiş. Ancak hiç pes etmemiş Ökkeş Usta. 1986'da üç yıl sürecek olan gurbet hayatını İstanbul'da geçirmiş.

Orada da ayakkabıcılık yapmış. Atölyelerde çalışmış. Ailesini geçindirmek için gurbeti göze almış. Eş, evlat, anne hasretine daha fazla dayanamayıp yeni bir iş kurma umuduyla yeniden memleketine dönmüş.

Ökkeş Usta vefasızlıktan şikâyet etse de çok geçmeden neşeli hâline bürünüp yaşam sanatını icra etmeyi sürdürüyor.

Şimdilerde Uzunoluk Caddesindeki 1 metrekairelik işletmesinde ayakkabı tamiri yapıyor. Tek kişilik çalışma alanına ısıtıcı ya da soğutucu dahi koyamadan yaşam mücadelesini sürdürüyor. Dükkânında kendi oturduğu sandalye ve ayakkabı tamir gereçleri haricinde hiçbir şey bulunmuyor. Hatta gelen müşteriler için oturma alanı olmadığından müşteriler tamire getirdikleri ayakkabıları kapıdan içeri uzatıp kaldırımda bulunan iskemlelerde oturarak tamirin bitmesini bekliyor.

Dünya'nın en küçük iş yerinde 21. yılını geçiren Ökkeş Usta, meslekte ise 60. yılını geride bırakmış. Dile kolay gelse de bir ömür deri ve yapıstırıcı kokuları arasında dikiş makinesinin sesiyle adeta film şeridi gibi geçmiş. Ökkeş Usta vefasızlıktan şikâyet etse de çok geçmeden neşeli hâline bürünüp yaşam sanatını icra etmeyi sürdürüyor. Ayakkabı tamir ederek iki oğlunu yetiştirip onları da meslek sahibi eden Ökkeş Usta, depremden sonra kurulan Umutkent adlı konteyner kentte ailesiyle birlikte yaşıyor. Samimi, neşeli, çalışkan kişiliğiyle esnaf komşuları tarafından sevilen Ökkeş Usta, ömrünün yettiğince bu dükkânda bu işi yapmayı sürdüreceğini söylüyor. Ökkeş Usta, "Yaşamak zorlaştı ancak bugünüme şükür" diyor.

HASAN KEKLİKÇİ:

**“BENİM DİRDİM;
GÖRDÜĞÜM ŞEYLERİN
YİTİP GİTMİMESİ.”**

SÖYLEŞİ: ENVER ÇAPAR

Öncelikle geçmiş olsun, ağır bir hastalık süreci atlattınız. Rabbim bütün hastalara şifa versin. İlk hikâye kitabınız Çatal Yolu hayırlı olsun. Kitabın hikâyesinden biraz bahseder misiniz? İlk kitabın heyecanı nasıl bir duygu?

Çok teşekkür ederim. Cennet mekân Ahmet Doğan İlbey bize hastalık ve askerlik lafını yasak etmişti ama madem siz açtınız, âmin. Cenabı Allah cümle hastalarımıza ve bize acil şifalar versin. Aşağı yukarı kırk yıldır kendi چاپında okuyup yazan biriyim. Birçok mahallî gazete ve dergilerde yazılarımız yayımlandı. Biriktirebildiğimiz harçlığımızla gazete ve dergi çıkardığımız günler oldu. Fakat kitap hepsinden farklı bir şey. Cemil Meriç, "Kitap, istikbale yollanan mektup." diyor. Şu fani dünyada ardımızda bırakacağımız, kendimizi anlatan sağlam bir mezar taşıdır kitap. Tabii ki ona göre de heyecanı var. *Çatal Yolu*, daha

çok 1999-2004 yılları arasında geçirmiş olduğumuz belediye başkanlığı dönemini anlatan hatıra hikâyelerden oluşmaktadır.

Çatal Yolu kitabındaki hikâyeleri Anadolu'nun herhangi bir yöresinde okuyan bir kişi; "bu olayların aynısı veya benzeri bizim burarda da yaşandı" demekten kendini alıkoyamaz. Anadolu insanının ortak hikâyeleri çoktur diyebilir miyiz?

Hikâyeleri seksen küsur yaşındaki anamın anlayacağı şekilde yazmaya özen gösterdim. Becerebildiğim kadarıyla Doğu Türkistan'dan Bosna'ya kadar bilinen kadim Türkçe ke-

limeleri kullanmaya çalıştım. Henüz ülkemizde hiçbir sözlüğe girmeyen ama Türkçe konuşulan hemen her ülkede aşağı yukarı aynı şekilde telaffuz edilen ve aynı manaya gelen birçok kelime de yer alıyor kitapta. Dolayısıyla kitabı okuyan birinin karşısına her an, eski bir dostu hatırlatan bir olay ve tanıdık, dost bir kelime çıkıyor. Laf sırası kendisine gelen her yazar, her entelektüel ülkemizde kitap okunmadığından yakınır. Gel gör ki uzun zamandır yazılan kitaplar maalesef Anadolu insanının anlamadığı bir dille yazılıyor. Olmadık yerde olmadık, garip kelimeler çıkıyor karşımıza. Buyurduğunuz gibi, Anadolu insanının ortak hikâyeleri çoktur. O kadar çok hikâyemiz var ki "*Anadolu'da kadınların, çocuklarının ölümüne ağlamaya vakitleri yok.*" diyor bir hikâyesinde Füzûzan. Henüz ne o ölen çocuğun ve ne de o Anadolu kadınının hikâyesi, Anadolu insanının anlayacağı dilde yazılmadı desek abartmış olmayız.

Çatal Yolu, daha çok 1999-2004 yılları arasında geçirmiş olduğumuz belediye başkanlığı dönemini anlatan hatıra hikâyelerden oluşmaktadır.

Kitaptaki hikâyelerin anlatımına baktığımızda "Emmi" diye hitap ettiğiniz yakın bir dostunuzla dertleşme, halleşme, muhabbet etme durumu ortaya çıkıyor. Anılarınız ve "Emmi" ile sohbetiniz yazıya dökülünce hikâyeye bürünmüş. İyi de olmuş. Kitabın çıkmasına en çok "Emmi" sevinmiştir bence. Ne dersiniz?

Evet, Emmi hikâyelerin içinde olduğu kadar, kitabın çıkma aşamalarında da bizimle beraber oldu. Bizim gibi babasının erkek kardeşi olmayanlar için Emmi önemli birisidir. Bir sıkıntıya düştüğümüzde derdimize ortak olacak o kadar insan varken, biz olmayan Emmimize dert yanmak isteriz hep. Emmi, bir noktada bizdeki o boşluğu dolduruyor demek mümkündür.

Birbirinin devamı niteliğinde olan yol hikâyeleri aslında uzun bir hikâyeye olmuş. Yol yapımına engel olan koca kayalar bile aşılmış ama bir karış toprağı yola gitmesin diye asıl engeli insanlar çıkarmış, her

yerde olduğu gibi. Yol işi hikâyeye olmuş böylece. Ne dersiniz?

Doğrusu Çatal Yolu diye başlayan hikâyeler bir, Kartal'ın yol hikâyeleri bir olmak üzere toplamda iki uzun hikâyeye olabiliirdi. Fakat hem bizim acemiliğimiz ve hem de kitabın böyle bir dönemde çıkması bazı eksiklikleri de beraberinde getirdi. Her yerde, her dönemde ısrarla yol ve su isteyen insanlar bulunur. Ve çoğu zaman aynı insanlar bu hizmetin kendi tarlasından, kendi bahçesinden gitmesine de asla müsaade et-

mezler. Beş yıllık dönemde bir yere yol yaparken on metrelik yol yerine yüz metrelik, bir eve su götürürken bile, on metrelik boru gidecek yerde, yüz metre boru harcamak zorunda kaldığımız yerler olmuştu.

İlk hikayeleriniz yoldakikalemler. blogspot internet dergisinde yayınlandı. Daha sonra Evelâhir ve Yitik-söz dergilerinde görüldü. Dergilerin ne gibi etkileri oldu yazı hayatınıza? yoldakikalemler.blogspot internet sitesi; *Seni Yaşamadan Olmaz, Sokakbaşı, Kayık Tepe Operasyonu, Maraş'ın Cezbeli Gülleri ve Marallar Oymağında Bir Ceylanla Oturup Ağlamak* kitapları ile şehrimizin bilgi dağarcığına malzeme taşımış ama maalesef hak ettiği ilgiyi görememiş Hasan Ejderha'nın emek verdiği, genç şair ve yazarların yetişmesinde inkâr edilemez faydası bulunan bir internet sitesidir. Bu sitede üniversite okumak için başka ülkelerden şehrimize gelmiş ve okullarını başarıyla bitirip ülkelerine dönmüş birçok insanın eserleri de yayınlanmaktadır

aynı zamanda. Dünyanın her yerinden gönderilen yazıların bulunduğu bir site-dir *yoldakikalemler*. İlk hikâyelerin bu sitede yayınlanması hem bize cesaret ve hem de tecrübe kazandırdı. *Evelâ-hir* ve *Yitiksöz* dergilerine hikâye ve yazı gönderirken *yoldakikalemler*'den alığım cesaret etkili oldu tabii ki.

Sizin bir "Hikâye Malzemeleri Dükkânı" seriniz var. Dükkân sahibi peşin satan gibi mi oturuyor, veresiye satan gibi mi? Biraz bu dükkândan ve alışverişinizden bahseder misiniz? *Hikâye Malzemesi Dükkânı* da yine yoldakikalemler'de tecessüm etmiş, çok rastlanmayan hikâyelerin yayınlandığı, zaman zaman bizim söyleyemediklerimizi gelen müşterilerin, ziyaretçilerin söylediği, "çayı fikirli" hayali bir yerdir. Dükkânın sahibi peşin satan gibidir, çünkü veresiyesi yok. Akçe-i hikâye dediğimiz ücret peşin alınıyor. Ama çağın gereklerine uyularak her türlü kredi kartı geçerlidir. Fakat göz boyamak için dokuz doksana mal satmak veya yüzün üzerini çizip elli yazmak asla bizim ticaretimizde yok.

Becerebildiğim kadarıyla Doğu Türkistan'dan Bosna'ya kadar bilinen kadim Türkçe kelimeleri kullanmaya çalıştım.

Hikâye yazmaya devam ediyorsunuz. "Yazı gaye değil" derdi bir büyüğümüz. Yazmanın sizdeki karşılığı nedir? Hikâyelerinizi nasıl yazarsınız? Benim üç tane dedem vardı. Annemin, babamın babaları ve babamı yetiştiren dedem. Babamın babası kendi iki yaşındayken ölmüş. Annemin babası başka bir köydeydi. Babamı yetiştiren dedem ben on beş yaşındayken öldü. Yemen, Fındıcak (Dönüklü) ve Maraş harbine katılmış birisiydi. Osmanlı döneminde birçok savaşa katılmış insan vardı çocukluğumuzda bizim köyde. Mekânları cennet olsun, birer ikişer göçüp gittiler. Onlar yaşarken, ilkokulda öğretmenimiz bize Jules Verne'in

Seksen Günde Devriâlem kitabını okutuyordu. "Yazı olmasaydı, dille söylenen söze kim inanırdı?" demiş Kutadgu Bilig. Köydeki dünyayı neredeyse yaya gezmiş, dünyanın her halini bizzat yaşamış o insanların hatıraları kendileriyle birlikte gitti. Onlar cephelerdeyken, köydeki kadınların ne yiyip ne içtiğini soran eden yok daha. Benim derdim; bildiğim, gördüğüm şeylerin benimle yitip gitmesi. Yazıya dökülüp bir yerlerde kalması. Yoksa kitap yazmak, fuarlara katılmak, ödül peşinde koşmak gibi bir derdimiz yok elhamdülillah.

İlk kitabınız okuyucuyla buluştu, diğer kitapların habercisi diyebilir miyiz bu kitap için. Yeni kitap çalışmalarınız olacak mı?

Hikâye Malzemesi Dükkânı'nın biraz eksikliği var. Biraz da benim eksikğim var tabii. Şu eksiklikleri bir giderelim, inşallah ikinci kitap çok gecikmeden çıkmış olur. Aynı zamanda *Yitiksöz*'de çıkan hikâyeler ve yeni yazılacak olanlarla üçüncü kitap hayalimiz de var.

MECRUH BİR KALP: İSMAİL GÖKTÜRK

EMRE BİRSEN

İşbu yazıda üniversitedeki talebeleri tarafından bir akademisyen, fikri muhiti tarafından şair, yazar olarak bilinen bir kişi ve tefekkür hayatımıza kazandırdığı iki kitabından bahsedeceğim: İsmail Gökçürk. Kendi veçhemden onu tanımlarken ilk aklıma gelen şey tefessüh etmiş bir medeniyetin ihyası için çırpınan mecruh bir kalp olduğudur. Asırlardan beri tevarüs eden medeniyet geleneklerini ehli beyt muhabbetiyle sadrında imtizaç eden ve bunu mela-met neşvesiyle derdi olanlara aktaran bir ravi. Tefessüh etmiş tel tel dökülen medeniyet değerlerinin ihyasını hayatının merkezine almış ve bu değerlerin ihyasını kendine vazife olarak görmüş

akla azade gönle amade bir derviş. Biz gibi biçarelerin de hayatına dokunan bir fikir emekçisi. Guraba ve fukaranın emmisi. Hulasa bir medeniyet havarisi...

Mevzua gelelim bizim tabirimizle "dük-kân" bilinen ismiyle Türkiye Yazarlar Birliği'ne devam edegelen muhibbanın tefekkür, hissiyat coğrafyasını mayala-yan İsmail Hoca yakınlarda iki kitap

neşretti. Bunlardan biri Erguvan Yayıne-vinden çıkan *Erenler Dertliyyiz Derman İsteriz* namıyla neşredilen deneme yazı-larından müteşekkil sadra şifa bir kitap. Mezkur kitap; Ali Hocam (Yurtgezen), Muzaffer Hocam (Gözükara) ve merhum Ahmet Ağabeyle (Doğan İlbey) beraber nice kıymettar zevatın inşa ettiği fikir dükkanının mühendisi olan hocanın ta-rihe, şiire, musikiye, sanata, edebiyata, insana ve medeniyete kısacası bizi biz yapan değerlere dair yazdığı deneme-leri havi. İçinde zelzelede ve ahirinde dünyadan göçünü toplayan aziz dost-larımızın hatırasına ilişkin kalemle değil gönülle yazılmış yazılar da var. Satır-lar arasında kaybettiğimiz değerlere,

**Onun okuma fiili,
öğrenmekten ziyade
yazmak içindir. Okudukları
pak zihninde imtizaç olup
kıvam bulur ve istifade
edilecek hâle gelir.**

yazısında şairi hüdâyinabit olarak tavsif ediyor yani kendi kendine büyüyüp gelişen. İşte emmim (İsmail Gökçürk) böyle bir adam. Yalnız bir yolcu, garip bir seyyah kendi kendine erenlerin gölgesinde terakkiye gayret eden bir münzevi. Talip olursa yol azığını paylaşan emmim, hiçbir zaman kendini şair olarak görmez lakin biz biliriz ki gönlüne bir şiiri inşa edecek şekilde hazır halde kelimeler gelir, o sadece kaleme alır. Onun okuma fiili, öğrenmekten ziyade yazmak içindir. Okudukları pak zihninde imtizaç olup kıvam bulur ve istifade edilecek hale gelir. Mektepteki hocalık vazifesinin haricinde nisvana duçar kadim geleneklerimizi ilgilendiren her konuya dair okur ve onları sadrında sindirir. Hasbelkader yolunuz kesişirse kadim geleneği size bir tebliğci gibi aktarır. Tütün ve çay refakatinde asırlar içinde başka alemlere götürür.

medeniyet hüviyetimize yapılan atıflar dikkat çekici. Kısaca bu kitap, kendince bir medeniyet tasavvuru olanların müşterek hissiyatının yazıya dökülmüş hali... Cemiyet dertleriyle dertlenen çileli gönüllere hitaplarda muhakkak kendinizi bulup muhatap olacaksınız.

Bir deneme kitabı hakkında yazı yazmak hep zor gelmiştir zira muhtelif makaleleri ve farklı mevzular üzerine yazılan yazıları mütalaa oldukça meşakkatli bir iştir ki fakir de zaten münekkittir değil. O haseple kritik yapmayıp salık vermeyi tercih ediyoruz.

Diğer kitap Erguvan Yayınevi'nden çıkan *Suluk Soluğa* namıyla 74 sahi-feden ve 46 şiirden müteşekkil olan bir şiir kitabı... Ali Hocamın takdim yazısıyla başlaması hasebiyle bizim için ayrı bir yeri var. Bu bizim için mücerret bir kıstas. Neticeten bir bilge bir şiir kitabına takdim yazmış ki bize göre kitap hakkında başka bir kelama lüzum yok. Hoş, şiir neye göre, hangi ahvale göre mütalaa edilir? Biz bu suale okuyanın ahvali, hissiyatı ve müktesebatıyla mütalaa olacağı şeklinde cevap veriyoruz. Ali Hocam takdim

Bir bakarsınız kendinizi Semerkand'ta, Buhara'da, Bosna'da, İstanbul'da, İsfahan'da, Endülü's'te bulursunuz. Vecd ile rivayet ettiği malumat kulağınızdan ruhunuza doğru hareket ederken hüyalara dalarsınız. Pek tabii bu hülyadan hayatın içine karışıp bu evvelkilerin masalları haline gelmiş insanlık değerlerinin cemiyetimizde pek karşılık bulmadığını idrak eder ve bu hülyadan derhal uyanırsınız. Oysa asırlardan beri süzüle süzüle gelmiş medeniyet gelenekleri bizim cemiyetimizde bir hayat tarzı, bir yaşam ahlakı tesis etmiştir. Bazen musikiyle bazen mimariyle bazen sanatla vücud bulmuştur. Lakin şimdilerde mevcudiyeti bile kalmadı medeniyet değerlerinin... Keçeçizade İzzet Molla'nın dediği gibi "Bir mevsim-i baharına geldik ki âlemin, bülbül hâmuş, havz tehî, gülistan harâb."

Kalabalıklar arasına karışsa da aslında yalnız olan şehir münzevilerine de bir müjde verelim. Emmim Ayasofya ve Fetih mevzuunda hazırladığı bir kitabı da neşre edecek. Konu ile ilgili daha önceki kitaplarda yer bulmayan malumatı ihtiva eden bu eser medeniyet geleneğimiz dahilinde Ayasofya ve İstanbul'un fethine farklı bir nazarla bakmamızı sağlayacak.

DEYZEE BİZE İCIK EKMEK VER HEERİ

ARİF BİLGİN

Fotoğraf: Mustafa Sümen

Eskiden gündüz oyuna doyamaz, akşam yemeğinden sonra da yalvar yakar ailemizden izin alarak mahalleye oynamaya çıkardık. Son lokmamızı çiğnerken ayakkabımızı giyerdik; arkamız sıra merdivenlerden ininceye kadar annelerimizin tembihi bitmezdi:

- Şuradan öteye geçmeyiciiz, kimsenin bahçesine girmeyiciiz, bilmediniz garanklik yerlere git-meyiciiz...

Mahallenin döllerı, izin alıp çıkamayan birkaçı hariç çıkardı. Artık sayımıza, çoğunluğun iste-ğine veya lider konumdaki arkadaşlarımızın dayatmasına göre bir oyun seçerdik; bazen Saklambaç olurdu bu bazen Minavara (Mullavara). Öyle ya elektriğin olmadığı karanlık sokaklarda başka ne oynanabilir ki. Gerçi elektrikler

geldikten sonra da mahallelerimiz pırl pırl olmamıştı; cadde veya geniş sokak köşelerindeki direklerle, iki üç direk arayla kendi önünü zor aydınlatan ampuller takılmıştı.

Oyun başlar ve kendimizi inanılmaz derecede kaptırarak devam ederdik. Annelerimiz "Yatsı okunurken geliciiz ha" diye tembih etmiş olsalar da kim umursardı. Sadece Yatsı okunurken yüreğimize bir sızı çökerdi "Şimdi annem çağırır... Az sonra çağırır, oyunumuz gene yarım kalır!" korkusundan...

O iştahla oynarken acıkırdık da... Koşarken, Saklambaç oynarken veya Minavara oyununda mahallenin sokaklarını gezerken **Kış Ekmeği** eden evlerden öyle mis gibi ekmek kokuları duyardık ki tok olsak bile iştahımız açılırdı. Ne kadar uzak olursa

olsun ekmek edilen yeri (Ekmekliği/Tandırı) ekmek kokusunu içimize çeke çeke bulur biraz çekinerek içeri girer ve isterdik:

- Deyzee bize ıık ekmek verin de yiyek heeri.

İnanın daha "Hayır" diyene rastlamadık. Hemen ekmek sahibi ekmek edenlere seslenirdi:

- Gızlar şu döllere birer tene çaldırma yapın da yisinler.

Yaparlar ve pişenleri üst üste biriktirip verirdi. Birkaç tane olunca biri sorardı:

- Gaç taneisiiz laa?

Doğrusunu söyledik. O kadar yaparlardı. Birer birer paylaşırdık. O sıcak sıcak çaldırmanın tadı, inanın en güzel Antep baklavasından daha güzel gelirdi bize.

Gerçi şimdi ekmeğin kokusu bile kalmadı. O zamanlar bir ekmek etme kültürü vardı. Kendine göre yapılması gerekenleri, adetleri vardı... Mevsimine göre **Yaz Ekmeği** ve **Kış Ekmeği** edilirdi. Yaz ekmeği daha az, kış ekmeği iki üç yığın olacak kadar yapılırdı. Sabah namazı vaktinde kalkıp hamur yoğurmalar başlar, gece yarısı bitiren sevinirdi. Bazı evlerin ekmeği iki gün sürdüğü olurdu. Peki bunları kimler yapardı bir bakalım:

Hamurcu tutulurdu. O herkesten önce gelir ve **ekmekçiler** gelmeden yetiştirmek üzere koca-man teşitte hamur yoğurur; eğer anlaşmasında varsa **yumak** (beze) da tutardı.

Evirici (Evreaççı) da denirdi; saçta ekmek pişirecek olan) ile anlaşılırdı.

Oklavacılar (bunlara **tahtacı** da denirdi ekmekçi de) en az dört tane işi iyi bilen kadın bulunurdu. Bunların kimi ödünç, imece usulü kimi de ücretliydi. Evde iş görecekteler onlardan fazla gelin kız varsa paralı kadın tutmak yerine onlardan eli yatkın olanlar oturtulurdu.

Her işin kendine göre farklı ücreti olurdu. Bunlara hizmet edecek evin kadını kızı görevlenirdi. Yoksa şuradan buradan, köyden kentten akraba kızları, gelinleri çağırılırdı.

Gerçi şimdi ekmeğin kokusu bile kalmadı.

O zamanlar bir ekmek etme kültürü vardı. Kendine göre yapılması gerekenleri, adetleri vardı...

Pişirilecek yemekler, üstüne verilecek meyveler (çoğu zaman karpuz veya üzüm olurdu) belirlenir ve önceden hazırlığı yapılırdı. Yeteri kadar çay bardağı bulunur, hatta toplanırdı. Eskiden her evde adam başı birer tane bardak, kaşık varsa alıyyülâ idi; düğün ve cenazede **velime** için hatta böyle ekmek edilecek zamanlarda, davetlerde yani kalabalık halinde yemek yenileceği zamanlarda konu komşudan kaşık, tabak, kâse toplanırdı. Herkes bunu bildiği için kendi malzemesini ötekilerle karışmasın diye **belliklerdi**. Birini de evinde tutardı ki tekrar alacağı zaman hangi takımın kendisinin olduğuna kanıt olarak gösterebilir...

Tabiî edilecek ekmek için gereken **saçma** yani yakacak malzeme de çuvallarla temin edilirdi. Kimi talaş alırdı, kimi gazel (kurumuş yaprak) toplardı ki gazelin ekmeği daha bir güzel kokardı. Pişirilen ekmekler küçük yirmi otuz tane olunca iyice kurumadan evden bir hanım onları itina ile alıp götürür ve temiz bezlerin açıldığı belirlenen geniş ve esintili bir salona veya sofaya sererdi. Böyle üç beş kere götürdükten sonra iyice kuruyanları kırmadan çok naziktir, hemen kırılır toplar ve belirlenen yere yığın yapardı. Kurumadan yığılırsa küflenirdi. Hepsini bittikten sonra kaç yığın ise üzerleri pek de kalın olmayan bir temiz örtü ile örtülürdü. Yemek için alınırken (Sofra içinde ıslatılıp suyu çekene kadar bekletilir sonra katlanarak **guşkanaya** konurdu; bu sırada) ekmekler kırılabilirdi. Büyük parçalar kırılmamış gibi işlem görürken, küçükleri biriktirilirdi, epeyce olunca **Pisoomacı** ya-

pılırdı. Herkesin zevkle yediği, hatta son zamanlarda kabul günlerinde bile hanımların birbirine ikram ettiği harika bir yemektir ve aynı zamanda birçoklarının attığı nimeti değerlendirmektedir...

Ekmek etme işleri sona yaklaşırken, ekmek sahibi bir taraftan **Dearmi** (değirmeni), bol tereyağlı **Katmer** ve **patatıslı** veya **pendirli** börek de yaptırmayı ihmal etmezdi. Bir taraftan da ne kadar komşu varsa hepsine de ikşer üçer çaldırma yaptırıp gönderirdi. Bu ikramı genellikle konu komşunun kahvaltı zamanına denk getirmeye özel gösterilirdi.

İş bitince birkaç komşu koltuk altlarına kıstırdıkları içinde yoğurulmuş ve **Yumak tutulmuş** leğenlerle gelir, daha kapıdan girerken ricada bulunurdu:

- Bereketli olsun. Amman gı, zahmet olmazsa iki üç bazlamayın beş altı böbrek de baa edek heeri!

Kolay kolay geri çevrilmezdi. Yorulmuşlarsa aralarında **sokrananlar** olsa da onların gönülleri yapılırdı. Ekmekliğe her yeni giren, hediye olan bazlama veya çaldırma gönderilen her ev ile **"Bereketli olsun"** duasını yapardı.

Fotoğraf: Mustafa Sümen

İNCÖZ YAHNİSİ NAM-I DİĞER CAN ERİĞİ SULUSU

BETÜL ASLANTÜRK

Can eriğinden çeşit çeşit yemek yapıldığını biliyor muydunuz? Evet yanlış okumadınız; can eriği, yeşil erik, Maraş dilinde de incoz erik. Mardin'in "Alluciye"si Gaziantep'in "erik tavaşı" Kahramanmaraş'ın da "incoz yahnisi" meşhurdur. İncoz can eriğinin aşısız haline verilen isimdir bu arada.

Can eriği namı diğer incoz erikten neden yemek yapma ihtiyacı duymuşlar diye araştırırken sadece erik sulusu olmadığını öğrendim. "Sen can eriğisin işte tuza bulan sonra da ktır ktır ağızımızı kamaştıra kamaştıra yedir kendini, ne işin var etle salçayla" diyecektim ki bu arkadaşın soframızı yahni olarak şenlendirdiğini öğrendim. Zamanında yani yaklaşık 100 yıl kadar önce çok popüler bir yemekmiş ki incoz yahnisi. Velime yani düğün yemeği olarak da ikram etmeye başlamışlar. Bazı rivayetlere göre Kahramanmaraş'ın Hartlap Köyü'nde köyün ileri gelenlerinin düğünleri bahar ayındaysa velime yemekleri mutlaka incoz yahnisi olurmuş. Can eriği sulusunu araştırırken "Düğün saaabi godamanısa o düğünde incoz yahnisi yenir" diye anlatmışlardı.

Tabii günümüzde düğünler salonda yapılırken velime adetimiz de bitti. Nadir de olsa bu kıymetli geleneği sürdüren köylerimizin olduğunu duyuyoruz. Kahramanmaraş'ın gerek köylerinde gerekse merkezinde sevilen yemeklerden biri olan can eriği sulusu unutulmaya yüz

Bazı rivayetlere göre Kahramanmaraş'ın Hartlap köyünde köyün ileri gelenlerinin düğünleri bahar ayındaysa velime yemekleri mutlaka incoz yahnisi olurmuş.

tutmuş yemeklerimizdendir. Araştırmalarım doğrultusunda kimi kıtlık yemeği dedi, kimi velime yemeği... Hatta saray mutfağındandır diyen de oldu.

Son yıllarda eskiye dönüş ve gastronomiye olan ilgi ve artan talepler sayesinde birçok yöresel lezzetlerimiz gibi incoz yahnimiz de gündeme gelmeye başladı. İncoz yahnisinin özellik-

lerinden biri de üğürtmekle yapılmasıdır. Üğürtmek; soğanın tohum veren, yeni çıkan filiz haline verilen isimdir. Üğürtmek de can eriği gibi ilkbahar mevsiminde sofralarımızı şenlendirir.

Can eriği sulusunun püf noktalarından biri de kemik suyuyla yahut kemikli etle pişirilmesidir. Gelelim yapılışına... Öncelikle yarım kilo az yağlı kuzu kuş başı etimizi tereyağında tuz ve karabiber ile lezzetlendirerek soteleyelim. Daha sonra 200 gram civarında üğürtmeğimizi doğrayıp etlerimizle buluşturalım. Domates ve biber salçasıyla renklendirip 1 su bardağı nohudumuzu ekleyip kaynar su ilave edelim ve kısık ateşte yaklaşık bir saat pişirelim.

Etlerimiz pişip yemeğimizin suyu kıvam aldıktan sonra 2-3 su bardağı incoz eriğini ilave edelim. Erik çabuk piştiği için 15 dakika süre pişmesi için yeterli. Eriklerimiz pişince Kahramanmaraş'a has sumak ekşi ahıdından 1 tatlı kaşığı ekleyip bir taşım kaynattıktan sonra yemeğimiz hazır. Damak zevkine göre pişen yahninin üzerine sarımsaklı naneli yağ yakan da var lakin büyüklerim orijinal halinde sarımsak olmadığını söylüyorlar. Erik çok ekşiye sumak ekşisine gerek duyulmayabiliyormuş bu da tercih meselesi sanırım.

İncoz yahnisinin yoldaşı bol tereyağlı bulgur pilavı ya da döğme aşısıymış. Kıymetli okurlar incoz yahnisi yemek için çocuğunuzun evlenmesini beklemenize gerek yok ilkbaharı beklemeniz yeterli...

ÖYKÜCÜ ABDULLAH HARMANCI MARAŞ'TAYDI

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği Kütüphane Söyleşileri'nde yazar Abdullah Harmancı, Necip Fazıl Kısakürek Halk Kütüphanesi'nde edebiyat severlerle buluştu. Katılımcıların büyük bir ilgi ve merakla katıldığı söyleşide Abdullah Harmancı, son yıllarda ardı ardına çıkardığı çocuk kitaplarının yanı sıra Türk Edebiyatı'nda eleştiri konusunu ele aldı. Türk Edebiyatı'nda eleştirinin önemi, tarihi; yetişkin ve çocuk edebiyatında eleştirinin farkları gibi konuları ele alan, sorulara verdiği cevaplarla günümüz edebiyatında görülen yönelimlere dair fikirlerini belirten yazar, söyleşi sonunda kitaplarını okurları için imzaladı.

Büyükşehir Belediyesi, Kütüphane Söyleşileri'ne iki yıldır devam ediyor. Yazar ve okuyucuların kütüphanelerde buluşması ayrıca manidar. Yazar seçiminde de, hem Kahramanmaraş'ta hem de diğer şehirlerde yaşayan yazarların tercih edilmesi de, okuyucu nezdinde zenginlik sağlamaktadır.

SIRA GECESİ'NE İLGİ YOĞUNDU

Sıra geceleri daha çok Şanlıurfa yöresine hastır. Fakat sıra gecelerinin ünü o kadar yaygınlaşmıştır ki artık ortak kültürümüzün bir unsuru olarak Türkiye'nin dört bir tarafında yapılmaktadır. Mehmet Akit Ersoy Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen Sıra Gecesi de bunlardan biriydi. Düzenlenen bu programa her yaştan müzikseverler ilgi gösterdi. Farklı yaş gruplarının bir araya geldi bu sıra gecesi yaklaşık iki saat sürdü. Fakat dinleyenler yine de doyamadılar, ki öylesine neşe doluydu. Bu süre zarfında konuk edilen Grup Sıra; "Maraş Güzeli Yarım", "Urfalıyam Dağlıyam", "Leylim Ley", "Nemrudun Kızı", "Merdo", "Dom Dom Kurşunu", "Urfa'nın Etrafı", "Arguvanım", "Garip Bir Kuştı Gönlüm" ve "Eşarbını Yan Bağlama" gibi Anadolu'nun çeşitli yörelerinden türkülerle katılımcılara müzik şöleni yaşattı.

“KÖMÜR ADAM” ÇOCUK TİYATROSU SAHNELENDİ

Bilhassa çocukların hafta sonu tatilini daha verimli ve keyifli şekilde değerlendirmeleri hususunda çeşitli faaliyetlerini sürdüren Büyükşehir Belediyesi, Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi'nde “Kömür Adam” isimli çocuk tiyatrosu düzenledi. Hollanda Büyükelçiliği işbirliğiyle düzenlenen tiyatro gösterisini çocuklar meraklı gözlerle izlediler. Çocukların oyunculuk, diyalog, dekor gibi sahne sanatlarıyla ilgili unsurları edinip, ileride daha profesyonel sanatseverler ve hatta sanatçılar olmaları yolunda, bu tür etkinliklerin kalıcı izlerinin olacağı muhakkak. Siyah ılık tekniğiyle sahnelenen gösteride çömlek ustası bir baba ve oğlunun hayatını ve yaşadıkları maceraları konu alan gösteri çocukları güldürürken eğitici içerikleriyle de ebeveynlerin beğenisini kazandı.

VEFATININ 30. YILINDA TARİK BUĞRA

Bu yılın edebiyat olaylarından biri de; efsanevi *İkin-di-yazıları* dergisinin yuvası Andırın'da İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Büyükşehir Belediyesi işbirliğiyle Mevlana İdris Millet Konağı'nda düzenlenen Tarık Buğra konulu panelidir. Öğrenciler kendi perspektiflerinden Tarık Buğra'nın eserlerini ve hayatını ele aldılar. Öğrencilerin okudukları bir eserle ilgili araştırma yapmaları, kendi düşüncelerini yazmaları ve anlatmaları, sonrasında bu şekilde düzenlenen bir panelde bu bilgi ve fikirleri tartışmaları, bireysel bir etkinlik olan okumanın kolektif hale gelmesini sağlamaktadır. Bu da öğrenciler için yepyeni edebiyat, fikir ve sanat kapılarının açılması anlamına geliyor. Şehir Okumaları programı edebiyat ve sanatseverler tarafından Andırın'da yoğun ilgi gördü. “Vefatının 30. Yılında Tarık Buğra” başlığıyla şehrin edebi kültürel ve sanatsal birikimini zenginleştirmek ve genç kuşaklara aktarmak amaçlanmıştır.

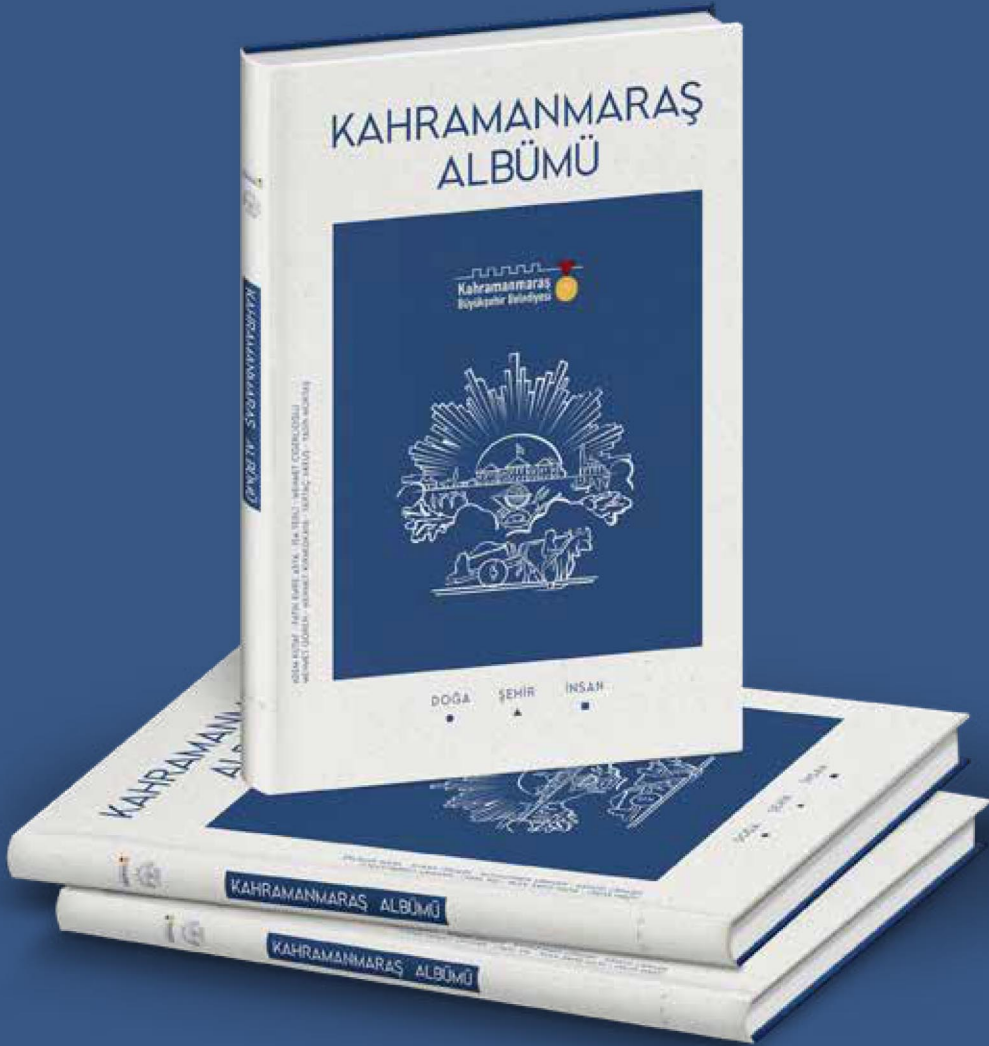

MENZELET MESİRE ALANI

Hafta sonu Menzelet Mesire Alanına gidenler, şaşkınlıkla görürler ki orada adım atacak yer kalmamıştır. Bunun sebebi sadece hafta içi işten güçten bunalan insanların hafta sonu piknik yaparak rahatlamak istemesi değil Menzelet Baraj Gölü'nün güzelliği; orman ve tepelerle iç içe olmasıdır. Su sporlarına ve tekne gezintilerine meraklı kişiler için de Menzelet; Kahramanmaraş ve çevre şehirlerin ender noktalarındandır.

DOĞA, ŞEHİR VE İNSANI İLE KAHRAMANMARAŞ ALBÜMÜ ÇIKTI!

SIFIR NOKTASI ÇIKTI!

